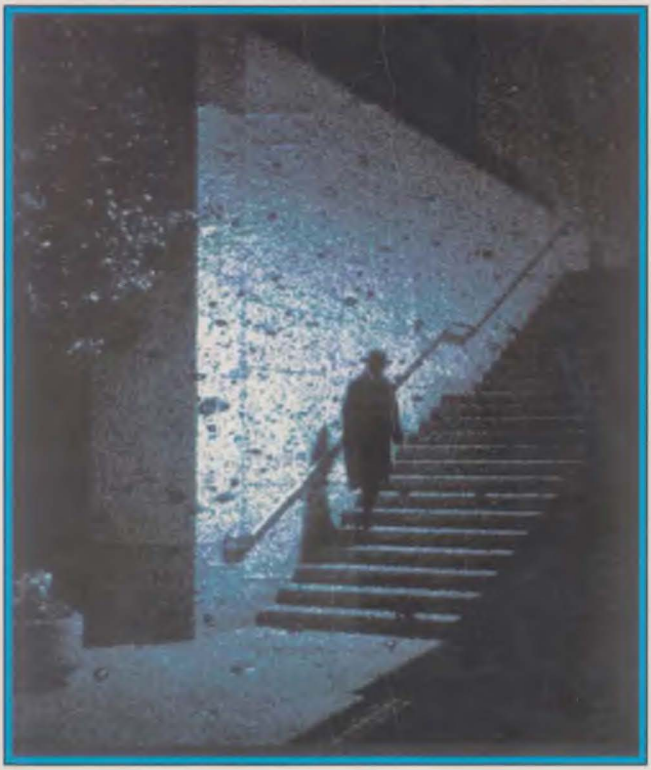
Juan Goytisolo

KUŞATMA HALİ

roman

CAN

Türkçesi
ALEV ER

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Yayın Yönetmeni	: İlknur Özdemir
Yayına Hazırlayan	: Pınar Savaş
Dizgi	: Serap Kılıç
Düzelti	: Fulya Tükel
Montaj	: Mine Sarıkaya
Kapak Düzeni	: Semih Özcan
İç Baskı	: Özal Basımevi
Kapak Baskı	: Çetin Ofset
Cilt	: Ze Ciltevi
1. basım	: 2002

ISBN 975-07-0192-5

© Juan Goytisolo, 1995 / Can Yayınları Ltd. Şti. (2000)

Juan Goytisolo

KUŞATMA HALİ

ROMAN

Türkçesi
ALEV ER

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
web sayfamız: http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
El sitio de los sitios

Juan Goytisolo, 1931 yılında Barselona'da doğdu. Madrid'de komünizmle ve edebiyatla tanıştı. Franco'nun başa gelmesinden sonra, 1957'de Paris'e yerleşti. yaklaşık on beş romanı (hepsi de Franco'nun ölümüne kadar İspanya'da yasaktı) ve pek çok deneme kitabı olan yazara, 1985 yılında bütün yapıtları için Europalia Ödülü verildi. *Goytisolo* çok kısa süre önce de, Latin Amerika'nın en önemli ödülü olan Octavio Paz Ödülü'ne layık görüldü. *Juan Goytisolo*, yazarlığının yanı sıra Kolombiya, Saraybosna ve Çeçenistan'da yaşanan çatışmalar konusundaki politik tavrıyla da gündeme geldi. Yazarın yapıtları arasında *Marx'ların Öyküsü, Saraybosna Yazıları / Barbarlığa Doğru Bir Yolculuğun Notları*, sayılabilir; bunun dışında bazı yazıları *Yeryüzünde Bir Sürgün -Juan Goytisolo'dan Seçme Yazılar* adı altında derlenmiştir.

Kıstırıldığı fare kapanında dünyanın kayıtsızlığı ve korkaklığıyla boğuşan Saraybosna halkına.

Avrupa'nın onur ve vicdanı, entelektüel ve yazarlarına.

Beni bu kente getiren Suzan Sontag'a.

Her şairde konuşur, pek çok farklı ses;
Dinleyelim bu ahenkli koroyu
Ve bütün sesleri bastırırcasına yükselen
O bir tek sesi de

Luis Cernuda

I.

"J.G."NİN ÇEVRESİNDE VARSAYIM

Kış dekoru

Yolcu pencereye cam niyetine gerilmiş naylonun –bir makineli tüfek kurşunu ya da meraklı ve klostrofobiden mustarip bir müşterinin açtığı– deliğine gözünü uydurmuş, günün ilk ışıklarından bu yana, o ıssız ve hüzün verici manzarayı seyrediyordu. Asker kabanı sırtında, askeri pantolonu ve kürklü botları ayağında, deliksiz bir uyku çekmişti; masanın üstündeki mum yanmış yanmış, sonunda tükenmişti: Termometre yedi dereceyi gösteriyordu. Ne bir mermi sesi, ne bir mitralyöz tarrakası, ne bir top patlaması; beyaza boyanmış bir zırhlının ya da telaşlı manevralarla yaklaşıp uzaklaşan bir otomobilin homurtularıyla bölünen bir sessizlikten başka hiçbir şey.

Otel denen bu kasvetli dev gibi anıtmezara konaklamak üzere önceki akşam geldi. Resepsiyon görevlisinin donuk ve tehditkâr bakışlarından sakınarak giriş formunu doldurduktan sonra bulunduğu mekâna şöyle bir göz attı. Çevresini kurnazca ve adım adım esir alan akşam gölgelerinde neredeyse görünmez hale gelen mahzenin çizgileri ona Gaudi'nin gökdelen-katedral projesini anımsattı. Soğuk ve ıssız bir lobi, hapishane galerilerini andıran katlar, bar ve onun boş koltukları: Zamanın sahnesini, tavanını iyiden iyiye aşındırdığı bir tiyatro dekoru

içindeydi sanki. Mumların titrek ışığı ve cep fenerlerinin ışık huzmeleri serseri birer cin gibi oradan oraya koşuşturuyordu. Ateşböcekleri mi, yoksa aniden parlayıveren gaz lambası alevleri mi? Bir kâbus mu bu, yoksa Dantevari bir tiyatro oyunu mu? Karanlık, yırtıcı bir kuşun açgözlülüğüyle alacakaranlığın son ışıklarını didikleyip duruyordu. Merdivenlere yönelip dördüncü kata çıktı, oda numarasını el yordamıyla buldu ve ona ayrılan mezarın karanlığına daldı. Bir saat sonra bodrum kattaki terk edilmiş yemek salonunda akşam yemeği verilecekti ama yolculuk sırasında daha da katlanan yorgunluğu açlığa üstün geldi. Bagajlarını açmama zahmetine katlanmayarak, çakmağı, termometresi ve mumuyla birlikte yatağa serilip kaldı.

Onu ışık uyandırdı; soluk, marazi ve odanın mobilyasına anlamsız, saçma, münasebetsiz bir kılık giydiren bir ışıktı: işe yaramaz lambalar, yırtık pırtık kanepe ve koltuklar, çivisinde çarpılmış iç karartıcı bir mahzen natürmortu. Mum, küllüğün içinde bir krater oluşturarak kendi kendini tüketmişti. Çantasını açıp içinden diş fırçasını almak için elini uzattı ama hareketini tamamlayamadı. Resepsiyondaki, müşterileri uyaran yazı aklına geldi: Sular akmıyor.

Pencerelerdeki yarı saydam naylon onu dış dünyadan kopartıyordu. Oraya doğru yaklaştı ve deliği keşfetti. Bir gözünü uydurduğu delikten Keskin Nişancılar[1] Caddesi'nden eski Ticaret Merkezi'nin top mermileriyle delik deşik olmuş binalarına uza-

[1] Yazar, Saraybosna'da yüzlerce sivili saklandıkları binalardan ateş açarak öldüren ve *Çetnik* olarak bilinen gayri resmi keskin nişancı Sırp milisleri kastediyor. Ancak sonraki bölümlerde başka tür keskin nişancılardan da söz edeceği için, aralarındaki benzerliğe işaret amacıyla, hepsini İspanyolca'da başıbozuk asker anlamına gelen *francotiradore* olarak tanımlıyor. Yapıtın Fransızca çevirmeni de aynı sözcüğün kendi dilindeki karşılığı olan *franc-tireur*'ü kullanmış. Benzer metinlerin İngilizce çevirilerinde ya da doğrudan İngilizce yazılan metinlerde *sniper* sözcüğü kullanılmıştır. (Çev.)

nan bütün bir alanı görebiliyordu. Işık, sisten ötürü yer yer cılız kalsa da kentin işkenceden kasılmış yüzündeki peçeyi ağır ağır kaldırıyordu. Bedeninin geri kalanının hiçbir işlevi yokmuşçasına gözünü kocaman açıp, dikiz deliğinin ona görmesi için sunduklarını son anlarını yaşayan bir idam mahkûmunun doymazlığıyla yudumlayarak, orada öylece kaldı. Kış sertliğinin hatlarını iyice belirginleştirdiği manzara karşısında kendisini bir düşün dolaysız dehşetini yaşar gibi hissediyordu: acılı ama kopmuş parçalanmış beden parçalarını, yaraları, geniş bir kefen gibi sisle örten bir gerçekdışılığı yaşar gibi. Yıkım, yalnızlık, çıplaklık ve yıkıntıların insanın içine işleyen görüntüsü: bina iskeletleri, paramparça olmuş arabalar, kömürleşmiş tramvaylar, demir aksamları erimiş gazete büfeleri, çukurlar, hurda yığınları, iç parçalayıcı yangın harabeleri. Cinayetin büyüklüğünü masumiyetiyle örtmek istercesine lapa lapa kar yağıyor, binlerce iri kar tanesi dans ederek havayı yarıyordu: Kurbanlara sunulan bir merhamet halısı mı, yoksa saldırganlığın suç ortağı bir kamuflaj mıydı bu? Cadde boylu boyunca karla giyinmişti: Aslında olmayan bir araç trafiği, hortlak benzeri kaçışan birkaç siluet ve Uluslararası Barış Gücü'nün zırhlıları; onlar da beyazdı.

Bedenlerin, ruhların ve nesnelerin ağır ağır tükendiği, gitgide söndüğü bir yok oluş ayinine tanık oluyor; katılıyordu belki de. Baktığı yerde kendi ağırlıksızlığını görüyordu: Her şey bembeyaz, her yer yıkılmış. Soğuktan donmuş birkaç kişi Avusturya döneminden kalma delik deşik, şatafatsız ama dev gibi gri binalara sırtlarını vermiş, dolanıp duruyordu; biri gücünün son sınırında bir el arabasını itiyor, yaşlı bir adam yüksek tepelerden kendisini tehdit edenleri suçlayan bir parmak gibi, bir kent büyü-

ğü heykeli gibi dimdik, dikilip duruyordu.

Tam o sırada gördü; yanmış gazete büfesinin, can çekişen tramvayların az ötesinde, geçen yaz genç bir adamın bir keskin nişancının mermisiyle biçilmiş gibi yere düşüverdiği yerde, sokağın köşesindeydi. Bir kadın siluetiydi bu. Sırtında koyu renk bir manto, başında başörtüsü vardı. Bu mesafeden yaşını kestirmek olanaksızdı. Çok ağır hareket ediyordu; yaşlılıktan da olabilirdi bu, kendini sakınmaktan da. Ya da pekâlâ düpedüz yorgunluktan. Elinde su geçirmez kumaştan küçük bir çanta vardı, çantanın içinde de karnını doyurmaya asla yetmeyecek günlük nevalesi. Caddeye dalmadan ve nehrin karşısındaki binalara siperlenmiş adamların mermilerinin önüne kendini atmadan önce, soluklanmak için bir an durdu. Yoldaki zırhlılardan birine seslenmek istercesine bıkkın bir el işareti yaptı ama araç, caddedeki amaçsız bir aşağı bir yukarı turunu kesmedi bile. Dahası, yüreğinde hiçbir yumuşama olmadığını belirtmek istermiş gibi, fren yapmak yerine aniden hızlandı.

Kadın yıkık binalardan birine sırtını vererek kendini korumaya çalıştı. Katetmek zorunda olduğu yol hedef hattının ta kendisiydi: Kamuya ait kasvetli bir yığma binanın önünde biten, karla kaplı geniş bir cadde.

(Henüz birkaç ay önce, bu kömürleşmiş yapının eskiden ne işe yaradığını öğrenebilmek için çoktandır işe yaramaz hale gelen kent rehberine boşu boşuna bakmıştı: Parlamento binası mı, yoksa devrim müzesi miydi?)

Yolcunun bakışları bastırılamaz bir iç sıkıntısıyla tereddüt eden ya da bu kadar tehlikeli bir yolu aşmaya kalkışmadan önce güç toplamaya çalışan bu minicik, güçsüz ve kırılgan siluete yapışıp kalmıştı.

Morga birkaç kez gittiğinde de hep gördüğü gibi, keskin nişancılar özellikle kadın ve çocuk kanına doymuyordu. Kadını düşmandan ağaçları özenle budanmış bir bahçe ya da parktan arta kaldığı anlaşılan ve yüksekliği ancak bir metreyi bulan alçak bir duvar ayırıyor ve duvar cadde boyunca uzanıyordu. Bu yükselti çömelerek ilerleyen küçük bir çocuk için korunaklı olabilirdi ama, ya onun için? Soluğunu tutmuş, ağzını pencereyi kaplayan naylona yapıştırmış durumda dışarıyı seyreden adamın dikkatini kadının küçük bir hareketi dağıttı: Dizlerinin üstüne düşmüştü. Bitmez tükenmez birkaç saniye süren ve adamın kendi kendine binlerce soru sormasına olanak veren o küçük ânın ardından kadının yeniden duvar boyunca hareketlendiğini; dilek tutmak ya da adak sunmak için çarmıha gerilmiş İsa'ya ulaşmaya çalışan bir tarikat üyesi gibi dizlerinin üstünde sürünerek ilerlediğini gördü.

Yolcu, kalbinin sarkaç gibi bir o tarafa bir bu tarafa vuran atışlarını duyuyordu. Çantasına sımsıkı yapışmış siluetle arasında görünmez bir bağ vardı sanki. Bedeni, iç organlarını otel odasında bırakmış, karın üstünde kadınla birlikte sürünüyordu. Bu bağ her ikisini bir tek kişi haline getirmiş, iki bedeni tek bir bedene sığdırmıştı. Karşıdaki avcılar acaba onları fark etmiş miydi, bir an için de olsa ihtiyatı elden bırakmalarını ve yorgunluğun onları ayağa kalkmaya zorlamasını ve başlarının duvarın üstünden görünmesini mi bekliyorlardı? Onları nişanlayacakları, tetiğe basacakları an, o an mıydı? Kadının dizlerinin üstünde katettiği her santimi izlerken boncuk boncuk terliyordu, onca soğuğa rağmen. Yaşayan tek bir göze indirgenmiş, kaygıdan tükenmiş bu güçsüz Tepegöz'ün bulunduğu bu hücreye kadını güvenlik içinde taşımanın bir yolu olabilir miydi?

Aşkla koruduğu çantasında ne tür bir define olabilirdi? Isınmak için odun, yiyecek, evde bekleyen dört çocuk için küçük armağanlar? Lapa lapa düşen kar taneleri gözünü yapıştırdığı naylonu dövüyor, kirpiklerini ıslatıyordu. Pusulasını yitirmiş kaprisli bir top gibi, bir rakam düşüncesinin orasına burasına vuruyordu. Dört; dört mü geçmişti gerçekten aklından? Bu kış manzarasının kasvetinde yitmiş siluetle arasında nasıl bir gizli bağ olabilirdi? Aniden başlayan top ve bazuka atışları, silah sesleri, uğursuz bir kalk borusu gibi kuşatma kurbanlarını selamladı. Kadın durdu, sanki daha da küçülmüştü. Gözünü karartmış bir otomobil, canlılığını yitireli çok olmuş eski Ticaret Merkezi'ne doğru hızla caddeden geçti. Cayırtı birkaç dakika sürdü. Onlar ise büzüştükleri yerde hiç kımıldamadan yürekleri çarpa çarpa öylece beklediler. Aralarındaki mesafe sanki esrarengiz bir biçimde yok olmuştu. Kadının, adamın ve onları çevreleyen dünyanın güçsüzlüğü, savunmasızlığı bu rasgele sabah infazı provasından daha ötede bir şeydi. Sessizlik yeniden kente, hayat belirtisi görülmeyen delik deşik, sakatlanmış binalara hâkim oldu. Çevredeki binalarda gizlenmiş kimbilir kaç kişi ölüm meleğinin gelip kanatlarıyla onlara dokunmasını bekliyordu.

Kadının çile yolculuğu yeniden başladı. Kör pencerelerine naylon gerilmiş, her odası kolombaryum[1] kavanozunu, her katı simetrik biçimde üst üste konmuş mezar taşlarını andıran dev gibi binadaki bir gözün varlığını hissetmiş, ondan güç alır gibiydi. İnatla yolun yarısını çoktan geçmişti bile. Tanrı'ya ya da kadere içinden ettiği dualar, çoktandır çektiği acılar ve heyecan gücünü artırmıştı sanki. Yolun sonunu sağ salim getirebilecek miydi? Yoksa bir top

[1] Yakılan ölülerin kül kavanozlarında saklandığı oda. (Çev.)

mermisiyle yıkılıp kalacak ya da bir şarapnel parçası onu delip geçecek miydi? Pusudaki nişancıların kudurganlığından bu kerelik kendini kurtarabilecek miydi? Kar manzarasındaki emniyetli yere olan mesafe santim santim –çaresizlik nasıl ölçülür– kısalıyordu: şizofreni, ölüm beyazlığı, düşsel bir yerçekimsizlik, döne döne düşen kar taneleri, kanatların sessiz mırıltısı.

Birden her şey bin parçaya bölündü.

Kumandanın raporu* (I)

Bugün, yerel saatle 16:40'ta, Uluslararası Barış Gücü'nün halkla ilişkiler görevlisi, amirine telefonla, şimdilerde daha çok Keskin Nişancılar Caddesi olarak bilinen Voyvoda Caddesi üstündeki H.İ. Oteli'nde kalan bizim gibi İspanyol uyruklu bir kişinin uzaktan atılmış tek bir mermiyle vurulduğunu bildirmiştir. İçişleri Bakanlığı'na bağlı dışilişkiler bölümüyle iletişim kurduktan sonra –ki bu daire gazete ve TV muhabirlerinin, geçici görevle burada bulunan diplomatların ve STK görevlilerinin büyük çoğunluğunun anılan mahalde barındığı konusunda öteden beri bilgi sahibidir– ihbarın doğruluk derecesini saptamak ve gerekli formaliteleri yerine getirmek üzere olay yerine gittim. Kent, bu satırları kaleme aldığım sırada da sürmekte olan, kuşatmanın en yoğun bombardımanlarından birine maruz kalmıştır. Başkanlık radyosu, merkez hastane morgundaki sayıları şimdiden on sekizi bulan kurbanların sayısına gün boyunca yenilerinin eklenmesine engel olmak amacıyla her türlü yaya ve araç trafiğinin durdurulduğu emrini duyurmuştur. Havadan insani yardım faaliyetleri askıya alınmıştır. Başkentin terk edilmiş

* Metnin ilk yazımında rütbesi ve adının ilk harfleriyle anılan yarbayın yerine, hiç kuşkusuz izleri yok etmek için anonim bir "kumandan" sıfatıyla yetinilmiş. *(Derleyenin notu)*

cadde ve sokakları kalın bir kar tabakasıyla kaplıdır.

Top ve mitralyöz sesleri biz olay yerine varıncaya kadar aralıksız sürmüştür. Sis iyiden iyiye kalktığı ve zırhlı aracımız kolayca görünen Uluslararası Barış Gücü bayrağı ve işaretleri taşıdığı halde, otelin tek giriş kapısından içeri girmek üzere fren yaptığımız sırada aracımıza hiç kuşkuya mahal bırakmayacak biçimde, keskin nişancıların yerleştiği nehrin karşı kıyısından açılan ateş sonucu bir mermi isabet etmiştir. Yaylım ateşinden korunmak için, kuşatmanın başından beri kapalı olan restoranlardan birinin duvarının arkasına kendimi atmak zorunda kaldım. Yanımda iki astsubayım olduğu halde, boş ve geniş bir holün dip taraflarında bir yere konuşlandırılan otel resepsiyonuna vardım. Gün ışığı iyice azalmıştı ve jeneratörün çalıştırılmasını beklerken cep fenerlerimizi yakmamız gerekti. Otel geçici görevlisinin bana bildirdiğine göre sabah 8:30 ile 9:00 arasında binaya yıkıcı şiddette üç havan topu mermisi isabet etmişti; biri iki aydan beri kullanılmayan ön cepheye çarpmış, ikincisi yine kapalı olan eski oyun salonuna düşmüş, üçüncüsü ise binanın sağ yan cephesinde, uyruğumuzu taşıyan kişinin kaldığı dördüncü kattaki odayı hedef almıştı. Adamlarım ve iki otel görevlisiyle birlikte belirtilen kata çıktım ve duvardaki delikle molozları gördüğüm için patlamanın meydana geldiği odayı çabucak buldum. Duvarlar çatlamıştı, mobilyalar, tablolar ve lambalar, kopan harç ve molozların arasında, hepsi yerdeydi. Ceset, bir yatak örtüsüne güya sarılmış olarak odanın girişinde duruyordu. "Güya" diye yazmamın sebebi, teşhis için örtüyü kaldırdığımda büyük bir şaşkınlıkla cesedin kaybolmuş olduğunu görmemdir. Otel görevlileri de benim kadar şaşırmış görünüyordu. Çünkü ölüm tutanağını hazırlayan ad-

li tıp doktorunun gitmesinden hemen sonra, sokağa çıkma yasağı dolayısıyla ambulansın yakın zamanda gelemeyeceğini bildikleri için, o zamana kadar açıkta durmasın diye cesedi örtüye bizzat kendileri sarmıştı. İfadelerini –ki bu ifadeler, ölüm tutanağı ve olaya ilişkin öteki kanıtlarla birlikte Z.'deki büyükelçiliğimizde görevli yeminli bir çevirmene iletilecektir– otel geçici yöneticisinin yardımıyla bizzat aldığım görevlilerin şaşkınlık ve üzüntüsü hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak kadar samimiydi. Kolayca anlaşılacaktır ki, cesedin ortada olmadığı bir ölüm tutanağı mutsuzluğa mahkûm edilmiş böyle bir ülkede bile hiçbir geçerliliğe sahip değildir. Onlar kapının yanındaki nöbetçinin, teşrifatçının ve artık iyice işe yaramaz olmuş öteki otel görevlilerinin huzurunda tezahür eden bu esrarengiz durumu aydınlatmak için çabalayadursun, ben de maktule, daha doğrusu kayıp kişiye ait eşya ve paranın dökümünü çıkarmakla bizzat meşgul oldum.

Bir adet yarısı tükenmiş, bir adet de yedek kullanılmış mum.

Bir cep feneri.

Bir adet tuvalet çantası.

Bir çift kürklü bot.

Bir adet kurşun geçirmez askeri yelek.

Sayfalarına on kadar şiir yazılmış yeşil kaplı bir adet cep defteri.

Orta boyda bir adet bej renkli valiz.

Valizin içindekiler ayrıca başka bir kâğıda kaydedildi. İç çamaşırı, çoraplar, yün iç fanila ve külotlar, kirli çamaşırlar, bir adet kar beresi, daktiloyla İspanyolca yazılmış ya da yazıldıktan sonra düzeltilmiş, cep defterindekilere benzer şiirler. Bütün bu eşyalar Uluslararası Barış Gücü Yüksek Komutanlığı'ndaki büromda kilit altındadır.

İlgili şahsın cesedinin kaybolmasıyla ilgili soruşturmadan bir sonuç alınamamıştır. Otelin kapısında daimi olarak nöbet tutan kişinin dikkatini çekmeden nasıl olup da binayı terk ettiği anlaşılamamıştır. K. Hastanesi morguyla yapılan bir telefon görüşmesi olaydaki esrar perdesini daha da kalınlaştırmıştır. Morga o gün hiçbir yabancı kurbanın cesedi gelmemiştir.

Ancak resepsiyondan daha sonra bana verilen bir bilgi şaşkınlığımızı bir kat daha artırmıştır: Kaybolan cesedin pasaportu da ortadan yok olmuştur! Korkudan kül rengine kesmiş olan görevli bildiği bütün kutsal şeyler üzerine yemin ederek, pasaportu 435 numaralı odanın resepsiyondaki kutusuna koyduğunu söylemektedir ki, sözünü ettiği, kaybolan cesedin kiraladığı ve top saldırısında harabeye dönen odadır. Görevli, resepsiyon bankosundaki bütün gözlere bakmış, müşteri kimlik formlarının saklandığı çekmeceyi köşe bucak aramış, ancak sonuç alamamıştır. Gerek bu görevli, gerekse otel kâtibi kesin olarak inkâr etseler de, bir hırsızlıkla karşı karşıya olmamız ihtimali de göz ardı edilemez. Yirmi ayı aşkın bir süreden beri kuşatma altında olan bu kentte sahte ve çalıntı pasaport kaçakçılığında artış olduğu, kent halkının büyük çoğunluğunun kaçmak için fırsat kolladığı gözlenmektedir. Bölgemize yapılan ihbarlara göre, kentin ileri gelen ve köklü ailelerinin ısınma sorununu çözmek için antika mobilyalarını şöminede yakacak ya da karaborsadan yiyecek temin etmek için mücevherlerini yok pahasına elden çıkaracak hale geldiği, açlık ve yoksulluğun kol gezdiği bu büyük fare kapanında, pasaport kaçakçılığında astronomik tutarlar dönmektedir. Ne yazık ki dağıtmakta olduğumuz insani yardım malzemeleri insanların günlük asgari kalori ihtiyacını bile karşıla-

maktan uzaktır, örneğin bir şişe zeytinyağı sokaklarda 40 marka kadar alıcı bulmaktadır.

Olayın aciliyeti dolayısıyla, yarın savaşan tarafların izniyle karayoluyla Z.'ye gidecek olan Fransız Yarbay L.M. aracılığıyla elden iletilmek üzere bu raporu kaleme aldım. Böyle bir olayla ilgili olarak faks ya da öteki bilinen haberleşme araçlarını kullanmayı uygun bulmadım. Çokuluslu gücümüzün saygınlığının zedelenmemesi için, basının olaya müdahale etmesini ve konuya ilişkin sorumsuzca haber ve yorum yapmasını ne pahasına olursa olsun engellemeliyiz. Yarın, olaydan daha önce haberdar ettiğim İçişleri Bakanlığı'ndan bir görevliyle birlikte soruşturmama kaldığım yerden devam edeceğim. Öte yandan, maktulün, daha doğrusu kayıp kişinin kimliğini aydınlatmama ve ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu bile bile onu bu cumhuriyete getiren nedenler konusunda fikir edinmeme yardımcı olacağını düşünerek şiirleri ve daktilo edilmiş metinleri de düzenleyip okumak istiyorum. Kutsal günler nedeniyle ilan edilen kısa süreli ateşkesten; politik ve entelektüel dünyanın önde gelen temsilcilerinin ve sanatçılarının cumhuriyet hükümetini desteklemek için yaptığı kısa süreli ziyaretlerden sonra, H.İ. Oteli'nde ancak on-on iki kadar savaş muhabiri ve gazeteci kaldı. Hava trafiğinin henüz açık olduğu bu son dört gün boyunca basın kartı taşıyan sadece üç yolcu geldi ve bunlardan hiçbiri İspanyol olmadığı gibi, yine hiçbirinin tanımı yeşil bir askeri ceket giyen 60 yaşlarındaki söz konusu kişininkine uymuyordu.

Bu vesileyle sizi haberdar etmek isterim ki, Dışişleri Bakanlığı'nın Z. yoluyla gönderdiği mühürlü zarfı, büyük baskılar altındaki Sefarad topluluğunun temsilcisi Bay D.K.'ya "Benevolensiya" bürosunda bizzat teslim ettim.

İlk düş

Kızlık zarı ya da tül. Yoksa muslin mi?

Öyle ya da böyle, incecik, olağanüstü geçirgen bir dokusu var. Öbür tarafta kendini birden bildik bir merdivenin ilk basamağında buluyorsun: Güçlü kuvvetli, kabına sığmayan halinle bir daha asla geri gelmeyecek olan gençlik günlerinde, düzenli hamam seferlerinde indiğin merdiven bu.

Hiçbir şey değişmemiş: Soluk kırmızı muşamba kaplı geniş koltuklar, İkinci İmparatorluk'tan kalma ayaklı lambalar, oryantal manzaralar resmedilmiş freskler, kubbeden süzülen aynı ışık.

Patroniçe, alev alev yanan ama soluk ve cansız Amazon peruğunu takmış, minibarın arkasındaki tahtından ıssız, peştamallara sarınmış kadın müşterilerin ve neşeli genç erkeklerin çoktan terk ettiği salona bakıyor.

Üst katlardan birinde biri piyano çalıyor. Hüzünlü, özlem dolu bir melodi bu ve sen duygulanarak onu dinliyorsun. Bir Brahms sonatı olabilir mi?

Sizi burada bulmayı ummuyordum, diyorsun ona. İşletmeniz ölüm nedeniyle kapatılmamış mıydı?

Kafadan sakat birkaç müşterinin yaptığı kötü bir şaka bu. Ama ben buradan hiçbir yere ayrılmadım.

Siz salgın sırasında ölmemiş miydiniz?

Sizin için de, benim için de çoktan kapanıp gitmiş bir dönem o. Külleri eşelemek neye yarar ki?

Sizin buraya en son ne zaman geldiğimi bir türlü hatırlayamıyorum.

Bizim gibi insanlar için zaman geçmez! Ben çoktandır saate ya da takvime bakmamayı öğrendim.

Hiç değişmemişsiniz. Gören de der ki, sanki birbirimizden dün ayrıldık!

Dün, bugün, yarın! Bu sözcükleri unutun artık ve bir daha da hiç aklınıza getirmeyin! Siz de hiç yaşlanmamışsınız.

Gönlümü almaya çalışmayın; yıllar iz bırakıyor ne de olsa!

Kendinize şu boy aynasında bir bakın! Bodyguard'ınızla[1] buraya ilk geldiğiniz gün nasıldıysanız şimdi de öylesiniz. Bıyıkları bisiklet gidonuna ya da daha çok kıvrık bir kamçıya benzeyen o taş gibi delikanlı hepimizin yüreğini ilahi bir korku ve öldürücü bir kıskançlıkla doldururdu. Sizin arkanızda merdivenden inişini her gördüğümüzde elektriğe tutulmuş gibi olurduk. Bütün kadın müşterilerim sizi ölesiye kıskanırdı. Oğlanın o sert ve vahşi görünüşü aralarında bir efsaneydi. Aletinin uzunluğunu kestirebilmek için yanıp tutuşurlardı. Hepsi, gözlerini anahtar deliğine yapıştırıp şehvetle sizi dikizlemek için, vestiyerin oradan geçip odaların bulunduğu kata çıkmanızı sabırsızlıkla beklerdi. Yukarıda, arkasında kimin olduğunu asla anlayamayacağınız aynalı bir oda vardı, kadınlar o odayı çaktırmadan

[1] Yazar orijinal metinde, Türkçe'ye İngilizce'den geçen "bodyguard" sözcüğünü sözlük anlamında karşılayan "guardaespaldas" terimini kullanıyor. Romanın Fransızca çevirmeni de onun izinden giderek bu sözcüğü "garde du corps" olarak çevirmiş. Bu sözcük, daha sonra başka anlamlarda da kullanılacağı için, romanın Türkçesinde kimi zaman bodyguard, kimi zaman da "beden muhafızı" olarak yer alacaktır. (Çev.)

size ikram eder, aynanın arkasına geçerek zevkin doruklarına çıkışınızı seyredebilmek için birbirleriyle yarışırdı. Bazen, olanca yalnızlığın ortasında bir ışık huzmesinin arayışı içinde, o sarmaş dolaş halinizi seyretmek için ben de yukarı çıkardım ve bundan çok hoşlanırdım. Eğer iş üzerindeki halinizi -bu deyimi biraz çiğ bulabilirsiniz, bu yüzden özür dilerim- kendiniz de görmek isterseniz benimle yukarı çıkmanız yeter.

Kendimi mi göreceğim?

Evet, kendinizi göreceksiniz. Gelin, duşların ve yüzme havuzunun oradan geçip döner merdivene tırmanacağız. Solgun boyalı koridoru aşacağız. Baykuşlar gibi gölgelerin arasına kayan o süslü püslü müşterilerimi göremiyor musunuz yoksa? Daha dikkatli bakın: Alacakaranlığın arkasına saklanmış mutluluk ve doygunluk anlarını, birlikte olduklarının ne kadar kaliteli ve özellikli genç oğlanlar olduğunu göreceksiniz! Girdiğiniz her odacıkta eski ziyaretlerinizden izler var! Ve şimdi eğilin biraz ve şu anahtar deliğinden bakın! Bornozunun önünü açıp aletini size gösteren delikanlıyı tanıdınız mı! Ona özenle dokunmanızı ve büyütmenizi istiyor, görüyor musunuz?

Ülkesine döneli yüzyıllar oldu ve ben o zamandan beri ondan hiç söz edildiğini duymadım!

Ama tanıdım, saldırgan maça asıyla gerçekten de o, ucuna tükürüp onu parlatıyor.

Adını bile hatırlamıyorum.

Hepsi benim kayıtlarımda var. Tarih, saat, oda, adlar ve soyadlar, hatta hesap günü her şeyi kanıtlamak için video bantları bile! Öyle uzak durmayın, sizi bekleyen başka mutluluk görüntüleri de var! Bu odada mesela; partnerinizi hatırlıyor musunuz?

Onun öldüğünü sanıyordum!

Bütün canlılığı ve baştan çıkarıcılığı ile orada oysa! Bütün kadın müşterilerin, hatta benim çapını tahmin edebilmek için günlerce tartıştığımız o dimdik olmuş tokmağıyla!

Nasıl oluyor da aynı anda iki farklı odada olabiliyorum?

Bütün odalarda varsınız siz! Daha önce görmüş olduğunuzda, şimdi gördüğünüzde, daha sonra göreceğinizde, hepsinde: Zamanında elinizin altında bulunan az kullanılmış bodyguard değil mi şu?

Ben onunla hiç buraya gelmedim. Biz hep bir sinemanın karanlık köşelerinde birlikte olurduk!

Bir kerecik olsun şu insanı sınırlayan zaman ve mekâna ilişkin kavramlardan uzak durun! Bu gördüğünüz şey bir yanılsama değil. Diyebilir misiniz ki bu onun kamışı değildir? Unutmuş olabilirsiniz ama ben bu işin uzmanıyım, beni inandıramazsınız!

Hamamda değildi; olayın geçtiği yer Barbes'teki keneflerden biriydi.

Görüntüler değişkendir. Bir yerde olmuş olan bir şeyi pekâlâ başka bir yerde görebilirsiniz. Siz değil miydiniz *mundus imaginalis*[1] ile ilgilendiğini söyleyen?

Durun da biraz daha bakayım, tamamen unutmuşum çünkü!

Sizi buraya belleğinizi tazelemeniz için getirdim, oyalanıp durmanız için değil! Her kapının arkasında farklı bir yüz var, bunlardan birçoğu size bu edepsiz disiplinin eğitimini veren hocalarınızdı.

(Patroniçe sabırsızlığını açığa vurmak istercesine peruğunun tellerini sallıyor. Yüzü olağanüstü solgun: Sanki bütün kanı kılcal damarlar yoluyla peruğunun ateş kırmızısına akmış.

Piyanonun notaları –Brahms, evet gerçekten

[1] Latince'de imgeler dünyası. (Çev.)

Brahms bu- giderek yaklaşıyor.)

Kim yorumluyor bu sonatı? Özel odalarda?

Unutun müziği ve geçmişe geri gelin! Sorgucu-lara düzgün bir hesap vermek istiyorsanız hakkınız-daki dosyayla ilgili olarak daha çok şey bilmeniz gerekir.

(Nezaket cilasını kaybeden sesi boş salonları doldurarak yükseliyor, tizleşiyor, isterikleşiyor.)

Eğilin yeniden, şu sahneye, huşu içinde tapınır gibi kendini yok edercesine iki büklüm olan şu insana bakın!

Ben miyim o?

Sizsiniz, evet.

Peki öteki, o kim?

Güçlü ve terli kaslarla dolu göğüslü, kocaman kafalı, sert hatlı güneş yanığı yüzlü, dudağının iki yanındaki bıyıkları bisiklet gidonu gibi kıvrık kimse, o!

Siz zamanı ve kişileri karıştırıyorsunuz!

(Parmağıyla bir başka odanın anahtar deliğini gösteriyor ve sen onun gösterdiğini yapmaya mecbursun.

Gördüklerin seni soluksuz bırakıyor.)

Artık "siz" demiyor: Önünde seyirip duran sert kamışını sallıyor; seni mutluluğun doruklarına ulaştırıyor olmalı. İçmen için sana onu sunarken ne kadar da verici görüyor musun! Kocaman açılmış ağzına gömüyor onu.

Hey, ama siz benim şiirlerimden birini okuyorsunuz!

Buradaki her şey birer yazı zaten. Senin mısran olmasının ya da olmamasının ne önemi var: Ruhun senden ayrıldığında bunu sen de anlayacaksın!

(Kuşatılmış kentin üstünü örten sis her şeyin kenar çizgilerine gölgeler katıyor. Piyano, piyano-

nun notaları beyninde yankılanıyor. Aslında tam olarak neredesin? Keskin Nişancılar Caddesi'ne bakan pencerenin deliğine yapışmış gözün bedeni misin, yoksa esir bedenler krallığındaki bir odanın anahtar deliğine yapışmış olanınkinin mi?)

Kuşatma bilgisine giriş

Bir süredir belirtiler artıyordu. Bölgede yaptığı gezintiler sırasında, iktidar ve finans gurularının kuruluşunu ilan ettiği yeni dünya düzeninin ilk habercileri olarak hepsini tek tek gözlemliyordu: sosyal ve ahlaki çöküntü, kitleler halinde işsizlik, sessiz öfke patlamaları, sağda solda meydana gelen çılgınca gösteriler, çete, gizli tarikat ve dışa kapalı cemaat sayısının pıtrak gibi çoğalması, yakın bir kıyameti haber veren uhrevi kehanetler. Bu şifreli uyarıları sprey boya ya da tebeşir tozuyla çizen görünmez bir el, belirtilerin sayısını daha da artırıyordu. Zengin konaklarının ya da kısa bir süre sonra yıkım ekiplerinin kazmalarına teslim edilecek olan yıkık dökük apartmanların duvarlarını kaplayan bu Urduca, Kürtçe, Arapça ya da Tamil ve Bengal dilindeki kargacık burgacık hiyerogliflerin ne söylemek istediğini, ancak siyasi yorumcular ya da duvar edebiyatının disiplinlerarası okuma kodlarını çözmeye alışık kent sakinleri açıklayabilirdi. Peru halkının devrimci savaşını kutsayan bir zamanların Ural-Altay dilindeki afişlerinin ya da bugün yarısı silinmiş olarak hâlâ varlığını koruyan ve Arnavutluk cennetine üstü kapalı övgüler içeren duvar bildirilerinin tam tersine, bu yeni yazılar hiçbir örgütlü grubun elinden çıkmış değildi, hiçbiri şu ya da bunun yapıl-

ması ve yapılmaması talimatını içermiyordu. Sinik, umutsuz ve bireysel mesajlardı; tekçi düşüncenin evrensel reçetesi gibi tanımlanan Global Mağaza'nın -çok bilmiş bir orkestranın elinden çıkmış bu "Yeni Dünya Senfonisi"nin- mucizevi yararlarını reddediyorlardı: "Ulusal sanayiyi korumak için ulusal işçi sınıfını kapının önüne koymak gerekir!" "Kıçına tekme yiyerek işsiz kalma hakkı!" "Uyutulanların şerefine!" "Herkese bedava esrar!" "Şırınganızı Minitel'den ısmarlayın!" "Yıl sonu hediyeleri broşürümüze bir gözatın: AIDS'i yaymanın binbir yolu!"

İki yıl önce günlerinin büyük çoğunluğunu işsizlerin ve semtin öteki yoksullarının acınacak bir gelecek umuduyla paralarını Longchamp Hipodromu'ndan naklen yayınlanan atyarışlarına yatırdığı kafenin tam karşısındaki bankta geçiren yaşlı beyefendi, eski şık ve bakımlı görünüşünü çoktan geride bırakmıştı. Yine aynı bankta oturuyordu ve televizyon ekranının karşısında öfkeden kıpkırmızı kesilmiş yüzleriyle hop oturup hop kalkan ve bu halleriyle üstüne oynadıkları ata epeyce metafizik güç katan -manyetik alan taşıyarak ya da elektrik dalgaları yoluyla değil elbette- müşterilerin çığlıklarına yine eskisi gibi dikkat kesilmişti ama, ceketi ve pantolonu artık iyice yıpranmıştı ve kırlaşmış sakalının tıraşına o eski özeni göstermediği belliydi. Maaşı kira ve beslenme giderlerini karşılamaya yetmeyen emeklilerden biri miydi? Yoksa çalıştığı kurumun bağlı olduğu bakan, gözü pek ve devrimci bir bütçe indirimi hamlesiyle ve tabii ki hükümet yanlısı basının alkışları eşliğinde, artık kaldırılamaz duruma geldiği gerekçesiyle sosyal yardımları mı kesmişti? Tahmin etmek mümkün değildi: Kahramanımız, bankta oturmak üzereyken gözüne çarptığında göz

ucuyla izlemek için adımlarını seyrelttiği adamın, az sonra, leş gibi vitrininde hüzünlü "tasfiye nedeniyle maliyetin altında stok satışı" yazan ölüm ya da iflas nedeniyle kapalı bir mağazanın kapısının önünde yerde bir şeyler eşelemek için eğildiğini gördü. Durdurulamaz bir çöküşün merdivenlerinden, başka birçokları gibi o da başlamıştı inmeye. Atyarışı bültenlerini ve günün falını okuduğu eski zamanlardan farklı olarak, gözlerini gün boyu boşluğa dikiyor, işine yarayacak bir şeyler bulabilmek umuduyla çöp yığınlarını, apartmanların önündeki çöp kutularını karıştırıyordu. Artık sabit bir evi yoktu; parlak bir yöneticinin çantası gibi özen gösterdiği, evet özen gösterdiği ambalaj kartonunu hiç ayırmaksızın, metrodaki otomatik kapı arkalarını ve havalandırma mazgallarını mesken edinmiş bir dilenci çetesinin peşinden sürükleniyordu. Günün birinde şarabını da onlarla paylaştığını fark etti. Her yanı şişlik ve kan içinde, üretim çarkına yeniden kazandırılamayacak kadar paçavralaşmış giysilere sarınmış, çekip gitmesine izin vermeden önce mutlaka dezenfekte edilmesi ve duşun altına sokulması gerekecek kadar pis; karnı tok, dinamik ve girişimci, rekabetçi ruhu ve önüne çıkan her fırsatı değerlendirecek doğal bir yetenek sayesinde sokağın herkese açık fırsatlarından yararlandığı için cebinde yedek sandviçi; evet pekâlâ, kimse bana tersini söylemesin, bu erdemlerin hiçbirine sahip olmadığı için kendisini asalak bir hayata ve marjinalleşmeye mahkûm eden bir adam olmuştu. Bir süre sonra, artık iyice serbest düşüşe geçmişken onu yeniden gördü. Bu kez, bulvarın üstündeki postanenin yakınlarında bulunan bir inşaat şantiyesinin barakalarının orada sızmış, homurtular çıkararak yerde yatıyordu. Yapraklar sararmaya başlamıştı ve yanıtını

gerçekten merak ederek, olanca çekingenliğiyle kendine şu soruyu sordu: Kış bütün sertliğiyle bastırdığında hayatta kalıp kalamayacağını bilmediği bu adam, onun bir zamanlar saygıdeğer bir yaşlı beyefendi olarak tanımladığı kişi miydi?

Saint-Denis Kapısı'na doğru inen yoldan yürüdü: Seks filmleri gösteren sinema salonu da kapanmıştı! Genel kriz pornografiyi bile vurmuştu. Hayal kırıklığı içinde, metro girişinde zar atarak zaman geçiren Afrikalıları izledi: Saçlarını Grace Jones gibi kestirmiş olan oğlan, ışıltılı sert görünüşüyle bütün grubun arasında parlıyordu. Onun üzerinden kaçırmak için büyük çaba harcadığı bakışları, kendileri gibi birini ve onun sandviç arabasını çevreleyen Pakistanlılara takıldı: beyaz tunikler, türbanlar, geleneksel sakallar! Semt sakinleri belirgin bir kaygıyla göz ucuyla onları izliyordu. Varlığını medyadan öğrendikleri uluslararası terörist grubun üyeleri olmasınlardı? Birilerine şantaj yapmaya mı hazırlanıyor, bir yerlere yapacakları saldırıyı mı planlıyorlardı? Karşıda, sokağın köşesindeki Saint Antoine heykeli, domuzu ve çoban değneği ile, düşmanlık dolu yabancı bir çevrede kaybolmuş gibiydi. Sırtını bir binanın duvarına yaslayarak kendinden geçmiş, kesik kesik soluyan bir siyah, ayaklarının dibine uzanmıştı. Yoluma devam mı etsem, yoksa onu hastaneye mi götürsem, diye tereddüt ederken, genç bir kız ondan önce davrandı. Yüz hatları köşeli, sıska, blucin gömlek giymiş, sarışın bir kızdı; kaygı içinde yerdeki adama doğru eğildi. Kalabalığın duyarsızlığıyla zıtlık oluşturan bu merhamet ve dayanışma hamlesi yüreğini serinletti. Bu teskin edici ilk izlenimin etkisinden henüz kurtulmamışken, ne olup bittiğini anlamaksızın, meleğinin seri hareketlerle baygın adamın ceplerini karıştırdığını gördü;

önce gömlek ceplerini, ardından da deri ceketininkileri: bozuk paralar, kırışmış metro biletleri, bir bilyalı kalem; genç kız hepsini cebine attıktan sonra adamın pantolon ceplerine geçti, muska ya da madalyon benzeri bir şey taşıyan boynundaki zinciri sertçe koparıp aldı ve bu etkili ve çabuk temizlik beklenmedik ölçüde incelikli bir finalle noktalandı; adamı güneşten koruyan Amerikan şapkası bir anda sahip değiştirdi. Genç kız şapkayı kafasına oturtup az önce büyük bir ustalıkla yağmaladığı uyuşturulmuş bedene bir an bile dönüp bakmadan, kalabalığın içinde kayboldu.

Gördükleri soluğunu kesmişti: Yoldan geçenlerin, her yerde hazır ve nazır görüntüler dünyasıyla "doğru düşünce" propagandacılarına bağlı bu insanların bu böceksi kayıtsızlığı, farklılıkların karışımı olan, bireylere dayalı heterojen gerçekliği tekzip mi ediyordu? Yoksa biri ötekini mi dengeliyordu, biri ötekinin bedeli miydi? Geçmişteki, yüksek duygular ve maceralar peşinde dolanarak semti arşınladığı yıllardaki coşkusu ve doymak bilmez merakı yerini kasvetli denebilecek kötümser bir önseziye bırakmıştı: Getto ve gettolar arası etnik savaş, kabile döneminden kalma olanca şiddetiyle ideal kent ya da çok kültürlülük kavramlarını bir kenara itecekti. Sokağın sonuna ulaşmak için önünden geçtiği Afro Kuaför Salonu olağandışı bir ikindiye tanıklık ediyordu: Yöredeki Katolik Misyonu'nun lokaline gitmek için gururla ilerleyen birtakım Afrikalı dindar kadınlar aniden güzergâh değiştirip kuaföre girmişlerdi ve bir süre sonra çıktıklarında, girdiklerindekiyle hiç alakası olmayan bir görüntüye sahiptiler. Üzerlerinde narin bacaklarını gösteren parıltılı mini etekler vardı ve ustaca kabartılmış afro saçları, Vogue'un yumuşaklıkla vahşiliğin karışımını simgele-

yen en tutulan modelini yansıtıyordu! Yanılsama ya da mucize, her neyse, insanın kendisini bu aklını yerinden edecek kadar şaşırtıcı gerçeğe inandırabilmesi için gözlerini tekrar tekrar ovuşturması gerekirdi.

Ama ilham gelmez, ona hiç kimse "görünmez" olmuştu; tıpkı tat ve zevklerin olası uyumsuzlukları yok etmek için zorunlu olarak aynılaştırılması gibi, sanki işin içine girmeleri halinde zaten dağınık olan düşünce alanı iyice altüst olacakmış gibi. Semtin çeşitli etnik grupları bir saldırıya hazırlanırcasına içlerine kapanıyor, muhtemel çatışmalara ve öldürücü savaşlara karşı güçlerini birleştiriyorlardı. Kahramanımız –kim olduğu bizim için hiçbir önem taşımadığından, tanımlamak için onu böyle adlandırıyoruz– kibir izleri taşıyan bir acıyla, kendisinin de yakında birtakım önyargılara sahip olacağını hissediyordu. Her geçen gün bunun, ilk bakışta birbirleriyle ilişkileri yokmuş gibi duran, ama başka bir açıdan bakıldığında bir nakış motifi gibi ustaca örüldüğü fark edilen yeni yeni kanıtları ortaya çıkıyordu.

Metro merdivenlerinden inerken tepeden tırnağa silahlı bir askeri birliğin çevirme yaptığını fark etti. Köktendincileri ya da kaçak göçmenleri arıyorlardı muhtemelen. Gergin yüzlü metro yolcuları koridorlar boyunca ilerliyor, kendini gizlemeye çalışan sıkıntılı bir hava üstlerine tehdit edici bulutlar halinde, kat kat iniyordu. Birden kalabalığın ortasında bir kıpırdanma fark etti: İnsanlar hoşnutsuz bir şekilde, birinden uzaklaşmaya çalışıyordu. Adamın çevresinde geniş bir boşluk oluşmuştu. Kentin yerlilerinden olduğu belli, kırk yaşlarında bir adamdı. Ayakta, pantolonunu sıyırmış, kıçını hafifçe geriye atmış, keyifle sıçıyordu. Elini uzatmış, çılgın bir öf-

ke ve şeytansı bir gururla, az önce yaptığı dışkıyı gösteriyordu; evet, sıçıyorum! Bakın şu boklara! Benim, hepsi benim! Kimse sıçmamı engelleyemez! Sahip olduğum tek hak bu çünkü!

Bizim sıradan kahramanımız tir tir titreyerek ona bakıyordu. Cin çarpmış ya da ermiş, her neyse, adam, kâh küfrederek kâh kahkahalarla gülerek hırsını kalabalıktan alıyordu: Gelin, yaklaşın! Yaşadığımız bok işte bu, işte bütün siyasi programların ve nutukların arkada bıraktığı, bu bok! Bok, sadece bok! Metro yolcuları ciddi bir havayla adımlarını hızlandırıyor, durumu rezalet olarak yorumlayıp homurdanıyorlardı: Ne ayıp, bunu da mı görecektik, herkesin içinde hacet görmek ha! Kalabalığı kaçırtan görüntünün allak bullak ettiği hikâyemizin başkahramanı ise bu görüntüden uzaklaşmak isteyen kalabalığın itiş kakışına ve dirsek darbelerine katlanıyordu tam ters yönde ilerleyerek: Piyasa ekonomisinin oynak iniş çıkışlarına boyun eğerek hırpalanmış, kapısının dışındaki zevkleri vekâleten tüketen, orman kanununu tevekkülle kabullenmeye ve uysallığa programlanmış kararsız ve korkak bir yığındı adamdan kaçarcasına uzaklaşan. Doğanın bilge yasalarına karşı saçmalamadan, delirmeden nasıl isyan edilebilirdi ki?

Tükenmiş gibiydi. Peronların oraya gidip kapılar açılır açılmaz vagonlardan boşalan yolcuların öfkesini görmek isterdi, ama bunu yapacak gücü kalmadığını hissetti. Gecenin aydınlanması tamamına ermişti: Bokçu, onun kâbus ve düşlerinin öfkeli kâhiniydi!

Savaş, kuşatma başlamak üzereydi.

Kumandanın raporu (II)

Z.'deki elçiliğimize verilmek üzere bizzat Albay L.M.'nin eline teslim edilen önceki raporun içeriğine ektir: Bu sabah erken saatte İçişleri Bakanlığı'ndan Yüzbaşı Z.D.'nin bizi beklediği H.İ. Oteli'ne bir çevirmen ve bir eskort eşliğinde vardım. Kapıdaki otel görevlisi, resepsiyon görevlisi ve önceki gün sorguya çektiğim memurlar, çevirmenin huzurunda ifadelerinin doğru olduğunu yemin ederek tekrarladılar. Onlara göre, vatandaşımız önceki gün ikindi sonunda H.İ. Oteli'ne gelmiş, kendilerine bir İspanyol pasaportu ibraz etmiş, ancak görevliler pasaporttaki ismi ve pasaport numarasını bugün pişmanlık duydukları bir ihmalkârlıkla gerekli zamanda giriş kayıtlarına işlememiş. Onu kimse akşam yemeği saatlerinde geçici olarak birinci katta hizmet gören yemek salonunda görmemiş, otelden çıktığı ya da ziyaretçileri olduğu konusunda da tanıklık eden yok. Sabah 8:30 sularında hayatına mal olan merminin isabet ettiği 435 numaralı odadan hiç çıkmadığı anlaşılıyor.

Bu tuhaf olayla ilgili tek yeni bulgu, biraz sonra hakkında daha geniş bilgi vereceğim ve şiir defterinin son sayfasında fark ettiğim, elle yazılmış, "J.G." baş harfleridir. Ancak İçişleri Bakanlığı'nın görevlisine de izah ettiğim gibi, bu bulgular ortadaki karışıklığı çözmek için yeterli değildir. Ona da söyledi-

ğim gibi bizde telefon rehberlerinde böyle başlayan sayfalar dolusu isim var: Eğer bütün Juan Perezlerin ya da José Gonzalezlerin listesi yapılacak olsa Coruña'nın nüfusu kadar sayıya ulaşılır. Bu acılı kente çok sık nasip olmayan bir yürek sıcaklığı hissi veren parlak bir kış güneşinin ışığından da istifade ederek, 435 numaralı odadan geriye ne kaldığına bir göz atmak için hep birlikte dördüncü kata çıktık. Herhangi bir iz bulabilmek amacıyla, mobilyaları, karyolayı, yatağı, öteki molozları bir o tarafa, bir bu tarafa deşeledik, ama boşunaydı. Bana en garip gelen şey, hiçbir kan izi olmamasıydı. Cesedin sarıldığı söylenen yatak örtüsünün üzerinde bile hiçbir leke yoktu; ama gerçekten bu iş için bu örtünün kullanıldığını nereden bileceksiniz ki? Görevliler bize bu konuda yemin vererek konuştu ve mükemmel bir İngilizce'yle hitap eden hükümet tabibi doktor F.K.'nın anlattıkları işin bu tarafını kısmen aydınlattıysa da, sırrın bütününü çözmek konusunda herhangi bir katkı sağlamadı. Yurttaşımız patlamadan kaynaklanan bir kalp krizi sonucu ölmüş. Vücudunda düşme sonucu meydana gelen bazı iz ve sıyrıklardan başka bir şey yokmuş: Bulunduğu yerden fırlayıp üç-dört metre ötedeki duvara çarpmış olmalı. Hükümet tabibi kişisel özelliklerini ise şöyle tanımladı: Ceset, orta boylu, saçları kırlaşmış, altmış yaşlarında bir adama aitmiş. Üstünde bir asker ceketi, kalın bir yün kazak ve kalbinin atıp atmadığını dinlemek ve bir top mermisiyle vurulup vurulmadığını görmek amacıyla düğmelerini bizzat doktorun çözdüğü yeşil bir gömlek varmış. Cesedin ortadan kaybolduğunun hükümet tabipliğince kendisine bildirilmesinden sonra, bizim oraya varışımızdan az önce doktor da morga gitmiş. Amacı kayıp kişinin, kaçak ve kuşkulu biçimde gömülmek için sırasını bekle-

yen öteki ölüler gibi, sahte bir kimlikle orada bulunup bulunmadığından emin olmakmış. Oradaki kayıt görevlisi önceki gün hiçbir kimliksiz ceset getirilmediğinden emin. Bunun tek istisnası, sokakta bir el bombası patlaması sonucunda ölen sekiz yaşında bir çocuk cesediymiş ki, o da, annesi, babası, ağabey ve kız kardeşleri kuşatma sırasında hayatlarını kaybettikleri için, son dakikada uzak bir akraba tarafından teşhis edilmiş. Yaptığım soruşturmada ilerleme kaydedememiş ve bu karmaşık durumu çözmeyi başaramamış olduğum için üzgünüm. Halihazırda bütün varsayımlar geçerliliğini koruyor. Bir yemek sırasında konudan haberdar ettiğim Uluslararası Güç'teki arkadaşlar, kurbanın uyuşturucu ticareti, döviz kaçakçılığı gibi farklı suç alanlarında uzmanlaşmış yerel mafyayla bağları olduğu kanaatini taşıyor. Ama, bu varsayımı tümüyle ihtimaldışı bırakmamakla birlikte, valizde bulunan elyazmalarının bize başka bir açılım sağladığına inanıyorum.

Adı geçen esrarengiz "J.G."nin şiirlerine şöyle bir göz atmak bile karşımızdaki kişinin bir sapkın olduğunu anlamamıza yetiyor. Muhtemel estetik değerleri ile ilgili kanaatimi kendime saklayarak diyebilirim ki, karmaşık ve bilmecemsi bir dilin arkasına saklanmış olan bu mısralar arsız bir fesat övgüsü niteliğindeki simge ve durumları ifade ediyor. Bunlarda rezilce ve doğaya aykırı, daha da kötüsü en açık saçık ve dobra biçimiyle sahiplenilen bir aşk dile getiriliyor. "Budalalık Kuşağı" başlıklı şiir, dehasını ve hayatını *Saklı Aşk* adlı yapıtın yazarının bize tanıttığı ünlü İngiliz kâşifi ve cinsel sapığı Sir Richard Burton'a bir tür göz kırpma olarak değerlendirilmeli. Bu kadar rezilane olanını daha önce hiç okuduğumu hatırlamıyorum; bizim en içi geçmiş, yerlerde sürünen, bayağı, iğrenç, pespaye ozanlarımı-

zın seçmelerinde bile böylesi yoktu.

Şu an karşı karşıya olduğumuz sorun, eldeki bu kanıtlara rağmen, böyle birinin hayatının her an tehlikede olacağı böyle bir kente neden ve nasıl geldiğini bulmaktır. S. seks turizmi ve heyecan verici macera için seçilebilecek en iyi yer değildir. İtiraf etmeliyim ki, bu ikilem –tabii ki bu şiirlerin ölü ya da kayıp kişinin elinden çıkmış olması kaydıyla– beni inanılmaz derecede sarsıyor. Bayağı bir bilmece olarak adlandırabileceğim –eğer ortada hazin bir gerçek hikâye yoksa elbette– bu vakada çelişkili ve açıklaması zor çok fazla unsur var.

Müteveffanın öteki elyazmalarına da göz atmak için havaalanı nöbeti sırasının bana gelmesini –çünkü bir aksilik olmazsa kırk sekiz saat önce durdurulan insani yardım uçuşları yarın yeniden başlayacak– bekliyorum. Belki orada bu karmakarışık olayı aydınlatmaya yardımcı olabilecek başka bilgiler bulabilirim. Bu vesileyle, ironik bir biçimde Maybe Airlines adını taktığımız şirketin son on beş günlük uçuşlarında, yapılan tanımlara uygun bir İspanyol vatandaşının yolculuk edip etmediğini *in situ*[1] araştıracağım. Hiç değilse şimdilik ağzımızı sıkı tutmamız ve ihtiyatlı davranmamız gerektiği konusunda ısrarımı sürdürüyorum. Misyonumuzun prestiji söz konusudur. Bu acılı ülkede, insan hakları ve kurbanlarla dayanışma maskesi altında faaliyetlerimizi zayıflatmak, bizi kenti kuşatanlarla işbirliği yapmakla suçlamak ve Uluslararası Barış Gücü'nün bölgede oynadığı rolü karartmak için her fırsattan yararlanmaktan çekinmeyen, gazeteci kimliğine sahip bir sürü ipe sapa gelmez adam kol geziyor.

Bu olayla ilgili dosyanın Z.'deki elçiliğimizin eline sağ salim ulaşıp ulaşmadığının telefonla tarafıma bildirilmesini bekliyorum.

[1] Latince'de "mahallinde". (Çev.)

Bokçu

Yolun kenarında, Büyük Louis onuruna inşa edilmiş anıtsal kapının hemen dibinde oturan cılız oğlan çocuğu elindeki paçavraya emdirilmiş yapıştırıcıyı koklayıp duruyordu. Paçavrasını, öksürük nöbetlerini ve tükürdüğü kanı âşıklarından dantelli bir mendille saklayan *Kamelyalı Kadın*'ın kahramanınınkini andıran bir zarafet ve bitkinlikle avucunun içine gizlemişti. Hep rengârenk bir grup oluşturan afro saçlı gençler her zamanki yerlerinde değillerdi: Güvenli bir yere mi sığınmışlardı, yoksa bir arama sırasında jandarmanın eline mi düşmüşlerdi? Kontrol edilemez bir hızla çoğalan uğultular yabancılara yönelik eli kulağında bir "Kristal Gece"nin habercisiydi. Belediyecilerin onarım şantiyesine girilmesini engelleyen çitler ve caddedeki postane binasının çevresindeki polis kordonu insanların kafasında soru işaretleri uyandırıyor ve kimi zaman onları fikirlerini özgürce dile getirmeye kışkırtıyordu. Büyük temizlik için her şey hazır, diye bağırıyordu kafasına bere geçirmiş biri, işin içinde olmanın verdiği bir özgüvenle. Günü geldi; onları burada toplayacağız, sonra hepsini toptan geldikleri ülkelere geri yollayacağız! Yoldan geçenler hiçbir şey söylemeden onu dinliyor, kimileri ise duygularını dile getirmekten kaçınmıyordu: Evet haklısınız, sınırı

çoktan aştılar! Eğer yetkililer işe müdahale etmezse kendi adaletimizi kendi yöntemlerimizle kendimizin gerçekleştirmesi gerekecek.

Semtteki yabancılar diken üstündeydi. Yüzlerini fularlarla maskelemiş kaçak göçmenler bir gösteriye hazırlanıyordu. Başkahramanımız sık sık metronun kapısında zar atarken gördüğü, atletik kaslara ve Grace Jones'unkine benzer saçlara sahip iki dirhem bir çekirdek oğlanın da onların arasında olduğunu görerek gururlandı. Alnındaki kızıl bandanadan anlaşıldığı kadarıyla isyan kollarından birini o yönetiyordu. Bizimki ona birkaç laf etmek, hizmetinde olduğunu söylemek, semtin yerlilerinin kurduğu savunma komitelerinin içine sızıp elde ettiği rapor ve planları gizlice ona götürmek için büyük bir istek duydu içinde. Ona doğru ilerlemek için adımımı atayım mı atmayayım mı tereddüdü içindeyken omzunda bir el hissetti; döndü ve yüzü karardı.

Hepsi köktendinci bunların, diyordu yanındaki parmağıyla bir grup Pakistanlıyı gösterirken. Sakallarından başka bir şey görmek mümkün değil! Semtin bir yerine saldırmaya, baskına hazırlanıyor olmalılar! Bu üstlerindeki uzun giysiler silah taşımak için, başka bir şey için değil! Dün televizyonda polisin bunlardan birinin dairesinde ele geçirdiği cephaneliği gördüm: mitralyözler, namlusu kesik tüfekler, Kuran-ı Kerimler, dinamit lokumları! Adım gibi biliyorum, bütün kadınları peçe takmaya zorlayacaklar; reddedenlerin de ya ırzına geçecek ya da hepsini boğazlayacaklar!

Bizimki ona sakinleşmesini tavsiye etti. Kuaförünün yarattığı eserin üstünü örtmeye onu kimse zorlayamazdı. Hele bunu tecavüz ederek başarmak hiç mümkün değildi. Buna inancı tamdı.

Sokağa bile çıkmaya cesaret edemiyorum artık,

diye hıçkırdı kadın. Alışveriş kuyruğunda, ekmek dükkânlarının önünde akrep bakışlı bir sürü sakallı vardı. İçlerinden biri, tıpkı New York'taki gökdelene bomba koyan imam gibi, kara gözlük takmıştı! Biri bana, onların kadınlarının hep hamile gibi görünmesine bakmayın, aslında hepsinin beline patlayıcı sarılı ve her an intihar saldırısına hazırlar, dedi.

Kadından kurtulmak için rahatlatıcı bir sürü laf etmesi ve merhum kocasının anısına kafayı çektiği gün onunla bir parmak viski içeceğine dair yalan atması gerekti. Ama bu arada atlet oğlan ve çetesi toz olmuştu.

Faubourg-Saint-Denis Sokağı'nın kaldırımlarını dilenciler doldurmuştu. *Cesaret Ana* filminin oyuncuları kadar hırpani ve kir pas içindeydiler; varları yokları Printemps, Marks and Spencer ve Galeries Lafayette baskılı naylon poşetlerdeydi, sanki bu mağazaların müdavimleriydiler de özel bir promosyonun hediye kampanyasından yararlanmışlardı. Yüzyıl başlarındaki *Illustration* dergisinin sayfalarında resimleri yayınlanan toplumsal ajitatörler gibi giyinmiş olan metrodaki Bokçu ise boş sebze kasaları yığınının üstüne tırmanmış, onlara söylev çekiyordu. Başının üstünde tuttuğu pankartta acı bir imdat çığlığı vardı:

BİZ YOK OLMAK ÜZERE OLAN BİR CANLI TÜRÜYÜZ!

Klakson çalarak daha da güçlendirdiği söylevinin hedefi işsizler, işten kovulanlar, yıllarca esnek mesai ve çalışmanın merkeziyetçilikten kurtarılması doktrinlerine sadakatle ve yasallıktan uzaklaşmaksızın hizmet ettikten sonra bir anda ortada bırakılanlar; bilimsel monetarizm dogmasının, küresel-

leşmenin, global köyün, dizginsiz spekülasyonun kurbanları; yakında Birinci Dünya'nın ekosistemini kurtarmak ve o dünyadaki çevresel felaketi önlemek için konteynırlara doldurulup Üçüncü Dünya istikametinde yola çıkarılacak olan insan neslinin geri dönüşümsüz posaları, zehirli atık rezervlerinin burnunun dibindeki barakalarda yaşamaya mahkûm edilmiş –ve bizzat kendileri de yüksek düzeyde zehirliliğin kabul edilebilir kaybı ve cürufu olan– insanlar, güçlülerin mide ve bağırsaklarında öğütüldükten sonra göt deliğinden kenef çukurlarına düşen sosyal bedenin dışkılarıydı.

Evet, biz dışkıyız, kokusu ve görüntüsüyle güzelim dünyanın burun deliklerine ve gözlerine saldırıp duran bokun ta kendisiyiz! Onların laboratuvar ve fabrikalarında öyle bozulduk, o kadar çok radyasyona tabi tutulduk ki, artık tarlalarını yeşertecek gübre olarak bile işe yaramayız! Sularına, havalarına, topraklarına karışmayacağımızdan emin olmak için bizi kalın çimento bloklarının altına gömmeliler –ki aralarındaki yarışı kızıştırmak için seslerimize hâlâ ihtiyaç duyan bu baylar, dördüncü ve en etkili elementi, ateşi de akıl edebilirler pekâlâ–, kocaman çöp yakma fırınlarında küle çevirmeliler bizi!

Her zamanki yoğun dilenci kalabalığı caddeyi kaplamıştı; trafik ta Chateau-d'Eau Sokağı'nın oradan kesilmişti ve başkahramanımız, değneği ve domuzuyla dikilip duran Saint Antoine heykelinin Bokçu'nun şatafatlı kürsüsüne fırlattığı tehditkâr bakışları büyük bir keyifle havada yakaladı.

Biz, bokun enternasyonalini, yeni dünya düzeninin vebasını temsil ediyoruz! Parçalanır dağılırsak vakumlu borularını açıp bizi süpürür, ardından her yeri çamaşır suyuyla, mikrop öldürücülerle dezenfekte ederler! Ama birliğimizi korursak bizi temizle-

yecek kadar çok suyu ancak rüyalarında görürler!

(Yaşa, sesleri uzaktan gelen polis sirenlerinin gürültüsünü bastırdı. Öfkeli birileri Gare de l'Est'te toplum polislerinin birikmeye başladığını söylüyordu, doğru muydu acaba?)

Hepiniz dinleyin; bizim pis kokulu bataklığımız sokakları kaplayacak, önüne geçilemez volkan lavları gibi ilerleyecek, arabaları felç edecek, yollardaki takım elbiseli kravatlı üst düzey beyaz yakalıları kımıldayamaz hale getirecek, borsanın kutsal tapınağını işgal edecek, ona tapınanların çığlıklarını susturacak, o güzel konakları yağmalayacak, içlerinde oturanları kaçırtacak, banka şubelerine dalacak ve çelik kasaları dolduracak! Altın ve paranın değişim değeri, bildiğimiz bok olacak!

Onu uyandıran neydi; bu sözleri çılgınca destekleyen dilencilerin alkışlarının şiddeti mi, vakitsiz gelen havagazı memurunun kapı zili mi, yoksa yanındaki o lanet kadın mı? Başını bir kaplumbağa ihtiyatıyla yorganından çıkardı, bakışları fosforlu çalarsaatin rakamları üzerinde donup kalmadan önce bütün odanın duvarlarını dolaştı.

Saat tam tamına sabahın sekiziydi.

Kuşku içini kemirip duruyordu: Demagog mu, kâhin mi; kimdi bu Bokçu?

İkinci düş

İş bulma kurumunun merdivenlerini tırmanıyorsun; koltuğunun altındaki çanta kimlik belgesi, diploma, akademik unvan, ıstakoz kabuğu kadar sağlam bir CV, bonservis ve referansla dolu. Alt katların basamaklarına kıpır kıpır sayısız gölge yığılmış; sabır küpü, tevekkülle yoğrulmuş, bir deri bir kemik kalmış işsizler. Gelmeden önce yırtık elbiselerini ve tabanı açılmış ayakkabılarını fırçalamış, kirden kirpi gibi olmuş saçlarına elleriyle ya da dişi dökülmüş taraklarla çekidüzen vermiş, yara bere ve irin dolu çıbanlarla kaplı yüzlerini bir meydan çeşmesinin yalağında yıkamışlar. Yoksulluğun ayan beyan işaretlerini iplerle, yamalarla küçültüyor, geçici olduğuna inandıkları bu durumu alçakgönüllü ve sessiz bir onurla taşıyorlar.

Aralarından birini çok iyi tanıdığını fark ediyorsun: sırtında eviyle bulvara yerleşen yaşlı beyefendi. Yıpranmış elbisesini tepeden tırnağa ütülemiş, başında, muhtemel ki konfeksiyon atölyelerinin civarındaki bir çöp konteynerinden temin edilmiş, kocaman bir şapka. Onun da koltuğunun altında kurdeleyle sarılmış bir sürü mektup ve yazılı evrak var: daha önce çalıştığı işyerlerinden alınmış referanslar, süresi geçmiş ikâmetgâh belgeleri, soluk ve yıkana yıkana solmuş eski fotoğraflar. Sahanlıktan hemen

önceki son basamakta oturuyor ama, ondan daha genç ve daha pişkin öteki talipler kaba biçimde önünü kesmiş.

Sonra orta yaşlı, düzgün giyimli, çok daha saygın referansları olan kadın ve erkekler geliyor. İşsizlik onlar için konjonktürel, beklenmedik ve tamamen rastlantısal bir durum; tedbirsizlikten ötürü yakalandıkları ve kolayca kurtulabilecekleri nezle gibi bir şey. Kronik ve belki de iflah olmaz boyutlara varan hastalığın bütün izlerini silmek için, gülüş ve duruşlarını bir reklam şirketinin müşterilerine özgü profesyonellikle üstlerine geçirmişler. Güven telkin etmeye, iyimserliklerini başkalarına da yaymaya, onları münasebetsiz biçimde yere çakan yanlış adıma rağmen sistemin parlak geleceğine hâlâ inandıkları konusunda iş bulma kurumu görevlilerini ikna etmeye çalışıyorlar. Daha da yukarıda, giriş kapısı civarında kıpır kıpır bir yarım daire oluşturan, gri kostümlü, kravatlı, kolalı yakalı ve Dersey çantalı bir üst düzey kadro kalabalığı var. Başvuru numaralarını tekrarlıyor, ikna yeteneklerinin provasını yapıyor, liyakat, deneyim ve kapasitelerini en iyi gösterecek teşhir pozisyonunu almaya çalışıyorlar. İngilizce konuşan ya da daha çok İngilizce paralayanlar pazarlama ve rekabet sanatında ne kadar büyüleyici bir özelliğe sahip olduklarını da göstermiş oluyor. Ama merdivene yavaş yavaş çöken sis onları silikleştiriyor; kalite ve yetenekleri soluyor, cılızlaşıyor, tıpkı bir seraptaki gibi buharlaşıyor.

Tedirgin, kıpır kıpır siluetlerin arasından kendine bir yol açıyor ve büronun kapısından içeri giriyorsun. Burası tümüyle modern, işlevsel ve her türlü mikroptan arındırılmış bir yer. Ziyaretçilerin arasından tekerlekli patenlerle ustaca kayıp geçen üniformalı kadın görevliler var; büzgülü etekleri deve-

kuşu tüylü dansöz tütülerini çağrıştırıyor. İçlerinden biri hızla ve kararlı bir ifadeyle seninle ilgileneceğini söyleyerek yaklaşıyor; seni aynalarla kaplı bir koridora yöneltiyor, sonra hızla kendi etrafında dönüyor, beyaz botlarının parmak ucunu yere saplayarak aniden fren yapıyor.

Girmeni istediği odada dahili kıyafetli, altın çerçeveli gözlüklü genç bir adam var, telefon, faks cihazı ve bilgisayarlarla kaplı bir masanın arkasında oturmuş seni bekliyor. Sevimli bir jestle, iş isteyenler için ayrılmış koltuğa davet ediyor.

O (Yüzünde donuk bir tebessüm): Kulağım sizde, sizi dinliyorum.

Sen (Güvenle): CV'mi ve öteki gerekli tüm belgeleri getirdim. Sizin de göreceğiniz gibi öğrenim gördüğüm üniversite...

O (Kuru bir sesle): Her şeyi masanın üstüne koyun. Unvanlarınızla ilgilenmiyorum. Burcunuz nedir?

Sen (Biraz afallayarak): Oğlak, sanıyorum.

O (Ciddi): Sanıyor musunuz, yoksa bunu kanıtlayabilecek durumda mısınız?

Sen (Kendine ne kadar güvendiğini göstermeye karar vererek): İzin verirseniz size bunu hemen kanıtlayabilirim.

O (Dosyan onun ellerinde): Oğlak Burcu'nda doğan insanların takıntılı, esrarengiz ve mendebur oldukları söylenir. Bu tip karakter özelliklerini kendinizde de yakaladığınız olur mu?

Sen (Kuşkulu): Yani, doğrusunu söylemek gerekirse...

O (Sesini tatlılaştırarak): Tam doğum tarih ve saatinizi biliyor musunuz?

Sen (Tereddütsüz): Beş Ocak, yirmi dört otuz!

O (Yeniden ciddileşerek): Bu verileri bilgisayarı-

ma gireceğim, siz de bu arada yandaki odaya geçeceksiniz. Arkadaşının size bazı sorular sorması gerekiyor.

İtaat ediyor ve mobilyanın bir masa iki sandalyeye indirgendiği küçük bir odada beklemeye başlıyorsun. Vücut ısısı ve X ışını grafiklerinin, tıbbi donanımın yokluğundan kaygılanıyorsun: Nasıl bir teste tabi tutacaklar seni? Devekuşu tüyü kuyruklu başka bir patenci kızın gelişi kuşkularını dağıtıyor; kızın elinde elle doldurulmuş sayfalar ve boş kâğıtlardan oluşan bir dosya var, onu masanın üstüne bırakıyor.

O: Grafoloji testinden geçeceksiniz. Beni iyi dinleyin, yazılı sayfalardaki metni virgülünü bile atlamadan boş kâğıtlara kopya edeceksiniz. Bitirdiğinizde zile basın. Yazınızı görüp astral izleğinizi tahlil edecekler, sonra da patron hakkınızda bir karar verecek.

Oturuyor ve dosyanın içeriğine göz atıyorsun: Yazılı sayfalar senin kendi elyazınla doldurulmuş ve büyük bir şaşkınlıkla görüyorsun ki başlık "Kuşatma Bilgisine Giriş"ten başka bir şey değil.

Bu keşif seni allak bullak ediyor: Kendi yazdığın metni yeniden kopya etmek de nesi? Kafandaki bu kaygı ve kararsızlıkla memureyi çağırıyorsun.

Sen: Küçük hanım, bu sayfaların yazarı bizzat benim!

O: Kanıtlayın öyleyse! On satır kadar benim önümde yeniden yazın.

Tevekkülle boyun eğiyorsun: Bütün bunların senin iş talebinle ne alakası var?

Sen (Kopyalamayı durdurarak): Daha önce okudukları bir metinle okuyucularımı da kendimi de sıkmak istemem. Sanırım bu küçük eşantiyon yeterli olur.

O: O.K. Bunu gecikmeden patrona götüreyim. Birkaç dakika içinde sizi çağırır.

Sen: Bir iş elde etme umudum var mı?

O: İş mi? Neden söz ediyorsunuz? Önümüze gelene iş bulacağımızı da nereden çıkardınız! Şirketimiz kinestezi, aynı anda iki yerde birden bulunma, kişilik bölünmesi ve astroloji işleriyle uğraşır! Her insan dünyaya sanal düşmanıyla aynı anda gelir. Biz onun kim olduğunu bulmakla uğraşırız; nerede doğdu, nerede yaşıyor, işi ve cinsiyeti ne, bunları bulmaya çalışırız ki her ikisini buluşturalım.

Sen: Bu çok saçma bir şey!

O: Hiç de değil! Eğer ikiz değillerse ya da büyük bir tesadüf sonucu bir araya gelmemişlerse, her biri ötekinin varlığından habersizdir. Tahmin edeceğiniz gibi sonsuz kadar küçük bir ihtimaldir bu! Astrolojik profiliniz ve yazınız bizim için son derece değerli bir ipucu. Sizi şimdiden uyarıyorum, bu karşılaşmayı sağlayacağımızı yüzde yüz garanti edemiyoruz. Ama başarırsak, hiç kuşkusuz büyük bir şok yaşayacaksınız; hiçbir insan böyle karşılıklı bir çekimden kendini kurtaramaz!

Memure patenlerinin üstünde bir yarım tur atıyor, hışırtılı bir ipek ve tüy dalgalanması eşliğinde, seni düşünde yalnız bırakarak ortadan kayboluyor.

Kumandanın raporu (III)

Gün doğar doğmaz –ve bütün geceyi valizde bulunan elyazmalarını okuyarak geçirdikten sonra– İngiliz meslektaşım M.R. ile birlikte, eskiden PTT binası olan ve bugün kuşatma altındaki kentin tam sınırında bir yerde kalan binanın girişine vardım. Hava muhteşemdi ve zırhlı aracımızın gözetleme deliğinden alevlerin harap ettiği binaların çıplak iskeletlerini, oksitlenmiş araç karoserlerini ve ateşin demir yığınına çevirdiği tramvayları görebiliyordum. Kör edici bir beyazlıkla yağan kar, sanki havanın saydamlığını da parçalıyordu. Kent sakinleri kendilerini yerin altına gömmüş olmalıydı ki, bütün yol boyunca birkaç sefil ve silik siluet dışında hiç kimseyi görmedim. Kırılgan sessizliği zaman zaman tiz çıtırtılar çıkartan mitralyöz atışları bölüyordu.

Yataklarından kaldırdığımız subay ve öteki görevlilerle kısa bir görüşme yaptıktan sonra ıssızlığın gerçek coğrafyasını, no man's land'i geçtik: hiçbir yere ulaşmayan tramvay rayları, kopup kendi kendine rulo haline gelmiş elektrik kabloları, dişleri dökülmüş, gözü çıkmış, şeklini tümden kaybetmiş evler, kimsenin kesmeye cesaret edemediği kurumuş ağaçlar; Mısır ve Ürdün kontenjanından askerlerden oluşan zırhlı personelinin tümü benim gibi, sessiz ve kederli bir ifadeyle bu manzarayı seyrediyordu.

Albay, kum torbalarıyla korunan arazideki karargâhında bize günün haberlerini verdi: Önceki günden bu yana hiçbir olay kayda geçmemişti ve uçuşlar, öngörüldüğü gibi normal biçimde yapılıyordu. Büroma geçtim ve son haftalarda gelip gidenlere ait listeleri dikkatle gözden geçirdim. Listelerde üç İspanyol adı var, bunlardan ikisi tanınmış birer gazeteci. Üçüncüsü ise geçen akşamki yemek sırasında Uluslararası Barış Gücü'nün çatışmalardaki rolü konusunda temelsiz ve tuhaf görüşleri nedeniyle açıkça eleştirdiğim, Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü'nün bir üyesi. Dolayısıyla, bu ölü ve kayıp "J.G.", sınırı sahte bir kimlikle kaçak bir biçimde aşarak birkaç ay önce kuşatmacıların kente girmesine izin verdiği tek insani yardım konvoyunun içinde kente gelmiş olabilir.

Bu vakanın çevresindeki karanlık perdesi giderek kalınlaşıyor ve her geçen gün, önceki varsayımlarımızı geçersiz hale getiren yeni unsurlar ortaya çıkıyor. Elimizdeki birkaç kanıt da inandırıcı olmaktan oldukça uzak: Örneğin İngilizce'ye çevrilmesini istemeyi akıl ettiğim ölüm tutanağı beni daha da büyük bir kafa karışıklığına sevk etti; ölüm sebebini tam olarak belirlemeden, hükümet tabibi böyle bir evrakı nasıl hazırlamış ve imzalamış olabilir? Müteveffanın pasaportunun resepsiyondan getirtilmesini istemek dururken nasıl olur da tutanağa onu "meçhul kişi" olarak geçirebilir? Resepsiyon görevlisi pasaportun ben olay yerine gelmeden az önce kaybolmuş olduğunu nasıl olur da fark etmez?

Rutin işlemlerle uğraşırken –havaalanı güvenliği konusunu müzakere etmek için kuşatmacıların garnizonuna bir subay delegasyonu göndermek gerekiyordu– birden aklıma, son günlerde yapılmış muhabereyi içeren, el koyduğumuz mektupların bu-

lunduğu çantaya bakmak geldi. Dış dünyayla haberleşme imkânından mahrum olan kent sakinleri S.'yi terk eden gazetecilere ya da STK üyelerine verilmek üzere H.İ.'nin resepsiyonuna yığınla mektup bırakır. Son günlerde yüksek komutanlığın aldığı gizli bir karar uyarınca, bu yolcuların kişi başına altıdan fazla mektup taşımasına izin verilmiyor, bu sayıyı aşan mektuplara havaalanında el konuyor ve bunlar, nöbetçi olduğum günlerde kullandığım odaya bitişik olan ofisteki bir posta çantasında biriktiriliyor.

Öyle çok fazla heyecanlanmadan, ama gizli gizli umutlanarak, mektupları tek tek incelemeye başladım –her biçimde, her boyda; kocalara, babalara, kardeşlere, akrabalara ve kuşatma altındakilerin dostlarına yazılmış yüzlerce mektup vardı– ve karşıma çıkan bir mektup, daha zarfını görür görmez beni yerimden sıçrattı: "J.G." diye birine yazılmıştı ve adres, PK 435, PTT, Bonne-Nouvelle Bulvarı, 75010 Paris'ti. Arap alfabesiyle yazılmış olmasına rağmen, gönderenin isim ve adresi yazılırken kullanılan el yazısının valizde bulunan daktilo edilmiş şiirlerin kenar boşluklarına düşülmüş notlarda kullanılanla aynı olduğunu fark ettim! Nedenini kolayca anlayacağınıza inandığım bir ruhsal taşkınlıkla, zarfı ellerim titreyerek masanın üstüne bıraktım. Sıradan, sararmış, orta boyda, içinde birçok sayfadan oluşan bir mektup bulunduğu için yüz gram kadar çeken bir zarftı bu. Odamın kapısını kilitledim: Önemli bir şey keşfettiğimi hissediyor ve okurken bölünmek istemiyordum. Zarfın içeriğine şöyle kısaca göz attığımda emin oldum ki, valizin sahibiyle mektubun yazarı aynı kişiydi. Ama şunu fark ettiğimde şaşkınlığım doruğa çıktı: Mektubun metni bu kitabın ilk sayfalarıyla kelimesi kelimesine aynıydı!

Kuşatılmış bölge

Yaylım ateşinin kulakları sağır eden yankısına uyandı, elini uzatıp lambanın düğmesine bastı ama, ampul yanmadı. Hâlâ uyku sersemi, el yordamıyla terliklerini bulup ayağına geçirdi ve panjur kanatlarını itmeden önce perdeyi açtı. Gün doğuyordu, ıpıssız sokakların sessizliği onu kaygılandırdı: ne bir yaya ne de bir araba. Oysa bu saatte esnaf dükkânlarını açıyor olurdu. Başını sol tarafa doğru çevirdiğinde bulvardaki trafiğin kesilmiş olduğunu gördü. Sinemanın yıkılmış cephe duvarıyla neredeyse enkaz haline gelen köşedeki kafenin arasına dikenli teller gerilmiş çitler yerleştirilmişti. Cephe burada kurulmuş olmalıydı. Araştırmasını sürdüremedi, başının birkaç santim üstünden ıslık çalarak geçen merminin sesiyle can havliyle geri çekildi. Telaşla pencereyi kapatırken onu geri çekilmeye zorlayan merminin tok bir sesle komşu binanın duvarına çarptığını duydu. Onu hedef alan kimdi ve neden?

Elektriğin her yerde kesildiğini anlayınca alacakaranlıkta alelacele giyindi. Asansör olağanüstü sessizdi; mültecilerin işgal ettiği tam karşıdaki binalarda bir tek ışık görünmüyordu. Neyse ki gaz kesintisi yoktu ve kendine bir fincan kahve yapmayı becerdi. Önsezi ya da öngörüleri sayesinde, teldolap, acil durumlarda neler gerekirse onlarla doluydu. En

azından açlıktan ölmeyeceğim, dedi bencilce.

Biri kapıyı yumrukladı. Komşu kadındı. Saçı başı dağınık, üstünde robdöşambrıyla terörün aynadaki görüntüsüydü sanki. Semti kuşatmışlar, dedi hıçkırarak. Gece bulvarlara barikatlar kurmuşlar, caddelere açılan sokaklara yerleşen keskin nişancılar hareket eden her şeye ateş ediyor. Köpeğini gezdiren bir beyefendinin yere düştüğünü görmüştü ve sniper –bu sözcüğü sesi titreyerek telaffuz etmişti– onu tamamen sessizliğe gömmek için tabancasını zavallı köpeğin üstüne boşaltmış, eserini böyle taçlandırmıştı. Bu inanılmaz bir şey, dedi kadın. Zavallı masum bir hayvana böyle saldırmak, inanılmaz bir şey! Bölgede her yer böyleydi, az önce Sébastopol Bulvarı'nda oturan arkadaşlarından biriyle telefonla görüşmüştü; orada da kurbanlar, pusuya yatmış nişancılar ve elektrik verilmiş dikenli teller vardı! Hâlâ kaynayan suyun kalanını başka bir fincana boşalttı ve içine bir ıhlamur poşeti daldırdı. Kadın kocasını birkaç yıl önce kaybetmişti ve komşusuna durmadan günah nedir bilmeyen yaşlı erkek durumuna bir çare bulabileceğini ima ederdi; ancak şimdi çıldırmış gibi duruyordu. Böyle korkunç şeylerin sadece televizyonda ya da bu tip şeylere alışmış egzotik kentlerde olduğunu sanıyordu saf saf, ama burada, evin hemen altında, bu olacak şey değildi! İki yüz bin kişi başkentin göbeğinde kobaylar gibi kuşatılmıştı! Radyo, reklam sloganlarının ya da günün öteki haberlerinin arasında kısa bir bülten yayınlamakla yetiniyordu olaylar konusunda. Ama ne yaşanan şiddetin nedenleri hakkında bir şey söylüyor ne de herhangi bir yargıda bulunuyordu. Emir, hiç kuşku yok, çok yukarıdan gelmişti. Birilerinin havadan sudan şeyler tartıştığı sabah yayını sırasında bir kez olsun kuşatmadan söz edilmemişti. Olayların önem-

senmesini engellemek, onları zararsız haber yığınları arasında boğmak istiyor olmalıydılar: İtalya'daki su baskınları, dünya tenis şampiyonası, hükümetin tasarruf politikaları, para politikalarında yapılan hatırı sayılır kısıtlamalar nedeniyle borsanın hızla yükselmesi.

Semtimizdeki kuşatma ve bombardıman insanların umurunda bile değil! Böyle şeyler Balkanlar'da ya da Arap dünyasında bir yerlerde olsa anlarım ama, söyleyin Allah aşkına azizim, insan kendi topraklarında yaşanan böyle bir vahşeti nasıl hoş görebilir?

Hâlâ hıçkırıp duran kadını biraz sakinleştirmeye çalıştı ve ona kendisininkinin hemen yanında olan daire kapısına kadar eşlik etti. Korktuğunun tersine, kadın kollarına düşüp bayılmak için fırsattan istifade etmeye çalışmadı. Düşünmek ve ne yapacağına karar vermek için biraz sükûnete ihtiyacı vardı. Ama apartman sahanlığındaki fısıldaşmalar ve komşuların ardı arkası kesilmeyen ziyaretleri buna engel oldu. Her biri içinde bulundukları tuhaf duruma ilişkin yeni bilgiler getiriyordu. Bonne-Nouvelle Bulvarı'nda onlarca ceset üst üste yığılmıştı, bir top mermisi Sentier'de bir aileyi tümüyle yok etmişti, postane binasının çatısında pusu kuran keskin nişancılar sistemli biçimde yaralılara ateş edip onları öldürüyordu, Kızılhaç ambulanslarının cephe hattını geçmesine izin verilmiyordu, resmi sözcüler olayları küçük göstermeye çalışıyor ve cumhuriyet düzenini korumak konusundaki kararlılık ve iradelerini dile getirmekten başka bir şey yapmıyorlardı. Ve bu daha başlangıç, diyordu birinci kattaki emekli polis herkesin duyacağı bir sesle; sanki birtakım gizli bilgilere sahipti ve daha nelerin hazırlığının yapıldığını adı gibi biliyordu. Bu kuşat-

ma böyle aylarca sürebilir!

Bu faydasız gevezeliklerden yorgun düşen insanlar teker teker evlerine çekildi. Olayların şimdiden kestirilemeyen gidişatını beklemek dışında başka ne yapılabilirdi? Sigorta şirketinde çalışan dazlak kafalı bir adamın oğlu, bina yıkıntılarına sırtını vererek, hızla La Lune Sokağı'nı geçmiş ve en yakın polis karakoluna kadar koşmuştu. Onun bu seferini sokağa bakan ama panjurları kapalı olduğu için kör delikler gibi duran evlerinin pencerelerinden izleyen onlarca çift göz, çocuğun çok kısa bir süre sonra aynı hızla ama bombok vaziyette geri döndüğünü görmüştü. Teorik olarak kendilerini korumakla yükümlü olan polisler, telefonları fişten çekip bilgisayarlı arşivi tahrip ettikten sonra ortadan toz olmuştu. Her şey gayri menkul spekülatörlerinin ve adi politikacıların çıkarlarına hizmet eden karanlık bir komploya işaret ediyordu; kuşatma özenle planlanmıştı.

Derken, kaygıların üstüne şaşkınlık da eklendi; insan haklarının anavatanı olan bir ülkede böyle bir vahşet akıl alacak şey değildi! Müzakere için düşman tarafına gönderilen semtin çeşitli örgütlerinin temsilcileri barikatlara bile yaklaşamamıştı. Bulvara yerleştirilen hoparlörlerden yükselen sesler onlara, havan mermileri ile yerle bir olmak istemiyorlarsa derhal savaş alanını terk etmelerini emretmişti. Kendiliğinden oluşan ikinci bir aracı ve görüşmeci kafilesi, güçlü barışçı duygularla yola çıkmış ama, ya esir alınmış ya da keskin nişancılar tarafından öldürülmüştü. Kurbanların sayısı günden güne artıyordu. Mezarlık olmadığı ve kuşatmacılar da cesetlerin kiliselere gömülmesine izin vermediği için geniş açıklık ve meydanlara ortak mezar çukurları açmak gerekiyordu. Bilirsiniz ben ırkçı biri değilim,

diye tekrarlayıp duruyordu komşu kadın takılmış plak gibi, ama kıyamete kadar yanımda bir Türk ya da bir zenciyle birlikte yatacağımı düşünmek midemi ağzıma getiriyor! İnsan, haysiyetine yakışır bir biçimde gömülemeyecekse bence dünyaya gelmemeli, siz de öyle düşünmüyor musunuz? Hayatın boyunca çalışmaktan canın çıksın, sonra da seni ırkları ve gelenekleri bizden farklı birileriyle karmakarışık gömsünler, ne kadar acı!

Söylediklerine ne karşı çıkarak ne de bunları onaylayarak ve en çok da, aralarındaki bu sözümona duygusal birliğin onları birbirine daha çok yaklaştırıp yaklaştırmadığı sorusundan korkarak –çok daha tehditkâr ve somut bir tehlike olan bedensel birlik temasına giriş niteliğindeydi çünkü bu– ya da kadının o çok tanıdığı ruhsal sıkıntılarının depreşmesini birlikte kalma isteğinin mükemmel bir bahanesi olarak kullanmasından çekinerek, hiç telaşa kapılmadan onu dinliyordu. Kahramanımız bu konuşmalarda hiçbir şey kaçırmamaya özen gösteriyordu: Semtin maruz kaldığı bu şimşek gibi kuşatma, enerjisini ve tahayyül yeteneğini coşturmuştu. Kendisini tuhaf bir biçimde mutlu hissediyor ve bunu saklamak için elinden geleni yapıyordu, çünkü durum hiç de komik değildi. Altıncı kattaki hastabakıcı kadına göre klinik ve dispanserler herkesi geri çeviriyordu, serum, kan ürünü ve anestezi malzemesi sıkıntısı çekiliyordu. Doktorlar ameliyatları gün ışığında, pencerelerin önünde, bir top mermisi isabeti almayı ya da keskin nişancılardan birinin hedef çemberi içine girmeyi göze alarak yapabiliyordu. Sedyelerde bekletilen yaralılar hayvanlar gibi koridorlara, merdivenlere üst üste yığılıyordu.

Yiyecek sıkıntısı da başlamıştı. Daha az tehlikeli bölgelerdeki süpermarket ve dükkânlar ev kadın-

larının ve başkalarının mutsuzluğu pahasına küpünü doldurmaya, bulanık suda balık avlamaya çalışan her türden spekülatörün hücumuna uğruyordu. Kesinlikle Yahudilerdir, dedi komşu kadın, hepsi böyle değil elbette, onların arasında da iyi insanlar, sizin benim gibi namuslu insanlar var ama, onlar sadece bir azınlık!

Kendiliğinden oluşan savunma komiteleri, spekülasyon ve anarşinin yarattığı karmaşaya çekidüzen vermek için çabalayıp duruyordu. Ekmek ve öteki temel gıda ürünleri karneye bağlanmıştı; her ev, kendisine verilenleri resmi damgalı bir karneye kaydetmek zorundaydı. Bu yüzden, sahte mühür yapan bir sürü kalpazan yakalanmış ve halk hapishanelerine, yani bombalanan binaların mahzenlerine kapatılmıştı. Apartman komşularının kulaktan kulağa yaydıklarına bakılırsa hepsi Kürt ve Pakistanlıydı.

Havaların soğumasıyla birlikte fiyatlar ve yokluk hızla arttı. Burjuva evlerinde merkezi ısıtma sistemi yakıt yokluğu yüzünden artık işlemiyordu. İnsanlar örtülere sıkı sıkı sarınarak yaşıyor, soğuktan uyuşmuş parmaklarını ispirto ocaklarına ya da gazlı fırınlara yaklaştırarak ısınmaya çalışıyordu. Bu insanlar ülkelerinin soğuğuna alışmış, diyordu avukatın karısı parmağını hınçla konfeksiyon atölyesi olarak kullanılan sağlığa elverişsiz toplu konut binalarına ya da Anadolu kökenli sayısız ailenin üst üste yığıldığı küçücük odalı bodrumlara doğrultarak; ama biz işgal yıllarından bu yana böyle bir şeyle karşılaşmadık. Onlar ısınmak için ellerine ne geçerse yakar; ambalaj kartonları, gazeteler, kitaplar, ne olursa! Günün birinde öyle bir yangın çıkaracaklar ki, sokağın bu tarafındaki bütün evlere yayılacak ve söndürmeye kimse gelmeyecek; baksanıza itfaiye-

nin bölgeye girmesi bile yasak!

Öteki bölgelerdeki akraba ve tanıdıklarla telefonla haberleşme imkânının varlığı –bütün mübarek gün boyunca zarif fildişi ahizesine salyalarını saçarak inleyip duran komşu kadın örneğinde olduğu gibi– iki tarafı keskin bir bıçağa dönüşmüştü. Ne kadar inanılmaz ve korkunç bir durumda bulunduklarını aktarmalarını kolaylaştırıyordu –insanlar dış dünyada protesto ve dayanışma gösterileri başlayacağına dair ama kısa sürede hayal kırıklığına dönüşen bir umuda kapılıyordu çünkü– ama, yaşadıkları dram ve acının kimseyi harekete geçirmemesi kuşatma altındakilerin cesaretini iyice kırıyordu. Televizyonların haber program ve bültenlerinden kuşatmaya ilişkin haberler giderek yok olmuştu, pilli radyosu olanlar yine de biraz daha şanslıydı; cinayetler öncekilerle karşılaştırılamayacak kadar korkunç boyutlara vardığında, önemsiz bir sorundan söz eder gibi radyoların buna kısaca değindiği oluyordu. Uzun süren trajediler insanı bıktırır, diyordu mağazası top mermisiyle havaya uçan bir toptancı. Her yeni gün bir öncekini aratacak hale gelir ve sonunda, bizi burada tavşanlar gibi boğazlarlarken kimsenin umurunda bile olmaz!

Olaylar onu haklı çıkarır gibiydi. Apartman sakinleri önce şaşkınlıkla, sonra giderek öfkeyle fark ettiler ki, kentin geri kalan bölümünde her şey normal seyrinde gidiyordu. Radyo, prömiyeri yapılan filmlerden, müzik etkinliklerinden, spor karşılaşmalarından söz ediyordu! Daha da şaşırtıcısı, semtten geçen metro seferlerinde herhangi bir aksama olmamıştı. Sadece kuşatma altındaki bölgede kalan ve onun civarında olan istasyonlar kapalıydı: Montmartre, Bonne-Nouvelle, Strasbourg-Saint-Denis, Sentier, Réaumur-Sébastopol. Elle yazılmış bir kü-

çük uyarı notu, nedenini belirtmeksizin metro yolcularını durumdan haberdar ediyordu, hepsi o kadar. Bize vebalı muamelesi yapıyorlar, diye yakınıyordu hemşire kadın. Kimse duruma müdahale etmesin, küçük parmağını bile oynatacak bir tek kişi olmasın ortalıkta, bu mümkün mü? Ruanda'da ya da Kamboçya'da değiliz ya!

Apartman sakinlerinin üç aydır süren kuşatma boyunca iyice zayıflayan moralleri gaz ve telefonun kesildiği gün tam anlamıyla çöktü. Bütün bunları öngörmüş olan kahramanımız üstüne geçirdiği pantolon ve kazaklara yenilerini ekledi ve bu haliyle kendisini lahanaya benzetti. Yalnız kalıp günün gelişmelerine kafa yoruyor, sonra komşuların olup bitenlere ilişkin yorumlarına kulak vermek için cam kırıkları ve öteki yıkıntılarla kaplı sahanlığa çıkıyordu. Kuşatmayı yöneten ve kurbanların boğazını sıkan o gizli el sonunda dış dünyayla bağı tamamen kopartarak mahalle üzerindeki baskısını daha da artırmaya mı karar vermişti? Kimse artık bir tahminde bulunamaz hale gelmişti. Ama şurası kesindi ki, telefon hatları kesikti ve kısa bir süre sonra kentin alışveriş merkezine yağmur gibi mermi yağdı. Medyanın ittifakla ve sözümona yatırımcı ve turistleri tedirgin etmemek için sessizce geçiştirdiği bu uyarıdan sonra Montorgueil Sokağı'nın işlek ve hali vakti yerinde mağaza ve kasapları kepenklerini indirdi. Semtin sakinleri, saklandıkları barikatların arkasında, sıkıntı ve giderek büyüyen bir suçluluk duygusuyla, başlarına gelen bu cezanın nedenlerinin ne olabileceğini kendilerine sorup duruyordu. Böyle barbarca bir kuşatmaya maruz kalmak için ne gibi bir suç işlemiş olabilirlerdi? Neden onlara oturma izni olmayan Afrikalı, köktendinci, AIDS'li ya da uyuşturucu müptelasıymışlar gibi davranılıyordu?

Bizden nefret ediyorlar çünkü konukseveriz ve göçmenlerle uyum içinde yaşıyoruz, diyordu yirmi yıldır bir Arap'la evli olan ikinci kattaki kuaför kadın. Apartmanın kapısında bedeni mermilerle delik deşik olmuş başka bir Arap yatıyordu ve onu oradan alıp da toprağa verecek bir tek kurtarma ekibi bile ortalıkta görünmüyordu. Hepsi onların suçu, diye buyurdu komşu kadın gözyaşlarını zor bela mendiline sığdırmaya çalışarak. Ülkemize gelmek yerine kendi ülkelerinde kalsalardı, başımıza bunlar gelmeyecekti! Siz benim ne düşündüğümü bilirsiniz, hiçbir zaman ırkçı biri olmadım, bunun siz de farkındasınızdır, ama gerçek de bu! Semtimizin adını kim kirletti? Yabancılar! Son defa beni ziyarete geldiğinde görümceme kim saldırdı bıçakla ve kim onun ruhunu Tanrı'ya teslim etmesine sebep oldu? Bir Arap! Kim asansörde yedinci katta yaşayan dula saldırdı? Bir zenci! Saint-Denis Sokağı'nda ya da metro peronlarında kim uyuşturucu satıp orasına burasına iğne sokuşturuyor? Göçmenler! Bütün mutsuzluğumuzun kaynağı onlar ve şimdi kötülerin cezasını iyiler çekiyor. Kuşatmanın sorumlusu onlar.

(Kahramanımız kadının söylediklerine kelimesi kelimesine dikkat etmiyor ama en parlak cümleleri daha sonra defterine kaydetmek için aklında tutmaya çalışıyordu.)

İçinde bulundukları trajik duruma ilişkin her şeyi örten sessizliğe katlanmak, kuşatmanın kendisine katlanmaktan daha da zor hale geldi kısa bir süre sonra. Ne hükümet ne belediye başkanı ne millet meclisinde bölgenin temsilcisi olan milletvekili, kendilerine bunları yapanları suçlayıcı bir tek kelime ediyordu: Muhalefetin tiz sesli sözcülerinin en sivri eleştiriyi yapmaktan geri durmadığı ülkenin durumuna ilişkin tartışmaların hiçbirinde onlarla il-

gili tek bir ima bile yoktu. Özgür radyolar, en el yakıcı konuların uzmanı gazeteciler, hatta komşu semtlerin sakinleri bile komplonun birer parçasıydı: Mucizevi biçimde aletine yeni piller temin etmeyi başaran sigortacının oğlu komşularını televizyonda zapping yapmaya davet etmişti bir gün. Atyarışları, üçlü bahis sonuçları, Avrupa futbol kupası yarı finalleri, en son moda defilesi, Oscar ödül törenleri, Amerikan Miami Vice dizisi, çizgi filmler, oyunlar, Susam Sokağı, yuvarlak masalar, reality show'lar: Ama ikinci bölgedeki kuşatmanın esamisi bile okunmuyordu! Bir Unesco üst düzey görevlisinin eskiden metresi olan beşinci kattaki sarışına göre, semt sakinlerinin oluşturduğu Kamu Güvenliği Komitesi, Birleşmiş Milletler genel sekreterine ve Uluslararası Lahey Adalet Divanı başkanına bölgedeki savaş suçlarını ve yoğun insan hakları ihlallerini ayrıntılarıyla anlatan bir dosya sunmuş, ama hiçbir yanıt alamamıştı. Başımıza gelenleri Saraybosna'da ya da Çeçenistan'da olanlar kadar bile ciddiye almıyorlar, yorumunu yaptı hemşire kadın öfkeyle. Durumumuz onların hayati çıkarlarını etkilemiyor, böyle olunca da parmaklarını bile oynatmıyorlar!

İlkbaharla birlikte havan saldırıları ve keskin nişancıların vahşeti ikiye katlandı ama, barış görüşmelerinin başından beri var olan ateşkes umudu da artarak yaygınlaştı. Ama sorun şuydu ki, kimse kuşatmacıların ne istediğini bilmiyordu. Başlattıkları saldırının belirgin bir nedeni yoktu; dolayısıyla neden kuşatıldıklarını tahmin etmek de kuşatılanlara düşüyordu. Somut kanıtlardan ve sağlam argümanlardan yoksun oldukları için, bu değerlendirmeyi pek kolay yapamıyorlardı ama, kuşkular semtin heterojen –eski polis memuru kozmopolit sıfatını kullanmayı tercih ediyordu– bileşimi üzerinde yoğun-

laşıyordu. Göçmenlerin çok düşük bir kira ödeyerek barınabildikleri eski dökük binaların istimlak edilmesini ve böylece açgözlü spekülatör ve emlak holdinglerinin semti yeniden istedikleri gibi şekillendirmesini kolaylaştırmak için, bütün göçmen ve yabancıları bölgeden temizlemeli miydi? Büyük çoğunluk bu görüşü paylaşıyordu ve acilen etnik temizlik tugayları kurulması gerektiği yüksek sesle konuşulur olmuştu. Komşuların öfkesini daha da azdırmak ve bütün kötülüklerin sorumlusu olarak suçlanmak korkusuyla apartmanda oturan yabancılar artık merdivenlere bile çıkmaya cesaret edemiyordu.

Mademki dostlarımız saldırıp semti ele geçirmeye ve bu pis işi yapmaya karar veremiyor, öyleyse biz yaparız, diye ilan etti eski polis memuru. Eski arkadaşları ve onların sempatizanlarıyla birlikte, semtin yerlilerinin oturduğu apartmanlara sızan yabancı ya da melezlerin ayrıntılı bir listesini çıkarmak konusunda anlaşmaya vardılar. Bu toplantılardan birine bizim ödlek kahramanımız da davet edildi. Toplantıya, zaman zaman komşu kadının monologlarını defterine geçirmek üzere kaydettiği ses alma cihazını cebine koyarak gitti. Sistemli, hızlı, etkin bir biçimde çalışmak gerekir, dedi eski polis yandaşlarına. Önce sadece ya da çoğunluk olarak yabancı ve melezlerin oturduğu evlerin tam listesini çıkaracağız, her birinin yerini ayrıntılı ve kesin biçimde belirttikten sonra haritayı kuşatmacılara vereceğiz ki, havan atışlarıyla bunları ortadan kaldırsınlar. Haritalar hiçbir hata payı içermeyecek kadar kusursuz olmalı ki, atışlar tam yerini bulsun, pişman olacağımız sonuçlar ortaya çıkmasın ya da arada masumlar da kurban gitmesin. Ardından sıra, semtin yerli nüfusunun çoğunlukta olduğu binalara

sızan yabancılara gelecek!

Kimbilir kaç kuşak önce vatandaşlık hakkını elde etmiş bir sürü Yahudi ve Ermeni var, dedi hemşire kadın. Onları da ötekilerle aynı sepete koymak haksızlık olmayacak mı biraz?

Bundan böyle kan bağı yasası geçerli olacak, diye sözünü kesti kuru bir ifadeyle eski polis. Edinilmiş vatandaşlık diye bir şey yok artık! Vatandaşlık hakkı ya da öteki belgeleri tümüyle geçerli olsa da zenci zencidir, öyle değil mi?

Herkes onayladı. Kimi tedirgin karşı sesler yükselir gibi oldu ama, onlar da sessizliğe gömüldü gitti. Kararları el kaldırarak oylayacağız, yani oybirliğiyle. İlk ağızda yabancı ve melezlerin barındığı ev ya da dairelere ayırt edici bir işaret konacak ve bu evlerin sakinlerine bizim için altın değerinde olan istihkak karnesi verilmeyecek. Ya kadınlar ve çocuklar, diye sordu küçük sevgilisi de böyle bir melez evliliğin ürünü olan sigortacının oğlu.

Kimseye özel muamele yok! Bütün bunlardan bir kerede kurtulmamız gerekiyor!

La Lune Sokağı'ndaki eski küçük matbaa yerin altında olduğu için havan atışlarından isabet almamıştı. Bölge Etnik Temizlik Tugayı burada üzerlerinde hilal, altı köşeli Davut yıldızı ve Afrika totemi resimleri bulunan bir sürü farklı afiş bastırdı. Böylece yabancıların kökenleri de tam olarak belirlenecekti. Ancak Hıristiyan Ermeniler ve Budist Hindular söz konusu olunca biraz tereddüt geçirilmedi de değil.

Onların yabancı olduğunu başka bir işaretle ayırmaksızın belirtiriz o zaman, dedi eski polis. Önemli olan hepsinin fişlenmiş olması!

Toplantıdan sonra, komşu kadın oturdukları kata kadar bizim sıradan kahramanımızla birlikte

çıktı. Kuşatmacılar Saint-Denis Kapısı'na yakın binalara saldırıyordu ve kulakları sağır eden mitralyöz tarrakaları her yerden duyuluyordu. Son bir saldırı yapmalı ve temizlenecek kim varsa hepsini kendileri temizlemeliydi! Aramızda onlara yardım etmek isteyen ya da onlarla işbirliği yapmak isteyen bir sürü insan var. Rica ederim beni aşırı uçtan biri, şiddete tapan bir insan olarak görmeyin! Ama bazen ölçülü bir şiddet kullanmak, hiç yoktan iyidir, öyle değil mi?

(Yiyecek sıkıntısı çekmesine ve her zaman yakındığı kronik rahatsızlıklarına rağmen, komşu kadın neredeyse hiç kilo kaybetmemişti –sütun kalınlığındaki bacakları ağırlığına kuvvetle direniyordu– ama, sızlanmaları bir yerden beslenir gibi sürekli artıyordu.)

Daha şimdiden bir yıl olmuş, düşünebiliyor musunuz? Bulvarları turlayamadan, Samaritaine'de alışveriş yapamadan, Champs-Elysées'nin havasını koklayamadan bu fare kapanında geçmiş bir yıl! Daha dün akşam, düşümde beni Montparnasse'ta bir lokantaya davet ettiğinizi gördüm; smokinli müzisyenler vardı, garsonlar çok şıktı ve seçkin bir müşteri topluluğu vardı lokantada!

Mönüde ne vardı, diye sordu kahramanımız tatlı bir sesle.

Kadın sözünün kesildiğini fark etmemiş gibi davrandı: Uyanıp da kendimi evimde, merhum kocamın kendi elleriyle dayayıp döşediği bu şekerci dükkânında şimdi böyle ışıksız, ısınamadan, kasvet ve toz toprak içinde bulunca ölecek gibi oldum! Eğer elime silah alacak yaşta bir erkek olsaydım, öyle sanıyorum ki tüfeğimi kapıp balkona çıkar, şu karşıdaki kümese, mesela şu çocuk ve zina yapmaktan başka bir işe yaramayan Türklerin evine boşal-

tırdım kurşunu! Ben ki asla ırkçı biri değilim, Hindistan'daki domuz ağılları misali evlerinde öyle üst üste yığılmalarına ben bile dayanamıyorum. Konukseverliğimizi ve doğumevlerimizi, hastanelerimizi üremek için kullanan, tıklım tıklım doldurarak istismar eden bütün bu mülteciler ülkeyi mahvetti ve yurtseverlerin, onlar tarafından yok edilmekten korktukları için bizi kuşatan bu insanların haklı tepkisini ayağa kaldırdılar!

Yabancı ve melezlerin kimliklerinin belirlenmesi işi kazaya belaya uğramadan tamamlandı. Eski polis, elinde tabancası, talimatlarının gereğince yerine getirilip getirilmediğini denetliyordu; tıpkı bir zamanlar olduğu gibi ev sahiplerinden devriyeler oluşturmuş, onlarla birlikte merdivenleri bir iniyor bir çıkıyordu. İşgal yıllarından bile beter, diye mırıldandı Yahudi kökenli bir emekli, evinin kapısına çizilen altı köşeli yıldızı fark edince. Ne geçiyor kafalarından, yeniden mi basacaklar evlerimizi?

Herkes kuşatmacıların yanıtını bekliyordu, yani onları hedef gösterdikleri binaların acımasızca bombalanmasını. Aralarından dürbünle karşı tarafı gözleyenler ve her mermi ıslığını, top ya da havan mermisinin kulakları sağır eden her patlamasını duyduğunda aralık bıraktığı penceresine seğirtenler oluyordu. İyice hesapladılar, adamlar bilimsel bir yöntemle operasyona hazırlanıyor, diye rahatlatmaya çalışıyordu eski polis çevresindekileri. Başlarlarsa tam başlarlar: Bir tekini bile ıskalamazlar. Ve işte biz de tam o sırada devreye gireceğiz: delikleri farelerden temizlemek için!

Ama dış yardım –yani saldırganlarımızın özgürleştirici müdahalesi– kendini göstermekte gecikiyordu: Kuşatma bir yıl daha uzadı ve keskin nişancılar hedef ayırt etmeksizin kurşun sıkmaya devam

etti. Büyük kalibreli bir top mermisinin isabet ettiği bir yerli aile son ferdine kadar öteki dünyayı boyladı. Arap komşularına ise hiçbir şey olmamıştı. Hiç şüphesiz bu bir hata, trajik bir hata! Ama yiyecek sıkıntısı bunca ağırlaşmışken ve kış bu yıl daha da sert geçeceğini şimdiden haber vermişken semt sakinlerinin moralini nasıl yükseltmeliydi? Etnik Temizlik Tugayları işlerine kuşatmacıların saldırısını beklemeden başlamayı tercih ederdi ama, silahlarının olmadığını ve inanılmaz derecede zayıf düştüklerini –sadece iki fırın açıktı artık ve yiyecek karaborsada astronomik fiyatlara el değiştiriyordu– görünce planlarının bir işe yaramayacağını çabuk kavradılar. Beklemekten başka çare yoktu.

Bir sabah, evlerdeki kadınların Avrupa Topluluğu'nun hediyesi kurutulmuş etten oluşan yoksul nevalelerini ısıtmak için ocağa koydukları saatte, bina sanki bir depreme yakalanmış gibi sarsılmaya başladı. İki yıllık kuşatmaya rağmen sağlam kalmış son camlar da bin parçaya bölündü. Lambalar, tablolar, etajerler, hatta bazı masalar gümbürtüyle yere devrildi. Kahramanımız ise, büyük bir aldırmazlıkla yatağını terk etmemekle kalmadı, içine sarındığı kozaya bir örtü daha ekledi.

Binaya bitişik –çatışmaların başından beri kapalı olan– köşedeki büyük sinemaya bir top mermisi isabet etmişti ve mermi sinemanın semtin parlak gururu olan simgesel kulesini yok etmişti. Belirgin bir hedefi olmayan bu saldırı herkesi şaşkınlıktan dondurdu. Sinema bulvarın üstünde, binaların ilk sırasındaydı, dolayısıyla atış sırasında bir hedef yanılmasından söz edilemezdi. Kuşatmacılar ne yaptıklarını bilerek, semti sembolünden, onu tanımlayan anıttan yoksun bırakmak amacıyla bunu yapmış olmalıydı! Birkaç dakika sonra havan topları ve

el bombası atan tüfekler yıkım eyleminı tamamladı; ışıklı tabelayla yeniden renklendirilmiş Walt Disney ve Vanessa Paradis afişleri de ruhlarını teslim etti. Kahramanımız komşu kadının hıçkıra hıçkıra stüdyosunun kapısını yumrukladığını duydu. Sızlanmalarına dayanamayacağı için kapının sürgüsünü ileri doğru itti ve soluğunu tutarak şekerci dükkânından uzaklaşan eski terliklerin tıkırtısını dinledi.

Apartman yönetim komitesi hemen bir kriz toplantısı yaptı. Kahramanımız çağrılı olmasa da, kayıt tuşuna basılınaya hazır teybi cebinde, toplantıya katılanların arasına sızmayı başardı. Bölgenin eski sakinlerinin inançlarını ayakta tutabilecek makul bir açıklamaya, ardından hiçbir kararsızlığa yer bırakmayacak talimatlara ihtiyaç vardı. Eski polis, her zamanki sert ve otoriter haliyle, hiç ağzını açmadı. Gerçeği kabullenmek gerekiyordu: Hesapları yanlış çıkmış, aldığı acil önlemlerin hiçbir yararı olmamıştı. Yatıştırmak için kuşatmacılara yapılan suç ortaklığı teklifleri onlar üzerinde bir etki yaratmamıştı. Yandaşlarının telaşlı, şaşkın sorularının tümü yanıtsız kaldı. Eski polis dalgın gözlerle boşluğa bakıyordu: Toplantıya katılanların hemen tümünün sonradan tanıklık ettiği gibi, nefesi leş gibi şarap kokuyordu.

Sonun başlangıcı bu oldu. Şeflerini kaybeden temizlikçiler artık ne yapacaklarını, hangi azize yalvaracaklarını bilmiyordu. Komşu kadın hıçkırarak yeni suçlular buldu: enjektörler, prezervatifler, HIV pozitifler, homolar ve karışık heterolar. Kuşatma, gökten gelen bir cezaydı. Günümüzde doğru yolda kalmak için çaba harcayan birileri var mıydı? İnsanların ahlaksızlığı ve geleneklerden bunca sapması böyle bir intikamı hak ediyordu: Birçok çift papaz önüne çıkmadan zina halinde yaşıyordu; genç kızlar

her yerde büzüşmek –düzüşmek, diye düzeltti uysallıkla kahramanımız– ister gibi giyiniyor ve öyle davranıyordu; delikanlılar uyuşturucu kullanıyor ve hep porno film seyrediyordu; sizi küstah küstah süzen dönmelerle karşılaşmayı göze almadan evden dışarı çıkmak mümkün değildi. Evangelist "Selamet ve Şifa" tarikatının bir üyesi onu hararetle destekledi: Evet, bayan haklı. Bugün başımıza gelenler ilahi öfkenin kendini göstermesinden başka bir şey değil, tıpkı lanetli iki kenti ortadan kaldıran alevler gibi. Adam bunu söyledikten sonra, günah çıkartmak için yalvarmak üzere dizlerinin üstüne çöktü, onu neredeyse yıkılmak üzere olan merdivenin başına toplanmış öteki apartman sakinleri izledi. Olağanüstü bir çaba harcaması gerekse de, komşu kadın da onlar gibi yapıp dizlerinin üstüne kapanmış, Pater Noster ve Credo dualarını okumaya başlamıştı. Yer cam kırıklarıyla kaplı olduğundan, tövbekârların neredeyse hepsinin dizleri kanıyordu.[1] Papaz, bize bir papaz lazım, diye uludu avukatın karısı isterik bir sesle. Yaşlı bir kadın kutsal sandığına koşup bir şişe Lourdes[2] suyu getirdi. Üstlerinde çeşitli yakarış ve bağışlama dualarının yer aldığı azize tasvirlerinin fiyatı ok gibi fırladı. Apartman sakinleri bunların karaborsa satışının yapıldığı katta kuyruklar oluşturdu ve hepsini kapıştılar. Bütün gece boyunca dualar ve ilahiler okundu, günah çıkartıldı.

Top mermisi bazı evlerdeki aile uyumunu da yerle bir etmişti: İkinci evliliğini bir Arap'la yapan kuaför kadın, adama hakaret edip duruyor ve ondan sürekli evi terk etmesini istiyordu. Melez bir çiftin çocukları ağlayıp duruyordu: Okuldaki arkadaşları

[1] Çarmıhtaki İsa'nın avuç içlerinin kanamasına, avuç indeki sebepsiz kanamanın günahsızlığa işaret ettiğine dair Hıristiyan inanışına gönderme yapılıyor. (Çev.)

[2] Pireneler'de, okunmuş suyu ile ünlü bir Hıristiyan hac merkezi. (Çev.)

artık selam vermiyor ve onlara AIDS'liymişler gibi davranıyordu. Şafakta camlardan, pencerelerden içeri dalan sağanak yağmur coşkulu günahkârları duayı kesmek zorunda bıraktı: Evlerini su basıyordu.

Kuşatma bin birinci gününü kutlamak üzereydi ve ortalıkta bu masalı anlatacak bir Şehrazat da görünmüyordu. Kahramanımız kendi hikâyesini yazıyordu gerçi ama, bir türlü uygun bir son bulamıyordu. Beklenmedik bir şey imdadına yetiştiğinde, günlerdir dört dönmekteydi. Biri, bir yerden *Eğlence Rehberi*'nin son nüshasını edinmişti. Rehberde tiyatro ve sinemaların, konser salonlarının, müze, anıt ve sergilerin, bateau-mouche[1] gezilerinin, gece kulübü ve büyük restoranların ayrıntılı programı vardı. Her semte özel bir bölüm halinde yer alma onuru bahşedilmişti. Bu bölümlerde semti tanıtıcı ve semtin tarihine ilişkin bir özetle birlikte, görülmeye değer yerlerden söz ediliyor ve bunlardan her birinin önem ve ilginçlik düzeyi bir, iki ya da üç yıldızla belirtiliyordu. Kahramanımızın semtine ayrılan ve kenarında bir yerine "gidip görmenin tavsiye edilmediği"ni anlatan küçük bir kare işareti konan bölüm, ötekilerden şu özlü sözle ayrılıyordu:

KUŞATILMIŞ BÖLGE.

[1] Bateau-mouche: Paris'te Seine Irmağı üstünde turistik gezi yapılan özel tekne. (Çev.)

Üçüncü düş

Semti bir uçtan ötekine koşarak geçiyorsun. Güçsüzlük duygusu umudunu kırıyor, çünkü yıkımın eli kulağında olduğunu, saldırının kendisini frenlemeye çalışsa da çok yakın ve geri dönüşsüz olduğunu biliyorsun. Kimse cesur, coşku ve ibret dolu sözlerine rağmen sırf üstleri yırtık pırtık diye mesihleri dinlemiyorsa artık, hemşehrilerini felaketin gelmek üzere olduğuna nasıl ikna edeceksin ki? Deliliğin keyfince dolaşıp bilgelik ve ermişliğin sınırlarına dayanacağı o yeri arıyorsun. Refah toplumu senin tuhaflıklarından dehşete düşmüş: dedikodudan nefret etmenden, oğlancı olduğunu cesaretle ortaya koymandan, kusurlarını ortalık yerde sergilemenden, şiddetli samimiyet ihtiyacından.

Uyuşukluktan kurtulması için onu nasıl sarsmalı; erdemiyle dünyanın yıkılıp gitmesine engel olan, öğretileriyle iyilik ve hoşgörünün yolunu açan bu gizli cemaatin bir parçası olduğunu ona nasıl anlatmalı? Şibli[1] gibi yapman, Tanrı'nın yarattığı her şeyin saygı ve hayranlığı hak ettiğini göstermek için eşeğin kuyruğuna methiyeler düzmen mi gereki-

[1] 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında bugünkü Pakistan'ın Azamgarh bölgesinde yaşamış, asıl adı Muhammed olan İslam bilgini ve şair Şibli Numani kastediliyor olmalı. (Çev.)

yor? Seyyid Süleyman el-Cezuli'nin[1] hidayet alametlerini ya da köpek milletinin ne kadar kanaatkâr ve dürüst olduğuna ilişkin o kinayeli övgüleri mi sıralamalısın tek tek yoksa? Malını mülkünü, ailesini, ülkesini yoksul ve masum çocuklar için terk eden şu Sevillalı kadı gibi soytarılık ya da şarlatanlık yapmak için bir panayır sahnesine tırmansan daha mı çok işe yarar, ne dersin?

Kulak tırmalayan kışkırtmaların, insanın içine işleyen beddualarının, geleceğe dair karamsar saygısızlığın yüzünden varsın sana cadı, zevzek, düzenbaz muamelesi yapsınlar, ne gam! İçersin şarabını, çekersin etere batırılmış paçavranın kokusunu burnuna, o çok tanınan kot markasının afişlerde reklamı yapılan ürününe onca benzemesine rağmen şıklığı, kesimi ve baştan çıkarıcılığıyla onu fersah fersah aşan pantolonunun yırtık ve deliklerinden gösterirsin kıçını, bacaklarını! Bir Melami ya da gezgin derviş gibi taban sürtersin bulvarda, münasebetsizliklerinle dürüstlük taslayanları utandırır, şaşkına çevirirsin, kemikten ibaret kalmış suçlayıcı işaret-parmağını doğrultursun hayatı kendi kendini tatminden ibaret olanların üstüne! Seyyid Abdurrahman el Meczup'un sözünü ettiği sefil saralı değil misin sen; deneyimin en tepe noktasına ulaşmadın mı, görev ateşiyle çarpılıp kendi kendine konuşur olmadın mı onun gibi dolaşırken dünyayı?

Ve işte bak, sırrına erenlerden oluşan küçük bir topluluk oluştu bile çevrende, ışıklı yolunu izliyor, başka müritleri de kendilerine çekiyor, senin etrafında topluyorlar. Saint Antoine heykelinin ayak-

[1] 15. yüzyılda yaşamış ve asıl adı Ebu Abdullah Muhammed ibn Ebubekr el-Cezuli el-Simlali olan Arap mutasavvıf ve fıkıh bilgini kastediliyor muhtemelen. Şazeliye tarikatının kendine bağlı kolunu oluşturan Cezuli, Fatımiler arasından çıkacağına inanılan Mehdi'nin o olduğu söylentisi yayılınca, Asfi Valisi tarafından öldürtüldü, türbesi Fas'ta Marakeş'tedir. (Çev.)

ları dibinde oturan siyah, *overdôse*'un[1] üstesinden gelmiş görünüyor; kafasında siperlikli kasket, daha yeni valizini araklamaya çalışan köşeli suratlı kara kuru kızın koluna girmiş, yürüyor. Uyuşturucu müptelaları kollarında hâlâ enjektörler saplı olarak, vecit içinde bir sessizlikle onların arkasına sıralanmış. Kırılgan, hatta neredeyse kırılmış siluetler, AIDS kurbanları, ışığın saydamlaştırdığı buharlaşmış bedenler gibiler. Kaçak göçmenler, işsizler, yersiz yurtsuzlar, ellerinde çeşitli talepler içeren pankart ve dövizlerle korteje kitlesel halde katılmışlar. Askeri ya da endüstriyel gizli deneylerde kobay olarak kullanıldıkları için ömür boyu özürlü kalmaya mahkûm olanlar, teknobilimsel köktenciliği reddediyorlar sloganlarıyla. Etnik temizlikten sağ kurtulmayı başarmış olanlar, yaşadıkları trajedinin dehşetini kurbanlarının kanına boyanmış bir Bosna bayrağıyla dile getiriyor. Mevcut düzenden yana olan kent sakinleriyse, ya olay yerinden kaçıyor ya da kaygı içinde evlerine sığınıp barikatların arkasına saklanıyorlar.

Göstericiler şimdi bulvarda bütün yolu işgal etmiş durumda. Ama her zamankinden daha sessiz ve içine kapanık olan kent, kendini size teslim etmemiş: Polis sirenleri çılgınca ötüyor; kasklı kalkanlı çevik kuvvet sağdan soldan, önden arkadan, her yerden önünüzü kesiyor; solunum yollarını etkileyen ve körlük yapan zehir bulutlarına gözyaşartıcı gazlar ekleniyor. Tam tepende vınlayıp duran helikopterlerin gürültüsü başını çatlatacak artık; nereye kaçmalısın? Metroya inmelisin, canavarın bağırsaklarının içine kayıp onun labirentinin katmanları arasında izini kaybettirmelisin! İşsizler, uyuşturucu bağımlıları, hastalar, dilenciler merdivenlere doğru

[1] Aşırı doz. (Çev.)

uçuşuyor; peronları, istasyonları, koridorları işgal ediyor, herkes senin talimatlarını, yaşlı mesihin tarazlanmış sesinden duyulacak kelamı bekliyor. Bir ışık yanıyor, şiir vecizliğinde güçlü bir söz doğuyor içinde. Kemerini çözüp pantolonunu aşağı bırakıyor, çıplak kıçını herkese çevirip gösteriyorsun. Boğuk bir uğultu duyuluyor, kalabalık önce sağa sola kaçışıp sonra yeniden etrafına yığılıyor: İşte alamet bu.

Sen osun, yeniden doğmuş Bokçu'sun sen, onun akkorlaşmış suretisin!

Kumandanın raporu (IV)

Valizde bulunan elyazmalarını okumak ve yeniden okumak bütün istirahat günümü aldı. Uluslararası Barış Gücü Yüksek Komutanlığı'ndaki büroya kendimi kapatıp, zamanda ve mekânda akıp giden her şeye kayıtsız kalarak, rüzgârın daha ilk solukta onca çabayla çizilmiş hatları silip götürdüğü hareketli kumullarla kaplı bir çölde yitip giderek, fırtınanın kaldırdığı kör edici bir kum burgacının ortasında her türlü kerteriz aracından yoksun bir halde, öyle yapayalnız kaldım.

Merhum –ve kayıp– "J.G."nin öyküleri üçüncü bir şahsa hitaben yazılmış, ama ortada bilge bir anlatıcının varlığına da işaret eden bir sürü belirti var. Öykülerde bir kent ya da bir semtteki sanal ya da gerçek bir kuşatmaya gönderme yapılıyor. Ancak öykülerle bu karmakarışık olay hakkındaki ikinci raporumda söz ettiğim şiirler arasında herhangi bir bağ yok.

Hepsi aynı yazarın kaleminden mi çıkmış? Doğrusunu söylemek gerekirse bunu bilebilecek durumda değilim. Öykü ve şiirlerde, aralarında görünür hiçbir ortak payda olmayan farklı takıntılar dile getiriliyor. Ordu genel karargâhına gönderdiğim dosyada bilerek askeri kural ve değer yargılarına uygun bir dil kullanmış olmama rağmen, oradaki

ifadelerin bu şiirler hakkındaki gerçek düşüncelerimle hiçbir alakası yok.

Yazar öykülerde, sadece cinsel konulara değil, dünyadaki yeni ekonomik ve siyasi verilere ve bunların muhtemel olumsuz sonuçlarına ilişkin olarak, kendi tarzında yıkıcı bir yaklaşım sergiliyor. Öykülerdeki kahramanın yaşadığı Paris kentine ilişkin tasvirler, yazarın bölgeyi karış karış tanıdığını ortaya koyuyor. Bu durum "J.G."ye gönderilen mektupla da doğrulanıyor; tuhaftır ki, mektubun gönderildiği posta kutusu numarası ölünün bulunduğu otel odasının kapı numarasıyla aynı. Ve yine mektup, öykülerden birinde zikredilen postanenin adresine gönderilmiş. Bütün bu çakışma ve işaretler benim gibi dikkatli bir soruşturmacıya yol göstermek şöyle dursun, kafamı daha da karıştırıyor. Anlatıcı güvenilmez biri ve öyle görünüyor ki okuyucuya, yakalanmaktan kaçınamayacağı ve zokayı yuttuğunu, nerede olması isteniyorsa oraya götürüldüğünü anladığı âna kadar farkına varamayacağı peş peşe bir sürü tuzak kuruyor.

Ama kuşkularımı gerçek bir şaşkınlığa asıl dönüştüren, kahramanın kendi ölümünü, gerçekten böyle bir kadere maruz kalmadan sadece birkaç saniye önce sahneye koyduğu birinci öykü oldu. 435 numaralı odanın müşterisi, kuşatmaya ilişkin deneyimlerini ve odaya gelişinden kısa bir süre sonra onu bir havan mermisi isabetiyle ölüler hanesine geçiren durumla ilgili duygularını nasıl olup da yazılı olarak kayda geçirebildi?

Elyazmalarını diplomatik kurye aracılığıyla İspanya'ya gönderilmesi için Z.'deki elçiliğimize iletmenin doğru olacağı konusundaki başlangıçtaki düşüncemden çoktan uzaklaşmış bulunuyorum. Çünkü içeriğindeki zaman uyumsuzlukları ve öteki saç-

malıklar yazarın inanılmaz bir biçimde ortadan yok oluşunu daha da tuhaflaştırıyor. Bunların okunması halinde, zaten soluk gölgeler gibi titreyip duran önceki raporlarımın gerçekliği toptan ortadan kalkmış olacaktı: Her şey tam bir kurgu halinde, hatta ben kendimin bile bir kurgu kahramanına dönüştüğünü hissediyorum.

İyice düşündükten sonra sonunda karar vermiş bulunuyorum ki, kurmaylığımın alay konusu edilmesini istemiyorsam, elyazmalarını kilit altına alıp soruşturmayı bir süre için durdurmak daha ihtiyatlı bir tutum olacak. İyiden iyiye tehlikeye düşen saygınlığımı ancak, bilmecenin bütün parçalarına sahip olan ve onları sabır ve ustalıkla birleştirebilecek muhtemel bir tarihçi-derlemeci belki bir ölçüde geri verebilir.

Ölümüne düşman

Çocukluğunda okuduğu bir efsaneye göre, her insan annesinin karnından çıktığı andan itibaren, kendisiyle aynı anda doğan sanal bir düşmana sahiptir. Öteki uzak bir kıtada, başka bir ırktan ya da karşı cinsten biri olarak doğmuş olabilir. Her biri ötekinin varlığından habersizdir ve ikisinin arasındaki bağı oluşturan o onulmaz kin, mutsuz bir tesadüf meydana gelmediği sürece kendini ortaya koymaz. Bu olduğunda ise birbirlerini hemen tanırlar ve ölümüne bir çatışma başlar. Gizli rakip kendisi için tanımlanmış güzergâhı tamamlayıncaya, ikizini, hasmını yeryüzünden silinceye kadar inanılmaz ölçüde kıyıcıdır.

Bilinçaltının derinliklerinde bir yerde saklı duran bu efsane, uzun yıllar sonra, kuşatmanın başlamasından birkaç ay sonra yüzeye çıkıverdi. Kentin yeni semtlerinden birinde, tam cephe hattı üzerinde olan modern ve konforlu apartman dairesi düşman ordusunun bombardımanına maruz kalmıştı. Pencereleri ırmağa ve pusuya yatmış keskin nişancılara yataklık eden binalara bakan salonu, ki ziyaretçilerini orada kabul ederdi, tahrip olmuştu. Bombardıman dalgası yemek salonu olarak kullandığı bitişik odayı da benzer bir duruma sokmuş, onu el bombası tüfeklerinin ve havan toplarının saldırılarına açık,

güvenilmez bir durumda bırakmıştı. Neyse ki yatak odası olarak kullandığı evin üçüncü odası o dayanılmaz topçu ateşinden sağlam çıkmıştı. Yalnızca duvarlara asılı tablolar düşmüştü ama o, evi boydan boya kateden koridoru köşe bucak süpürüp molozları boşluğa açılan enkaz halindeki odaya yığdıktan sonra, onları yeniden yerlerine asmıştı.

Komşular gibi o da, durumun böyle süremeyeceğini düşünüyordu. Uluslararası toplum modern silahlarla yürütülen ve mantıklı hiçbir nedeni olmayan bu ortaçağ usulü kuşatmayı daha fazla hoş göremezdi. Bu nedenle o da ötekiler gibi soğukkanlılığını korudu, sabır silahını kuşandı ve yeni işsiz tarihçi statüsünün ona kazandırdığı boş zamandan yararlanarak kendini temizlik ve bahçe işlerine verdi: En derin kuytularından Arapça ve Türkçe elyazmaları bulup çıkardığı ulusal kütüphane, bir sürü yangın bombası isabeti almıştı bir süre önce ve artık, Avusturya döneminden kalma neo-moresk[1] cephe duvarları dışında, melankolik bir harabe yığınından başka bir şey değildi.

Karaborsadan alınmış bir bel yardımıyla oturduğu binanın arkasındaki bahçelerden toprak temin edip onu dördüncü kata kadar taşıdı. Bir kova, bir kova daha derken, eskiden salon olarak kullanılan yeri toprakla kaplayıp bostana dönüştürdü ve oraya havuç ve soğan ekti. Onları her gün suluyor, ürününün cılız da olsa sürekli gelişiyor olduğunu gözlemekten büyük keyif alıyordu. Uluslararası Barış Gücü'nün bölgeye gelişinden bu yana topçu bataryasının ve öteki ağır silahların bombardımanı daha bir seyrelmişti; uzun aralıklı yanıltıcı sessizliklerle birbirinden ayrılmış tek tek atışlar biçiminde oluyordu. İşlerini herhangi bir sıkıntı çekmeksizin

[1] Moresk: Magrip'e özgü mimari tarzı. (Çev.)

eski temposunda sürdüren, bir tek keskin nişancılardı: Zırhlı araçları tam penceresinin altından geçen Uluslararası Güç askerleri onları da susturmak için herhangi bir şey yapmıyordu.

İstisnai bir durumun rutine dönüşmesine uyum sağlamış olarak, bitkilerin son birkaç ayda iyice boy verdiği küçük bahçesini sulamakta olduğu bir gün, başının birkaç santim ötesinde ıslığını duyduğu bir mermi, kuşatmanın daha çetin ve kaygı verici bir aşamasının başladığını ona sert bir dille duyurdu. Su dökmek için kullandığı çaydanlığı korkuyla elinden atarak, sığınmak için bitişik odanın duvarının arkasına kaçtı. Irmağın karşı kıyısındaki binalardan birinden, biri onu hedef gözeterek ateş açmıştı. Manevra dürbününü kapıp top mermisinin iki duvarı birbirinden ayıran ince bölmede açtığı delikten karşıdaki pencereleri tek tek taradı, ta ki vizörü kendi dairesine sabitlenmiş tüfek namlusunu fark edinceye kadar. Kar başlığı geçirilmiş başı alacakaranlıkta zor da olsa görmeyi başardı: Hedef olarak kendisini seçen keskin nişancı onu korkudan titreten bir inatla orada öylece bekliyordu. Neden özellikle kendisi, neden bir başkası değil? Koridora, evin atış alanı içinde kalan tarafına doğru bir yastık fırlattı. Ânında gürültüsünü duyduğu ve sekerek tavana saplanan mermi, tahmininde yanılmadığını gösterdi: Kaşını silahının dipçiğine dayayan adam her kimse, kurban olarak kendisini seçmişti. Çocukluğundaki efsane işte tam o sırada belleğinde gömüldüğü derinliklerden çıkıp geldi: Karşıdaki adam hiç kuşkusuz onun ölümüne düşmanıydı. Sanal tehlike somutlaşmıştı: Adam ondan sadece yüz metre uzaktaydı. Kentteki kuşatma ikisini birleştirmişti.

İlk şaşkınlık ânı geçtikten sonra, yaptığı keşif direnme isteğini ve durumunu koruma içgüdüsünü

güçlendirdi. Varsayımsal bir dış müdahaleyi aylarca boşu boşuna bekledikten sonra korkuya teslim olan komşularının büyük çoğunluğunun aksine, ırmağın öteki kıyısındaki ölümüne düşmanının kararlılığından etkilenerek, kendisini daha da güçlenmiş hissetti. Kaderine yön vermeli, onun planlarına karşı durmalı ve karşıdakinin kendisini teslim almak için sergilediğinden daha aşağı olmayan bir kararlılıkla, onu sürekli gözaltında tutmalıydı.

Tehlikenin nereden geldiğini tam olarak saptadıktan sonra hayatını yeniden düzenlemeye ve davranışlarını yaptığı keşfe uygun bir biçimde organize etmeye karar verdi. Tüfeğin namlusunun ve vizöre yapışmış maskeli suratın yeniden ortaya çıktığını görebilmek için saatlerini o deliğin başında geçirmesi gerekiyordu: Bu onun programı, her günkü amacı ve gerçek varlık nedeniydi artık. Karşıdaki meçhul kişiye hak ettiği istikrarlı özeni göstermenin ondaki sonucu, kendisini karşıdakine giderek daha yakın hissetmek oldu. Bu ölümüne düşman gece gündüz kendi hizmetindeydi; özenli bir âşık gibi zamanının büyük bölümünü ona ayırıyor, onun davranış ve hareketlerine tutunarak yaşıyordu.

Bu yıpratma stratejisine o da başka bir yıpratma stratejisiyle karşılık verdi. Yatağını kuşatmadan önce Faslı bir meçhul Murabıt dervişi üzerine yazılmış elyazmaları üzerine çalışırken kullandığı, kitap ve sözlüklerini istiflediği, mutfağa bitişik küçük odaya taşıdı. Zamanını insani yardım örgütlerinin dağıttığı yavan konserveleri ısıtarak ya da Uluslararası Barış Gücü'nün isimsiz bir kumandanı tarafından kaleme alınmış gibi duran kuşatma öyküleri yazarak, bu küçük oda ve mutfak arasında geçiriyordu.

Ölümüne düşmanının niyetinden vazgeçmeyeceğini iyi biliyordu, bunu birkaç kez sınamıştı; bir

keresinde eski yatak odasında unuttuğu bir eşyayı almak için, ötekinde de yandaki binada patlayan bir el bombasının kendi yemek odasını ne hale soktuğunu görmek için ansızın koridora fırlamış, ama her ikisinde de bir mermi ıslığı ona gerçeği sert bir biçimde hatırlatmıştı. Kendine dikkat etmeyi elden bırakmaması gerekiyordu: En küçük bir dalgınlık hayatına mal olabilirdi. Kendisini gözetleyeni gözetleyebilmek için, ansızın eski yemek salonuna koşması ve oradan dürbününü hasmının üzerine doğrultması gerekiyordu. Düşman nöbetteyse silahın sessiz namlusu pencerenin önünden kaybolunca kadar orada öylece, iki büklüm bekliyordu: Öteki de yiyor, uyuyordu, onun da ihtiyaçları vardı. Eskiden olduğu gibi salona gidip bostanını sulayamıyordu. Keskin nişancının tüfeğinin gece görüş imkânı sağlayan bir donanımı vardı, bir gece elinde su dolu çaydanlıkla salona girdiğini fark edince silahını üzerine boşaltıp onu parmağından yaralamıştı. Çaydanlığı elinden fırlattığı gibi bitişik odaya koşmuş, yere uzanıp sabahın erken saatlerine kadar öylece beklemişti. Sonunda soğuktan titreyerek yerinden doğrulup düşmanının, elbette kısa bir süre için, pencerede olmadığını görmüş de, ancak ondan sonra odasına geçebilmişti.

Evin içinde kullandığı alan, hızlı yayılan bir deri hastalığına maruz kalmış gibi, giderek küçülüyordu. Görece güvenlikte olduğu tek yer, mutfak ve büro olarak kullandığı küçük odaydı, ama penceresi olmadığı, içerde hava akımı bulunmadığı için, çalışmak için yerleşebileceği bir yer değildi burası. Hareketsizliğe mahkûmdu; binanın arka cephesinden gelen ışıktan yararlanarak mutfağın bir köşesine çöküp karnını doyuruyor ya da yazıyordu. Kuşatmanın başlarında çevreyi aydınlatmak için kullandığı

ve okuyarak oyalanmasını sağlayan mumlar artık sadece imkânsız bir lüks değil, aynı zamanda ölümcül bir tuzaktı. Gün boyu düşüncelerini ikizinin kişiliği üzerinde yoğunlaştırmaktan kendini alamıyordu: Kimdi bu adam, fiziksel görünümü nasıldı, aynı hamurdan mı şekillendirilmişlerdi? Yenilmez düşmanının kimliğini nasıl sezmiş, nasıl keşfetmişti? Yıldızlara ya da avuç içi çizgilerine bakarak mı? Düşmanı da onu düşünürken sık sık yaptığı gibi içinde ani bir ışık görüyor, çıldırtıcı, gaipten gelen bir ses duyuyor muydu?

Bazen kendi sanrılarının kurbanı olduğuna inanıyordu; bütün bunları kendi şizofrenisi uyduruyordu. Ama pusudaki adamın açtığı ateş ona gerçeği hemen hatırlatıyor, kuşkularını dağıtıveriyordu. İhmalkârlık denebilecek bir gözü peklikle koşarak koridoru geçip dürbünle karşı tarafı dikizlediği deliğe ulaşıyor, onun orada olduğunu görünce rahat bir nefes alıyordu. Her ikisini birbirine cephe hattı ve ırmak üzerinden bağlayan bu hayat bağı, onun en kusursuz, en aşılmaz kalıcılık güvencesiydi.

Günden güne daralan bu alanda hareketlerini en alt düzeye indirgemişti: bir sıçrayışta mutfaktan küçük odaya, oradan da tuvaletlere. Her türlü tedbiri elden bırakarak yemek odasına ve gözetleme deliğine yaptığı ani baskınlar onun günlük dozu haline gelmişti: Bunu hiçbir şeye değişmezdi. Kıskanç âşığının sadakatinden, tutkulu ve hiç eksilmeyen özeninden emin olmaya ihtiyacı vardı. Karşıdaki tüfeğin namlusunu gözetleyerek, kar başlığının altındaki yüzün nasıl bir şey olduğunu tahmin etmeye çalışarak günler ve günler geçirdiği oluyordu. İçini hep bir kuşku kemiriyordu: Onları birleştiren bu birbirlerinin tamamlayıcısı olma hali, duyguların da karşılıklı olduğu anlamına geliyor muydu? Biri öteki ol-

madan, ya da tam tersi, öteki o olmadan var olabilirler miydi; efsanedeki gibi, kopmaz bir bağ mı vardı ikisinin kaderi arasında?

Bu iç hesaplaşmanın yoğunluğu hayatı pahasına gece gündüz izlediği karşıdaki adamı telepati yoluyla harekete mi geçirmişti, yoksa kuşatmacıların gizli suç ortağı olan komşulardan biri sadece ikisinin bildiği işaretlerle karşıdakine kendisini gammazlamış mıydı bilinmez, evin içindeki bölmenin çatlak ve kırıklarını daha da büyütmeyi hedef alan yüzlerce mermi yağdı bir gün, bölmeyi delik deşik etti ve amacına erdi: Onu iyice görünür kılıp karşıdakini gözetlemeyi imkânsız hale getirdi. Nöbet mahallini karşıdan gelen saldırılardan koruyacak hiçbir duvar yoktu artık. Yenilmişlik duygusuyla iki büklüm, iyice daralmış kasvetli korunağına geri döndü bizimki: Birkaç metrekareden ibaret odasıyla kendisini hiç de iyi ağırlamayan mutfağına.

Böyle haftalarca kaldı orada; yazmadan, ölmeyecek kadar yiyip içerek, sadece acımasız düşmanını ve onun kişiliğini örten esrar perdesini nasıl aralayacağını düşünerek. Yaşlanmıştı, hızla zayıflıyordu, yıkanmayı falan bırakmıştı. Aynaya baktığında artık kendisini tanıyamıyordu ve bir sabah cep aynasında ırmağın karşı kıyısındaki binayı, keskin nişancının pusuya yattığı karanlık pencere oyuğunu, tüfeğin kesik namlusunu, ateş etmeden birkaç saniye önce hep yaptığı gibi yüzünü tüfeğin dipçiğine dayayan düşmanının yansımasını gördü birden; Bu defaki son, öldürücü atıştı.

Kumandanın raporu (V)

Kendimi Uluslararası Barış Gücü üst düzey yetkili ve subaylarına ayrılan ikametgâhtaki odama kapatmaya karar verdim; olimpiyat stadı çevresindeki topçu bataryaları savaşı ve ırmağın öteki kıtasındaki cephelerden gelen top mermisi yağmuru umurumda bile değil. Olup bitenler kıymetli zamanımı rapor yazmakla, rutin görevlerimi yerine getirmekle ve gözlem turları atmakla geçiremeyeceğim kadar önemli. Buradaki varlığım olayların üstesinden gelmeye de, bu kurban edilmiş ve kanı çekilmiş kentin kaderini değiştirmeye de yetmiyor.

Şiddetli bir gribe yakalanarak dinlenme izni aldıktan sonra, perdeleri çekip, insanı dinginleştiren doğurgan bir karanlığa kendimi gömdüm ve yataktan hiç çıkmadım. Bir durum saptaması yapmak, düşüncelerimi ve heyecanlarımı bir parça düzene sokmak ihtiyacındaydım. Esrarengiz "J.G."nin buraya geliş ve kayboluşunun meydana getirdiği sıkıntı, elyazmalarını dikkatle okumamdan sonra ortaya çıkan kargaşanın yanında çocuk oyuncağı gibi kalır. Kuşatmacılar tarafından harabeye çevrilen yerlere ilişkin tasviri, yolumuzu gözleyen insanların bize ilişkin tuhaf ve önsezisel -keskin bir hicivle adlandırdığı şu "Yeni Dünya Senfonisi" mesela- tanımlamaları, havan mermisi isabeti aldığı yerde vuku bu-

lan kendi ölümünü ayrıntılı biçimde anlatmış olması; sadece bunlar bile allak bullak olmama ve uykularımın kaçmasına yeterdi. Ama ya, bana son ve öldürücü darbeyi vuran ve "Uluslararası Barış Gücü'nün isimsiz bir kumandanı tarafından yazılmış gibi kaleme alınan kuşatma öykülerinin yazımıyla uğraşarak" ifadesiyle başlıca kahramanın ne yaptığını açıkça ortaya koyduğu "Ölümüne Düşman" adlı son öyküye ne demeli!

Ordu kurmay başkanlığına gönderilecek dosyaya, bütün raporlarımı tartışmalı hale getiren ve dahası beni bir kurgu kahramanı, kâğıttan bir varlık, yazarı kaybolmuş bir öykünün esas kahramanının şöyle bir değindiği sıradan biri olarak tanımlayan bu sayfaları nasıl eklerim!

Bunu fark etmek bana kararsızlık içinde kalmaktan daha kötü bir şey yaptı: Beni iktidarsızlaştırdı.

Boşluktan başka hiçbir dayanağım olmaksızın geçen onca saat boyunca ve bir tek ışık huzmesi bile gelip beni ışıtmadan "Budalalık Kuşağı" başlıklı seçkinin sayfalarına tutunup kalmışım. İşte saatler geçti ve gerçekten kendimi ondan ayıramıyorum: Okudukça alevler içinde kalıyor, yanıyorum.

Hayatım boyunca evde, okulda, askerde bana yasaklanan hayal ve görüntüler bir anda hücrelerimin karanlıklarından çıkıp beni hoyratça ele geçirdi. Sözle gözüm açıldı, söz gözümü daha da açıyor.

Hayal mi bunlar, yoksa aşkın bir gerçeğin alametleri mi? Işıkları yazıdan sonra da göz almaya devam edecek mi?

Budalalık kuşağı

Kumandana ait eşyalar listesinde yer alan ve Uluslararası Barış Gücü komutan ve subaylarına ayrılan ikametgâhta, bir keşiş hücresinin sadeliğindeki odasında bulduğum yeşil kaplı defterin daktiloyla yazılmış başlığı şöyleydi: "Budalalık Kuşağı".

Deftere şöyle bir göz atmak sansüre uğramış olduğunu anlamak için yeterli: Sayfalarından biri tümüyle koparılmış, ötekilerdeyse makasla çıkarılmış bölümler var. Eksiksiz olan iki şiir –defterin bir şiir seçkisi olduğunu belirtmeyi unuttum– okunmaz hale gelmesini sağlamak amacıyla mürekkep lekeleriyle kaplanmış. Yer yer, boşluk çizgisinin solunda ya da not almak üzere bırakılan beyaz boşluklarda dehşete düşmüş okurların ya da öfkeli bir sansürcünün dipnotları var: "Rezil herif", "Yahudi", "Yoz herif", "Komünist" hakaret eden sıfat ve terimler. Boşluklarda ayrıca, derin bir Latince bilgisini özellikle açığa vuran ve çok büyük ihtimalle aynı kalemden çıkmamış olan değişik birçok not da yer alıyor.

Çöp sepetine atılan ya da çalışma masasının gözlerine yerleştirilen kâğıtların arasında kayıp sayfa ya da parçaları çok aradım ama bulamadım. Tıpkı *İlahi Ezgiler*'in yazarının Carmel rahipleri kendisini hücresinde tutuklamaya geldiğinde yaptığı gibi, kumandanı bir sürü kâğıdı ağzına atıp çiğnerken gör-

düğüne yemin eden Kolombiya kökenli emirerinin söylediklerine inanmalı mı bilmem? Olgulardaki gerçeklik payını ve tahrifata uğrayan –tam bir yazı kaçakçılığı çünkü yapılan– defterin orijinal halinde nasıl olduğunu saptamanın imkânsızlığı nedeniyle, öfkeli yıkıcının elinden kurtulmayı başaran bazı mısraların ve seçkinin sonunda yer alan ve yine bilmediğim bir nedenle ellenmemiş olan kısa bazı şiirlerin birer kopyasını yolluyorum size:

Boşluktan başka hiçbir dayanağım olmadan geçirdiğim saatlerin ardından
(bir tek ışık huzmesi bile bedenime ulaşmamışken)
iriyarılığını gizleyen ve beni hayal kurmaya zorlayan o kaba saba üniformanın içinde seni anımsıyorum.

(İkinci sayfa)

Hayal mi bunlar yoksa aşkın bir gerçeğin alametleri mi?
Işıltısı yazının ötesine geçmiyor.

(*Beden Muhafızı*, üçüncü sayfa)

Toptan yok edilen sonraki sayfanın yerine, yapışkan kâğıtlı bir bant yardımıyla cilt kapağına yapıştırılmış başka bir sayfa eklenmiş: Sayfada Credo'nun Latince versiyonu ve ardından da Eski Ahid'deki Yaratılış bahsinin on dokuzuncu bölümünden, meleklerin Lut ve ailesine yaptıkları ziyaretten sonra lanetli kentin nasıl yok edildiğini anlatan bir paragraf yer alıyor yalnızca.

En şanslı olanlar, 4, 5 ve 6 numaralı sayfalar. Aristo yandaşı papaz uyarmakla yetinmiş: "*Peccatum contra naturam.*"[1] Notu düşen bir başkası, çünkü yazı aynı değil, Monsenyör Elias Yanes'in eşcin-

[1] Latince'de "Doğaya aykırı günah." (Çev.)

sellerin insanlık onurundan nasibini almadığına ilişkin tebliğleriyle alay ediyor ve Wojtylien Ortodoksluğa Hıristiyanlık âlemini yedi yüz yıl önce allak bullak eden bir olumlamayla cevap veriyor: *"Quod perfecte abstinentia ab actu carnis corrumpit virtutem et speciem!"*[1] Grafoloji uzmanının işine burnumu soktuğum ve vereceği raporla ilgili önyargılarım olduğu düşünülsün istemem ama, izin verirseniz, metinlere müdahalede bulunan yorumcu sayısını üç olarak saptadığımı belirtmek isterim, yeter ki kumandan da kendi el yazısını değiştirmemiş (ama bunu niye yapsın ki) olsun. Ama konudan uzaklaşarak dikkatimi dağıtmak istemiyor ve aşağıdaki dokunulmamış şiirleri aktarmaya geçiyorum:

Güçlü göğsüne yaslanmamak ne mümkün.

Yamaçlarından bir geçit buluyorsun kendine ve dikenli yapraklarının arasına sızıyorsun.

Ağaç gölgelikleri, böğürtlen çalıları, korular.

Kalın ve sert dokulu yapağı.

İçinde kolayca kaybolacağın geçit vermez ağaçlıklar.

Çalıların arasında gizlenmiş tepecikler.

İşlenmemiş, nadasa bırakılmış tarla.

(Ormancılık)

[1] Latince'de "Mutlak cinsel perhiz iffeti ve nesli nasıl da bozar!" (Çev.)

Soğanlar.
Şapkalı mantarımsı gövdeleri, damarlı başlarıyla dimdik.

Cinsel büyülenme.

Şiddet, sperm kasırgası, dölleme.

Şaşkınlık
(en büyük ermişlerin işkencesi)

İyi bir soydan gelmek mi, yekpare gerçek mi?

(Şaşkınlar için kılavuz)

Yemi ve zokayı yutuyorsun
(acının eli kulağında)

ayin ekmeğini bekler gibisin, gözlerin kapalı.

Gözlerini açtığında, o tanıdığın eğrilik,
Kendini yineleyen bilinmezlik

(Son)

Seçkideki kopyaların eksik ve kesilmiş bölümleri ve peş peşe farklı tefsirler beni, bize ulaşan tarihsel malzemenin değiştirildiğini, çalındığını, üzerinde oynandığını düşünmeye sevk ediyor. Bakalım kuşatmanın vakanüvisleri yeni binyılda neler diyecek?

D.K.'dan S.O.S. Sefarad'a mesaj

Kentimizde geçici görevle bulunan –ve M.'deki yüksek komutanlıktaki öteki yurttaşları gibi, bize lütfettiği ziyaret sırasında Yahudi İnsani Yardım, Kültür ve Eğitim Derneği'nin yürüttüğü çalışmalarla ilgili sempati ve anlayış, sevgi dolu sözlerini esirgemeyen– İspanyol kumandan, bakanlığa sekiz gün önce ulaştırdığınız, balmumuyla mühürlenmiş zarfı bana kendi elleriyle teslim etti. Bu arada, hava köprüsü sayesinde, beni daha önce geleceğinden haberdar ettiğiniz üçüncü parti gıda ve ilaç yardımını da almış bulunuyoruz ve önümüzdeki birkaç gün içinde dördüncü partinin gelişini bekliyoruz, yeter ki sık sık başımıza geldiği gibi, kuşatmacıların havaalanı pistlerine yönelik ve içinde bulunduğumuz yiyecek sıkıntısı ve öteki zorlukları daha da ağırlaştıran topçu saldırıları yüzünden uçuşlar yeniden durdurulmasın. Böyle durumlarda S.O.S. Sefarad'ın dayanışma ve hassasiyeti her zamankinden daha gerekli hale geliyor.

Sonbahardan ve ilk karın düşüşünden bu yana giderek ağırlaşan durumda değişen bir şey olmadı. Kent beşinci asgari yardımı alamıyor. Açık ve dolambaçsız konuşmak istiyorum: Avrupa Topluluğu üretim fazlası ve satılamayan yiyecek ve giyecek stoklarını, kuşatmanın daha da uzayabileceği ihti-

malini hesaba bile katmadan, bize sokuşturup duruyor. Yüksek tepelerden bizi bombalayan ve özellikle kadınlarla çocukları hedef alan Vandallar, birkaç yüzyıl önce Toledo'yu yerle bir etmek isteyenleri örnek alırcasına bu küçük Kudüs'ü yok etmek istiyor. Bugüne kadar bulundukları yeri terk etmemekte direnen pek çok yandaşımız, son günlerde kendilerini tahliye edilecek adaylarla ilgili yeni listeye kaydettirdi. Dün semtimize top mermileri düştü: Günün birinde bataryaların başındaki topçular atış becerilerini daha da mükemmelleştirir ve insanların ücretsiz ilaç dağıtılan eczanenin önünde oluşturduğu kuyruğa nişan alırlarsa, burası gerçek bir mezbahaya döner; çatışmaların ilk başında meydana gelen ve kamuoyunu, ikiyüzlü olduğu kadar hiçbir iz bırakmayacak ölçüde de gelip geçici bir biçimde "allak bullak eden" gelişmelerden çok daha korkunç şeyler yaşanır. Geçen hafta cemaatimizden iki yaşlı insan vefat etti: Birininki doğal ölümdü, ötekininse, yanı başında bir el bombası patladığı için korkudan kalbi durmuştu. Sizin de çok iyi bildiğiniz gibi burada dinimizin icap ettirdiği biçimde defnedilme imkânından bile mahrumuz. Mezarlık cephe hattının öbür tarafında. Kuşatmacılar saygısızca davranıp oraya hendekler kazdı. Ayrı bir zarfa, adları, soyadları, yaşları ve öteki ayırt edici özellikleri belirtilmiş olarak, bundan sonraki çıkış konvoyuna kendini kaydettiren bizimkilerin listesini koydum. Ayrıca birinci derecede öncelikli ilaçların da ayrıntılı bir listesini bulacaksınız. Un, zeytinyağ, bakliyat stoklarımız azalıyor. Hızla ikmal sağlanmazsa çorba dağıtımını durdurmamız gerekecek.

Şimdi de hassas ve beni şaşırtan bir konuya geliyorum: Bize iletilen ve S.O.S. Sefarad'ın faaliyetleriyle insani yardımı konu alan belgeler arasında,

gönderen yerinde bir Arap adının yer aldığı bir zarf vardı. Faslı kardeşlerimizden birinden geldiğini düşünerek zarfı açtım ve büyük bir şaşkınlıkla içinde, ezoterik temalı, üç yüz yıl önce İzmir'de yayılmış mesih kehanetlerini çağrıştıran, geleneksel inançlarımızla yabancı erotik halüsinasyon ve astroloji temalarının karışımından oluşma üç ayrı metin ya da "düş" olduğunu gördüm. Bazı yönleriyle Magrip popüler tasavvufuyla akrabalığı olduğunu düşündürtse de öte yandan, Eliecer Ben Jonon'un şiirlerini ve XIII. yüzyıl Kabala[1] meclislerinde çok revaçta olan cinsel tatları da çağrıştırıyor bu düşler. Bu metinlerin yazarının ya da onları gönderen kişinin –İbn Seyyid Ebu el-Mekârim diye biri– takma isim kullanıp kullanmadığı ya da cemaatimizin üyesi olup olmadığı konusunda herhangi bir bilgiye sahip değilim.

Karşılaştığım bu tuhaflık nedeniyle incinmişken, dün birkaç saatlik sükûnetten yararlanarak Uluslararası Barış Gücü'nün komutan ve subaylarına ayrılan ikametgâha bir ziyarette bulundum ve orada oldukça üzücü bir haber aldım: Kumandan çok kısa bir süre önce hastalık izni almış ve İtalya'daki üste bulunan hastaneye gönderilmiş. Ansızın yakalandığı bir rahatsızlıktan mı mustarip olduğunu, yoksa geçici bir ruhsal bunalım mı yaşadığını bilmiyorum. Her iki durumda da, cemaatimizin maruz kaldığı sıkıntıları en iyi anlayanlardan biri olması nedeniyle, kentimizden gidişi bizim için büyük bir kayıp. Ümit ederim ki yerine gelen de onun bencillikten uzak tutumunu ve dayanışmacı ruhunu paylaşır.

İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in kimliği konusunda bilgi edinebilirseniz size son derece minnettar

[1] 12. yüzyıl sonrasında yaygınlaşan Batıni Yahudi mistisizmi. (Çev.)

kalırım: Düşlerinde, kitaplı üç dine inananların mistik ve Tanrıtanımaz dönemlerinden kalma gelenekleri, tuhaf bir biçimde birbirlerine çok yakın duruyor.

II.

İBN SEYYİD EBU EL-MEKÂRİM

1.

Bizi bombalayan ve nefretten başka hiçbir duygu tanımayan vahşilerin bile isteye hedef aldığı kütüphane yandığı gün yaşadıklarım ölümden ağırdı. Çok sevdiğim birinin ya da ailemin bir üyesinin kaybı bile beni bundan daha fazla etkileyemezdi. Kentin ruhu ve neredeyse yirmi senelik kişisel araştırmalarım duman olup gidiyordu. Köprüye girişi yasaklayan itfaiyeciler yangını kontrol altına almak için boşu boşuna çaba harcarken, ben de ırmağın öteki kıyısında büyük bir umutsuzlukla ateşin doymak bilmez yok ediciliğine tanıklık etmek zorunda kaldım; alevler pencerelerden dillerini uzatıyor, rüzgârın tekrar tekrar ateşini canlandırdığı o cehennemi fırın çıtırtılarla yanıyor, merkez salon gözümün önünde çöküyor, içinde binlerce Türkçe, Farsça, Arapça elyazmasının korunduğu okuma salonlarının duvar ve tavanları korkunç bir gürültüyle yıkılıp gidiyordu. O birkaç saniyelik zaman diliminde duyduğum öfke ve acı beni mezara kadar takip edecek; birkaç saat içinde yok olan hazinede neler yoktu ki: tarih ve coğrafya kitapları, seyahat anıları, felsefe, teoloji ve tasavvufa ilişkin yapıtlar, sözlükler, dilbilgileri, astroloji, satranç ve müzik çalışmalarına ilişkin seçkiler. Ülkenin tarihi köklerini yok ederek yıkıntıları üstünde bir yalan, efsane ve mit tapınağı

kurmak isteyen kuşatmacıların bu hedefi bizi çok derinlerden yaraladı. Geçmişimiz ve ortak belleğimiz, o arşivlerde çalışmalarımı besleyen binlerce kaynak bulduğum araştırmacı hayatım, hepsi küllerin altında kaldı. Katliamın birinci günü bir cehennem mahkûmu gibi böğürerek sokaklarda koşuşturan, canlı meşaleye dönüşmüş genç kızın peşimi bir türlü bırakmayan hayali bile beni bu yıkıntılar ve yok oluş kadar sarsmamıştı.

"Kâğıdı yakarak içindekileri de yakacağınızı sanırsanız aldanırsınız, çünkü o yazılanları ben kalbimin derinliklerinde saklıyorum," diyordu eserleri sansürcüler tarafından yakılmaya mahkûm edilen Endülüslü bir şair ve düşünür; ama tek bir insanın koca bir toplumun belleğini, hem de sonsuza dek koruması mümkün mü? Bütün defterlerim, fişlerim, Osmanlı ülkesindeki tarikat üyelerinin Magrip'teki kadın yoldaşlarına yazdıkları mektuplara düştüğüm notlar, hepsi ama hepsi ateşin merhametsiz sunağında kılıçtan geçirilip yok edildi. Hayatımın en güzel anlarını geçirdiğim kütüphaneden bugün geriye içi boşalmış bir iskelet kaldı; dört cephesini kuşatan sütunları, gül bezekli, atnallı, mazgallı kemerleriyle. Top mermilerinin delik deşik ettiği çatının sacla kaplı bölümü dev bir örümcek ağını andırıyor şimdi. İç avlu kemerlerinden geriye sadece alçı silmelerin belli belirsiz izi kaldı. Merkez salon duvar yıkıntılarıyla, demir hurdalarıyla ve ateşin kararttığı mobilya kalıntılarıyla dolu. Cehennem infazcıları bu kez hem kâğıdı yakmayı başardılar, hem de yazıyı. Yıkıntılardan yükselen duman öyle yoğundu ki, toplama kamplarının bacalarından çıkanı andırıyordu: Tarihimiz sessiz duman kıvrımlarından ibaret şimdi ve gökyüzü yok oluşumuzu müjdeleyen havai fişeklerle beslenmiş ağır kara bu-

lutlarla kaplı.

H.İ.'nin geçici resepsiyon görevliliği işini üstlendiğim için –kuşatmanın ilk kışında görevli personel çekip gittiğinden beri bir süredir bu işi yapıyorum– zaman zaman sohbet etmek imkânını bulduğum yabancı gazeteciler ve insani yardım örgütlerinin üyeleri, çektiğimiz acının fiziksel olmaktan çok ruhsal olduğunu anlamakta zorluk çekiyor. Her gün karın doyuracak bir şeyler bulabilen ve bahşişini mark cinsinden alan küçük bir azınlığın parçası olduğumu biliyorum elbette, ama kentin çoğunluk nüfusunun kaderini paylaşan biri olsaydım bile, keder ya da umutsuzluğumun kaynağı gündelik hayatta karşılaştığımız sıkıntılar ya da her an tehdidi altında olduğumuz ölüm korkusu olmayacaktı: Bir düşün yok oluşuna, bir kültürler ve bilimler kavşağının yıkılışına, kendine güvenli ve neşe içinde yaşayıp giden bir kentin kuşatmaya bağlı solunum yetmezliğinden ölüp gidişine tanık olduğumuz için kederdeyiz biz.

Zaman zaman bizi ziyarete gelen savaş muhabirlerine, iyi niyetli entelektüel ve yazarlara sorunumuzun yiyecek bir şey bulamamak, elektrik ve su kesintileri ya da dış dünya ile ilişki kuramamaktan ibaret olmadığını nasıl anlatabiliriz ki? Acıma duygularının çektiğimiz acıların ardındaki gizli nedene ulaşması mümkün değil; içimizin çöktüğünü, varlık nedenimizin kaybolduğunu, belleğimizin bir çantaya konup götürüldüğünü bilmiyorlar çünkü. Yahudi Kültür, Eğitim ve İnsani Yardım Derneği'nden bir arkadaşım var, aziz dostum D.K., Türkiye'deki Yahudi ağızları ve Balkanlar'a bizim oralardan gelen yazılı edebiyatın Sefarad versiyonları hakkında engin bilgiye sahip olduğu için onunla zaman zaman Magrip'teki popüler evliya kültürü üzerine konuşu-

ruz. O bana şöyle der: "Bugün etinizde hissettiğiniz şeyi, *Haggada*[1] hazinesini yanımıza alarak buralara sürüldüğümüzde bize azık olarak verdiler. O günden bu yana hepimiz yoksullukta ve sefalette eşitiz."

Bana öyle geliyor ki son günlerin ancak romanlarda görülebilecek olay ve gelişmelerinin birikiminin sonucu olan bu görüşlerin biraz olsun açıklanmaya ihtiyacı var. Uluslararası Barış Gücü kumandanının raporlarının içeriğini bilmiyorum ama, bizzat taraf olmak zorunda kaldığım tuhaf bir olay nedeniyle bunu tahmin etmek o kadar zor değil: vatandaşlarından birinin ölümü ve ortadan kaybolması. Bir havan mermisiyle yerle bir olmuş odaya çıkarken ben de yanındaydım, ölünün cesedinin çalındığını ya da el çabukluğuyla yok edildiğini keşfettiğinde ben de şaşırmış gibi yaptım. Diyeceğim o ki, böyle davranan sadece ben değildim: Bütün otel personeli, hükümet tabibi, hatta olayı aydınlatmak için İçişleri Bakanlığı tarafından gönderilen subay da etken biçimde ya da orada bulunmayarak bu aldatma operasyonunda işbirliği yaptılar. Ama biz olayın başlangıcından başlayalım.

Geçen 4 Ocak'ta, yani kuşatmanın en dehşetengiz gününden bir gün önce, otel resepsiyonuna altmış yaşlarında, sakallı, yeşiller giymiş, elinde tekerlekli bej bir valiz bulunan ve bana Arapça merhaba diyen birinin geldiğini gördüm. Bir Fas pasaportu uzattı, pasaporttaki isim bana yabancı değildi: İbn Seyyid Ebu el-Mekârim. Bu, kütüphane yangınında yok olan araştırmalarımdan birinin konusu olan, Muvahhidlerin başkentinde yaşayan evliyalardan birinin adıydı. Pasaportun birinci sayfasında önadı

[1] İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışını anlatan söylencesel öyküler ve o öykülerin toplandığı kitap. (Çev.)

da vardı; Yahya. Bu çakışma bende hoş bir şaşkınlık yarattı ve ona aynı soydan gelip gelmediğini, silsileyi takip edip etmediğini sordum. Kökleri konusunda insanı yanıltmayan güçlü bir şiveyle, o aziz kişinin şimdi istirahatgâhı olan küçük Murabıt tekkesinin hemen yanındaki dar sokakta oturduğunu söyledi: Bir zamanlar esir pazarı olarak kullanılan yerdeki sinemanın tam karşısında, diye ekledi. Yolculuk nedeniyle hayli yorgun görünüyordu –havaalanının altına kazılan tünelden otele kadar olan uzun ve tehlikeli yolu bagajları elinde yürüyerek katetmişti çünkü– ama, yine de doğduğu kente ve Yedi Uyurlar[1] efsanesine ilişkin bilgilerimden etkilenmişti. Valizini dördüncü kattaki odasına taşımakta ona yardım ettim ve aydınlanma için mumları ve bir el feneri olduğunu görünce rahatlayıp yanından ayrıldım. Koridora çıkarken ona akşam yemeğinin saat yedide verildiğini söyledim. Onu canlı olarak ilk ve son görüşüm böyle oldu.

Resepsiyona döndükten sonra müşterimin adını otel kayıt defterine geçirmek için pasaportu karıştırmaya başladım. Sahte bir evrakla karşı karşıya olduğum hissi içimde uyanmaya başlamıştı ki, jeneratör çalıştı ve böylece pasaportu daha dikkatle inceleyebildim. Kimlik bilgileri bölümünde, elle yazılmış isimlerin altında silinti halinde başka bir ad ve soyad vardı. Üçüncü sayfada fotoğrafın üstüne gelen damga sahte gibiydi. Üstelik pasaportta komşu ülkelerden birinden geldiğini belirten herhangi

[1] Yedi Uyurlar: Kuran-ı Kerim'de de anılan ve öldükten sonra dirilişi konu alan Eshab-ı Kehf efsanesi. Hıristiyan ve İslam dünyasında yaygın olan efsaneye göre, putperest baskılardan kaçan yedi mümin, kendilerini kapattıkları mağaradan yüz elli-iki yüz yıl sonra ortaya çıkar. Bu mağaranın yeri konusunda değişik rivayetler vardır; Efes, K.Maraş-Afşin, Tarsus gibi. Efsane burada, İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in yüzlerce yıl sonra dirilip gelmiş olması ihtimali nedeniyle söz konusu ediliyor. (Çev.)

bir giriş damgası da yoktu. Cephe hattını izinsiz geçmiş, haydutların, çetelerin kontrol noktalarını atlatmış olabilir miydi? Böyle gerçek olması pek mümkün olmayan bir varsayımın gerçek olması halinde bile, etnik temizlik yapılan bir kuşatma savaşı cehennemine yolculuk yapıyor olması da anlaşılır bir şey değildi. Çatışmalara tamamen yabancı olan bir adam, halkın inanılmaz acılar çektiği bu insan kapanında ne arıyordu? Murabıt tekkesinde yatan evliyanın kopyası ya da ikizi miydi bu adam? Yerini ve kesin saatini tam olarak bildiği ölümünü karşılamaya mı gelmişti?

Onu birinci kattaki yemek salonunda yeniden görmeyi çok istiyordum ama aşağı inmedi. Önce yemeğini tepsiyle odasına götürmeye niyetlendim ama sonra çabucak bu fikirden vazgeçtim: Hiç kuşkusuz uyuyup kalmış olmalıydı. Onunla yeniden karşılaşmak için ertesi sabahı beklemeye karar verdim ve her akşam yaptığım gibi, gece görüş dürbünüyle donatılmış görünmez tüfeklerden korunmayı bilen bir tavşan maharetiyle zikzaklar çizerek eski kentteki fakirhaneme koştum. Terörün zavallı kobaylarının, kuşatma kurbanlarının, yıkıntıların arasında yaşamaya çalıştığı kömürleşmiş bir binadaydı evim.

Ertesi sabah bombardıman başladığında otele yeni gelmiştim. Dev gibi mahzenin kubbeli bölümünün altında kendimi güvende hissederek top atışlarının tarrakasını dinliyordum; önce uzaklardan geliyordu ses, sonra düşmanın savaş makinesinin inatçı darbelerine bir bunker gibi direnen binamızın içinin boş kabuğuna yöneldi mermiler. Merdivenlerdeki nasılsa sağlam kalmış birkaç cam şangırtıyla kırıldı: Bir top mermisi geçici yemek salonunu yerle bir etmişti. Birkaç saniye sonra dördüncü katta, gerçek

ya da sözde İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in odasının bulunduğu tarafta bir patlama daha oldu. Resepsiyon bankosunun arkasına sığınıp topçuların yorulmasını ve hedef değiştirmesini bekledim. Sonra muhasebeden sorumlu üniversiteli bir arkadaş ve oteli korumakla görevli askerlerden biriyle havan mermisi isabet alan odaya çıktım. Odası katın başka bir tarafında olan Hollandalı bir diplomat da merminin verdiği zararı görmek istedi –her şeye burnunu sokan insanlar vardır ya, onlardan biriydi– ve onun bu yersiz merakı, birazdan birlikte göreceğimiz gibi telaşımı daha da artırdı. O olmasa her şey çok daha basit olacaktı: Arkadaşlarım ve ben cesetten söz etmeyecektik bile. Ama bu can sıkıcı adam bizi odaya kadar takip etti.

Önceki gece gelen yolcu sırtüstü yerde yatıyordu. Yüzünde tuhaf bir dinginlik ifadesi ışıldıyordu. Bej valizi kapalıydı; yatağın üstünde yangından etkilenmemiş bir defter gördüm. Ona doğru seğirttim: Daktiloyla yazılmış "Usturlab" başlığının altında elle yazılmış bir başlık daha vardı: "Seyyid Ebu el-Mekârim'in gölgesinde". İçinde neler olduğunu görmek için defterin sayfalarını karıştırdığımda duyduğum heyecanı, bilmem ki size nasıl anlatayım? Sanki kendi yaptığım çalışmaları okuyor gibiydim! Defterdeki mısralar tezimde yazdıklarımla tıpatıp aynıydı! Ellerim titrerken gözlerim epigrafın bulunduğu sayfaya takıldı kaldı: "S.E.M.'nin iç avlusunda Sidna Ali'nin bir okuması":

Yıkılan imparatorlukları hatırla, viran olan haneleri
kokuşmuş insanların ağır ağır tükenişini,
güç ellerindeyken ve güçle yaşarken neler yaptığını hatırla insanların;
neler kazandıklarını, nasıl kaybettiklerini, nasıl en zayıfları aldatıp varlarını yoklarını ellerinden aldıklarını.

(ve nasıl ruhlarını da çaldıktan sonra kendi ruhlarını onlara bıraktıklarını)
En tepeye kurulduklarını sanırlarken bile hep seferiydiler aslında
geçmişleri yok onların
gelecekleri de yok olacak.

Onlardan öncekiler, onca iktidar ve zenginlik kaygılarıyla, neredeler şimdi?
Sonunda ne kazandılar yaşamda?
İnsanlık ışığına kattıkları ne oldu?

Öğretileri ve tekkeleriyle Moritanya'dan Özbekistan'a kadar yayılan bir kült oluşturan mutasavvıfların iyi bir okuyucusu olduğum için, buradaki ermişlik belirtileri bana gökten inmiş bir vahiyin etkilerini taşıyormuş gibi göründü. Derlemedeki öteki düzenlemeler ve Seyyid ibn Süleyman el-Cezûli'nin bazı metinleri beni, yirmi senelik araştırmamın sonucu olan ve bir anda yok olan kendi çalışmamın ana izleğine götürdü. Yeteneğimi tartışma konusu yapan bu şiirlerin birilerinin eline geçmesini bir an önce önlemeliydim. Hayatıma anlam veren her şeyi ikinci kez kaybetmenin acısıyla, cesedi ve onun üstlendiği görevin yazılı bütün kanıtlarını ortadan kaldırmalıydım. Üniversiteli arkadaşım ve –ailesi de kendisi de çok uzun yıllardan beri Nakşibendi olan– nöbetçi asker de benimle aynı fikirdeydiler. Diplomatı kuru bir dille savıp yanımızdan uzaklaştırdıktan sonra, İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in cesedini herhangi bir polis soruşturmasından önce ortadan yok etmeyi ve "kayıp"a yeni bir kimlik uydurmayı kararlaştırdık. Bunda, ırmağın hemen kıyısında, aslında "güvenlik bölgesi" olan, ama tam karşıdaki binalarda bulunan keskin nişancıların yeteneklerini her gün yeniden ve yeniden sınadıkları bir avlanma

alanına dönüşen bölgedeki fakirhanesinde hayatta kalmayı nasıl olduysa başaran, İspanyol dili ve edebiyatı uzmanı eski bir kütüphane memurunun çok değerli yardımları oldu.

2.

Yirmiyi aşkın dile anadili gibi vâkıf olduğu için kütüphanenin araştırma merkezindeki keşif, acı ve coşkularıma yıllarca yol arkadaşlığı yapan ama halen artık viraneye dönmüş H.İ.'de resepsiyon görevlisi olarak çalışan dostum sürpriz bir ziyaret için kapımı çaldığında, kuşatmadaki kişisel deneyimlerimden yola çıkarak yazdığım "Ölümüne Düşman" başlıklı öyküye son noktayı koyuyordum.

Aramızdaki benzerliklere ve ortak ilgi alanlarına dayalı olan dostluğumuzun otuz yıllık bir geçmişi var. İkimiz de sözcüklere tutkunuz ve onlarla oynamaya bayılırız. Kuşatmadan önceki keyifli günlerde tartışırken beklenmedik bir anda konuştuğumuz dili değiştirerek eğlenirdik: Örneğin, ben onunla İspanyolca konuşursam o bana Arapça yanıt verir, ben Türkçe konuşmaya başlamışsam o konuşmaya Farsça devam ederdi. En mutlu olduğumuz yer kütüphaneydi. İnsani ya da ilahi olan pek çok konudan söz ederdik orada; İbn Arabi'nin ezoterizminden girer, Osmanlı'daki tarikat üyelerinin silsilesinden çıkardık. Yeniçeri Ocağı'nın gücünden ve çöküşünden, sultana yüzyıllar boyunca epik Ladino[1] şiirinden çeşitlemeler sunan Hıristiyan dönmeler-

[1] Ladino: İspanya'da yaşayan Yahudilerin, Sefaradların kullandığı ve güçlü bir edebiyat yaratmış olan dil. (Çev.)

den ya da Marakeş medinasındaki[1] murabıt ve evliyaların hayatından, gerçekleştirdikleri mucizelerden söz ederdik. İkimiz de canlı birer arşiv rafı olduğumuzdan, kütüphane kapandığı zaman gidip ırmak kıyısındaki kafelerden birine yerleşirdik. Aramıza bazen Yahudi Kültür, Eğitim ve İnsani Yardım Derneği'nden müzisyen D.K. da katılırdı. Orada, yanımızdan hiç eksik etmediğimiz bir şişe şarabın eşliğinde ve derin bir vukufla Makedonya Bektaşilerindeki dinsel bağdaştırmacılığı ya da Murabıtlar döneminde Endülüs ve Magrip arasındaki felsefi ve edebi ilişkiyi tartışırdık. Bu çok dilli düelloyu sık sık sokakta da sürdürürdük. Aslına uygun olmayan ya da Berberi kültüründe aldığı biçimler de dahil olmak üzere uğradıkları değişimin, örneğin "kâfir", "gâvur", "gauri", "guiri" terimlerinin Akdeniz coğrafyasında aldığı yolun izini sürerek, İspanya Arapçasındaki sözcüklerin bizi götürdüğü yerlerde gezinmeyi pek severdik. Böyle akşamları neşe içinde ve biraz çakırkeyf, resmi öğreti taraftarlarının baskıları nedeniyle memleketlerinden kaçan Kadiri tarikatı müritlerinin sığınağı olan Hacı Sinan Tekkesi'ne yaptığımız mutat ziyaretlerle tamamlardık.

Benim ilgimi daha çok edebiyat çekerken, arkadaşım tarihi her şeyin üstünde tutardı; Muvahhidler döneminde başkentte yaşayan meçhul ya da artık neredeyse unutulmuş evliyalarla ilgili çok önemli bir çalışma yapıyordu ve bu çalışma nedeniyle o kentteki vakanüvislerle sürekli olarak yazışıyordu. Ben bütün not ve fişlerimi evimde saklardım ama o böyle yapmazdı. Bu yüzden bizi kuşatan piromanların[2] çıkardığı kütüphane yangınında belgeler dahil bütün arşivi kül oldu: Bütün bir hayat bir anda

[1] Medina: Kuzey Afrika kentlerindeki Arap mahallelerine verilen isim. (Çev.)
[2] Piroman: Yakma hastası, yakmadan duramayan. (Çev.)

dumana dönüştü.

Bombardımanlar ve pusudaki keskin nişancıların kudurganlığı yüzünden, felaketten bu yana ancak ara sıra görüşür olmuştuk. Yakacak odun ya da yiyecek bir şeyler temin etmek için evden dışarı adım atmak, insanın canına mal olacak bir macera bu günlerde: Eğer yiyecek ya da su istasyonlarına koşmak zorunda değilsek hepimiz kendimizi eve kapatıyoruz. Bu yüzden onun birdenbire bizim semtte peydah olması beni sevindirdiği kadar şaşırttı da. Kentteki kuşatma bu tür ziyaretlere elvermiyor: Canımızı yakan kötülükleri sıralayacak olursak upuzun bir liste oluşur ve yalnızlık onlar içinde en kötüsü.

Merdivenin alacakaranlığında işte böyle bir hayalet gibi beliriverdi. Heyecanla birbirimize sarıldık. Kardan ve soğuktan korunmak için ayağına kauçuk botlar geçirmişti ve cılız bedeni üstündeki kocaman anorağın içinde bostan korkuluğu gibi duruyordu. Kuşatmacılar bu buluşmayı bir top mermisi sağanağı ile ödüllendirmeye karar vermiş olmalıydı ki, patlamanın ardı arkası kesilmiyordu. Düşman hatlarından en fazla iki yüz metre ötedeki evime gelme riskini göze almasının nedeni neydi? Yoksa acil ve ağır bir durum mu vardı?

O: Seninle mutlaka konuşmam gerekiyordu. Yardımına ihtiyacım var. Bugün benim için kuşatmanın en güzel günü.

Ben: Başına bir şey mi vurdular?

O: Tanrı'nın hikmeti ya da şans, artık ne dersen. Bir şey oldu. Kütüphane yangınında kaybettiğim her şeyi yeniden buldum!

(Deliriyor muydu yoksa? Onunla babacan bir ses tonuyla konuşmaya karar verdim.)

Ben: İyi öyleyse, anlat bakalım. Ama önce çalış-

ma odası olarak kullandığım şu kulübeye atalım kendimizi, konuşurken orada daha güvende oluruz.

O: Bu olağanüstü bir şey! Biliyor musun dün H.İ.'ye kim geldi? Hakkında doktora tezi hazırladığım evliyalardan biri!

Ben: Ben onlardan en gencinin bile yüzyıllar önce ölmüş olduğunu sanıyordum!

O: İbn Seyyid Ebu el-Mekârim!

Ben: Onun soyundan gelen biri demek istiyorsun herhalde!

O: Onun soyundan gelmiş ya da reenkarnasyonla dirilmiş olsun, ne fark eder? Önemli olan "silsile"nin bir parçası olmuş olması! Yoksa onlarda yazgının kalıtsal olduğunu bilmiyor musun?

Ben: Ve otelde kalıyor, öyle mi?

O: Kalıyordu!

Ben: Ayrıldı mı?

O: Öldü, hem de daha bu sabah! Bir top mermisi tam odasının ortasına düştü.

Ben: Hayal görmediğinden emin misin?

O: Böyle bir hikâye bana anlatılsaydı, ben de senin gibi davranırdım! Şu şiirlerini yazdığı deftere bak; valizinden çıktı bu. İşte seni görmeye gelmemin nedeni; ne pahasına olursa olsun bu defter güvencede olmalı!

Mutfağa gidip bir fincan kahve hazırlamak için onu bir an yalnız bıraktım. Elyazmalarımı üst üste yığdığım küçük masanın başında kıpır kıpır bekledi beni ve elimde tepsi geri döndüğümde koltuğunun altındaki dosyayı açıp önüme koydu.

O: Oku bakalım benimle birlikte şu sayfayı; göreceksin deli miyim, değil miyim.

3. Almanak sayfası

Geceki beden bedene yakın ilişkiden havayı yırtarak şafağı müjdeleyen seslerin polifonisine dikkat kesilen sabah rahatlamasına, mistiklerin ışıltılı gecesiyle kent sakinlerinin acımasız bulduğu bir gezegenin karanlık öğleni arasındaki sınırı çizen müezzinin ezanına kadar hiçbir şey insanları güneşin rutin evrelerinden, onun görkemli dönüşümünden azade tutamaz. Yedi Uyurlar'ın birilerine görünmesi iç âlemle ilgili bir konudur; dine yabancı olanlar bunu anlayamaz. Ziyaretçiler onların gizli tarihini bilmez; ki o tarih görünmeyen, ruhlar âlemine ilişkin bir başka hikâyenin de dölyatağıdır.

Mekândan mahrum bir uzama gidiyorsun. Geceyi dışarıda geçirmiş olanlar gerinerek uyanıyor; kafeler açılıyor, orada burada birkaç çekingen hayat belirtisi beliriyor. On iki saat sonra güneş gücünü yitirip kanını ufka akıttığında, hiç durmaksızın oluşan, bozulan ve yeniden oluşan meraklı öbekler uzamı geniş bir tiyatro sahnesine dönüştürüyor: Her gün başka bir biçimde çözülen sayısız entrikaların sergilendiği bir tiyatro sahnesine.

Her kalabalığı inziva, kalabalık meydanları çöl sayan İbn Arabi'nin sözünü ettiği kalabalığın ortasındaki yalnız adam gibi, bir sürü aylağın kendi hayatlarının doğaçlama sergilendiği gösteriyi beş para

ödemeden izlediği köşedeki kafeye yerleşiyorsun.

Küresel Dünya Pazarı'nın açılışının şerefine meydan asfaltlanmış, temizlenmiş, süslenmiş ve kendini bilmez müdavimlerinden arındırılmış: Yeni gelin gibi süslenmiş yaşlı ve akıllı uslu bir kadın sanki. Ama hayat da bir yandan devam ediyor gibi: Jonglörler geri dönmüş, mutfaklarda duman tütüyor ve meydanda güneşliklerin altına sığınmış ekmek satıcısı kadınlar var. Bir gün kaybedilen ertesi gün bulunuyor. Satıcıların kurnazlığına ve inatçı direnişine belediyenin hiçbir yasağı kâr etmiyor. Bu çaresizliğin en iyi simgesi üniformalı polisler: kazak, pantolon, oyuncak, yün bere satan işportacılar; onlar görünür görünmez bir anda buharlaşıyor, ama polisler sırtlarını döner dönmez aynı hızla peydah oluyorlar! Bu kendini önce hissettiren ama sonra siliniveren otorite, bütün iktidarların geçici olduğunu da anlatmıyor mu? Cima el Fna Meydanı tarihin kurgusuna karşı sağaltıcı bir panzehir gibi: Asla dokunulamaz, değişemez gibi görünen yasalar ve imparatorluklar göçebe adımları gibi hiçbir iz bırakmadan, bir bakıyorsun kaybolup gidivermiş.

Meydana giderken yürüdüğün yolda üç gün üst üste terk edilmiş, çelimsiz, açlıktan kadidi çıkmış bir kediyle karşılaşıyorsun. Merhametli biri onu kurtarsın diye boşuna bekleyip duruyorsun. Böyle bir hayata daha alışkın görünen hemcinsleri önündeki artıkları kapmak için hırsla saldırıyor ve hiçbiri ona acımıyor. Onun bu acınacak hali sonunda seni de yumuşatıyor: Mutsuzluğun bütün izlerini taşıyan bu tüyleri dökülmüş uyuz kedi, hayatta acıdan başka bir şey tatmış olabilir mi? Ona bir tas süt ve et yemeği artıkları getirtiyor ve ürkek dil darbelerini, o ihtiyatlı açgözlülüğünü, sefalet ya da acıyla noktalanmayan ilk deneyimini seyrediyorsun. Bu görün-

tü, bütün o bitip tükenmeyen ve yeniden yeniden tekrarlanan hareketliliği, gidiş gelişi gözlemlediğin, kalabalıklar içindeki inzivanda sana eşlik ediyor. Dönüş yolunda kedinin tüyleri yolunmuş, cılız ama karnı yedikleriyle şişmiş cesedini görmek seni şaşırtmıyor: Çok yediği için çatlamış, diyorlar sana, tuhaf bir duygu ayaklarını yerden kesiyor: Hiç değilse birkaç dakika için mutlu oldu. Hareketsiz küçük bedeni onu yaratan iradenin gücünü doğruluyor. Şafak vakti duasının sessizliği bütün meydana çöküyor; trampetler susuyor, kuşlar yuvalarına giriyor, işlek meydan birden boşalıveriyor. Bulunduğun terastan içine dolan ışığı seyrediyorsun; gece hayatının çırpıntılı uzamını.

İBN SEYYİD EBU EL-MEKÂRİM

4.

Erasmus'un sözünü ettiği dilbilim uzmanları güruhunun hastalıklarını bana da bulaştırmasına aldırmaz olmuştum. Şiirlerin mistik içeriğine ve bunları yazanın adına bakılırsa dostum uyarılarında haklıydı. Bu İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in geçmişteki o ermiş kişi olup olmadığının pek önemi yoktu. İster onun soyundan gelmiş olsun, ister ikizi olsun, işte kuşatmanın dehşetine meydan okumuş ve hayatını feda etmişti: Bundan daha kesin, çürütülmesi imkânsız bir kanıt olabilir miydi?

Defterdeki son şiir onun yerleşik ahlak kurallarından nefret eden, kışkırtıcı bir hayat tarzı benimseyen ve hiçbir işe yaramadan yaşlanıp gitme fikrine bağlanmak yerine, hayattan elini eteğini çekmeyi seçen evliyalar silsilesinin bir parçası olduğu konusunda hiçbir kuşku bırakmıyordu.

Hayata karşı çılgın koşunda
(pek kum kalmamış kum saatinin üst gözünde)
seyahatleri, çapkınlıkları, orgazmları, tehlikeleri biriktirip duruyorsun.

Seni yok edecek bir merminin peşinde misin?
Yoksa senden kaçacak, parmaklarının arasından kayıp gidecek yazının peşinde mi?

Ölüm ve çürüme çevreliyor seni.

Cesetten ve düzmece pasaporttan derhal kurtulmamız ve onu çevrede hiçbir görgü tanığı olmaksızın, tarikatın öteki şeyhlerinin, ruhani önderlerinin yattığı Alifakovac Mezarlığı'na gömmemiz gerekiyordu. Otel personelinin ve kuşatmadan önce çokdilli sohbet toplantılarımızın sıkı bir müdavimi olan hükümet tabibi F.K.'nın durumdan haberdar olmasının yaratacağı kargaşayı da hesaba katmamız gerekir, dedi dostum. Planımız geliştikçe sohbetimiz daha bir canlanıyor, çenemiz açılıyordu ve geçmiş günlerdeki mizah yeteneğimize yeniden kavuşuyorduk. Ortaçağa özgü bir kuşatmanın kurbanları; başına Albililerin[1] zamanında maruz kaldığına benzer şeyler gelmiş insanlar olarak, yaşadıklarımıza yine ortaçağa özgü bir savaş kurnazlığıyla yanıt verecek ve elimizdeki metinleri her tarafa yayacaktık. Tıpkı zamanında elyazma kopyacılarından, papaz adaylarından, yorumculardan, hafifmeşrep din adamlarından ve dikbaşlı "troubadour"lardan[2] oluşan o parlak topluluğun, Kilise'nin, düşünceyi merkezileştirerek yok etmek ya da evcilleştirmek isteyen o evrensel güç odağının kural ve dogmalarını çökertmek amacıyla her türlü kuramı, safsatayı, şerhi, tahrifatı ve düzmece öyküyü manastırları ve öteki inanç merkezlerini dolaşarak yayması gibi.

Son gidişimde, kuşatmadan iki ay önce Barcelona'da yapılan karşılaştırmalı edebiyat kongresine davet edildiğimde, her zaman kolay itiraf edilemeyecek tat ve zevkler paylaştığımız çok yakın bir dostum bana armağan olarak sokak satıcılarının birinin

[1] Albi: Fransa'nın güneyinde bulunan, 12. yüzyılda merkezi Katolik inancın sapkın saydığı tarikatın yoğunlaştığı kent. (Çev.)

[2] Troubadour: Ortaçağda Güney Fransa'da gezgin halk ozanları. (Çev.)

tezgâhından alınmış bir şiir seçkisi vermiş ve esrarengiz bir ses tonuyla kitabın içeriğine ilgisiz kalamayacağıma dair yemin billah etmişti. Anlattığına göre, kentin sahaflarından birinde, eski ve kullanılmış eşyaların yanı sıra, Kuzey Afrika'da müstahkem bir mevki olan M. psikiyatri hastanesinin arşivlerine ait gizli ve resmi dosyalar bulmuştu. Satışa sunulan bu dosyalarda iç savaş ve onu izleyen baskıcı dönemde hastaneye kapatılan binlerce insanın giriş çıkış kayıtları, tıbbi tedavi bilgileri ve tabii ki kimlik fişleri vardı. Büyük çoğunluğu siyasi nedenler ya da ideolojik farklılıklar yüzünden tımarhaneye kapatılan bu insanlar aşağıdaki psikiyatrik kriterlere göre listeler halinde sınıflandırılmıştı: zekâ geriliği, akli durgunluk, ahlaki yozlaşma, eşcinsellik, delilik, manik depresyon ve işkence sonucu oluşan akli dengesizlik. Bunlardan sadece adının ilk harfleriyle kayda geçen ve "yerleşmiş sodomi, sapkınlık ve şizofreni" teşhisi konduğu belirtilen "J.G.", hastaneye 19 Temmuz 1936'da getirilmiş, ancak bir Tabor[1] askerinin yardımıyla Fransız mandası altındaki bölgeye doğru kaçmış ve raporda kısaca belirtildiğine göre bu noktadan sonra izini tamamen kaybettirmişti. Dostumun bana armağan ettiği şiirler ona aitti. Yeşil kaplı defter sekiz sayfadan oluşuyordu, her sayfada farklı vezin ve uzunluklarda şiirler vardı. Her sayfadaki boşluk çizgisinin solundaki beyaz boşluklarda okuyucuların özelliklerini ortaya koyan not ve işaretler vardı: bu hastane maskesi altındaki kasvetli hapishaneyi yöneten askerlerin, psikiyatr ve din adamlarının elinden çıkmış hakaret kokan cümle ve yorumlar.

Ölen adamın belgeleri arasına "J.G."nin şiirleri-

[1] Tabor: Fransız sömürgesi olduğu dönemde Fas'ta aşiretlerden oluşturulan, piyade taburu düzeyinde askeri birlik. (Çev.)

ni sokuşturacak olursak soruşturmacıları şaşırtacak ve onları yanlış taraflara yöneltecektik. İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'i İspanyollaştırmamız ve onu sahaflardan satın alınmış şiirlerin bilinmeyen yazarına dönüştürmemiz yeterliydi. Vakayı böylece Uluslararası Barış Gücü Yüksek Komutanlığı'nda sivil işlerden sorumlu aynı milliyetten kumandanın eline verecekler, o da özenle hazırlanmış metinlerin arasında ânında kaybolup gidecekti. Askerlere karşı doğuştan antipatim vardı. Bu duygular yenilmez mareşalin himayelerindeki federasyon ordusundaki mecburi askerliğim sırasında, Nisan 1992'deki o unutulmaz olaylardan bu yana nefrete dönüşmüştü; biradan ve yenilmez azizleri Sava'ya ettikleri dualardan sarhoş, güya korudukları barış yanlısı insanların üzerine ateş açtıklarında: Tıpkı 1936'da İspanya'da olduğu gibi halka karşı savaş ilan etmiş ve yurttaşlarının masum kanıyla onur kazanmışlardı.

Bir keresinde Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü'nden Navarrolu bir tıbbiye son sınıf öğrencisiyle birlikte, o *miles gloriosus*'la[1] bir akşam yemeği yemiştim. Onun kuşatmacıları ve kuşatılanları, katilleri ve kurbanları dolaylı biçimde tanımlamak için arada kullandığı "muharip" ve "kavgayı kirleten komplocular" tabirleri aklımı başımdan almıştı. Dostumun da onayını alarak ona fazladan bir tuzak daha ikram etmeye karar verdim: "J.G."nin şiirlerine ek olarak oyunumuza kuşatmaya ilişkin öyküler, bizzat kendi yazdığım birtakım metinler sokuşturacaktım. Komutanın kafasının nasıl karışacağını gözümüzde canlandırınca mutluluktan uçtuk ve bildiğimiz yirmi kadar ayrı dilde birbirimizi tebrik etmeyi ihmal etmedik. Şunun Urdu dilindeki karşılığını

[1] Miles gloriosus: Latince'de şan şöhret düşkünü, palavracı asker. Latin şair ve yazarı Plautus'un aynı isimli oyununa gönderme yapılıyor. (Çev.)

unutmuşum, diye yakınıyordu dostum. Tamazigh[1] dilinde "eşsiz" nasıl deniyordu? Ateşin yok ettiği sözcükleri bulup çıkarmak, onarmak ve onları yeniden dolaşıma sokmak lazım! Küllerin arasından kurtarmak ve dile, hayata yeniden kazandırmak! Sanki kuşatma aniden kaldırılmış gibi oldu böylece ve biz, kendimizi çokdilli sohbet toplantılarındaki tartışmalardan birinin ortasında buluverdik.

Ama kaybedecek zaman yoktu. Daha önce daktiloya çektiğim ve aralarında ironik bir dille bir Uluslararası Barış Gücü'nün kumandanından ve fiktif dosyalarından söz ettiğim öykünün de bulunduğu öykülerimden bazılarını seçtim; bir zamanlar sahip olduğumuz o matrak ruh halini yeniden yakalamıştık; hazırladığım dosyayı yıllar önce tezimi yazarken Paris'te yaşadığım semtteki bir posta kutusuna, "J.G." adına yollamayı kararlaştırdık. Bizim sözde kurtarıcılarımızın tek işi kartopu oynamak için evlerinden kaçan çocukları öldüren keskin nişancıları elleri kolları bağlı seyretmek ya da acılarımızın üstünden yapılan her türlü kaçakçılıktan zengin olmak değildir: Kent sakinlerinin kendilerine kuryelik yapmaya razı olan yolculara verilmek üzere H.İ. resepsiyonuna teslim ettiği mektuplara da el koyarlar. Kumandan da çok titiz ve sistemli çalışan bir adam olduğu için bir ipucu ya da iz bulurum umuduyla havaalanında el konulan mektup torbalarını karıştırmayı asla ihmal etmeyecekti. Şiir defterini ve öykülerimi içine koyduğum zarfı dostuma verdim. Onun o anki kadar heyecanlandığını daha önce hiç görmemiştim. İbn Seyyid Ebu el-Mekârim benim artık ve onun terekesi de bana geçti! Mermi sağanağı yüzünden kentin sokakları bomboştu ama o, saldırıya en açık bölgelerden geçerek

[1] Tamazigh: Merkezi Fas'ta bir kabile dili. (Çev.)

otele gitmek zorunda olmanın riskine pek aldırır görünmüyordu. İçinde bulunduğu ruh halini tarif etmek için başka sözcükler aramaya gerek yok: Mutluluktan ayakları gerçek anlamda yerden kesilmişti!

Kütüphane boşuna yanmamış oldu, diye ekledi zindan karanlığına boğulmuş merdivenlerde kaybolurken; külleri doğurgan bir toprağa düştü ve şimdi evliyanın mezarının üstünde yeniden tohum verecek!

İlahi mutluluğun içinde yüzüyorduk. Düşmanın vahşi gücüne, sınırları kanla çizilen doktrinine zayıfların o keskin ve ebedi silahıyla karşı koyacaktık: Seslerini spermler gibi çoğaltıp dağıtarak ve sözün sonsuz değişken biçimleriyle.

5.

Oteldeki arkadaşlarım ve kadim dostum hükümet tabibi ile birlikte otel odasını, havan mermisi isabet ettiğinde ne hale gelirse aynen öyle, yeniden düzenledik. "J.G."nin şiir defterini, söylemeye ne hacet, yatağın üstüne bıraktık. Dostumun yazdığı kuşatma öykülerini de bej valize yerleştirdik –beşinci öyküyü dostumla daha önce kararlaştırdığımız gibi, üstünde onun adresi bulunan bir zarfa koydum– ve topçu bombardımanı yüzünden herkesin koridoru terk etmesinden yararlanarak İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in cesedini bir örtüye sarıp servis asansörünün oraya kadar çektik. Mucize eseri jeneratör sayesinde asansör çalıştı. Müşterilerin varlığından haberdar olmadığı bu yük asansörü doğrudan, cumhuriyet ulusal arşivlerinin büyük bölümünün üst üste yığıldığı pis ve kullanılmayan park yerine bitişik odaların bulunduğu bodrum katına iniyordu. Bu kez her şeye burnunu sokan Hollandalının meraklı bakışlarına hedef olmamayı başarmıştık.

Birkaç yıl önce inancı nedeniyle hapse atılan Kadiri tarikatı üyesi bir askeri başına nöbetçi diktiğimiz merhum orada saatlerce Alifakovac Mezarlığı'na götürülmeyi beklerken, biz de arkadaşlarımla birlikte önceden tahmin ettiğimiz gibi Uluslararası Barış Gücü Komutanlığı'ndan koşa koşa olay

yerine yetişen İspanyol kumandana düzmece hikâyemizi anlatıyorduk.

Soğukkanlı görünüp için için sevinerek, cesedin ve pasaportun ortadan kaybolmasının gerektirdiği davranışları harfiyen uyguladık ve önceden belirlediğimiz rollerin hakkıyla üstesinden geldik. Kırık dökük bir İngilizce'yle ağır bir yetenek sınavına tabi tuttuğum o zavallı adamın senaryomuz uyarınca peş peşe gelen açıklamalar karşısında kafasını bir o yana bir bu yana sallaması görülecek şeydi. Hükümet tabibinin ölüm tutanağını hazırlaması ve kumandanın raporunda yanlışlıkla "geçici yönetici" olarak andığı kişinin yeminli ifadesinin alınması akşam geç saatlere kadar sürdü. Nöbetçi er ve yengem –yengem benimle birlikte resepsiyonda çalışır ve pasaportun "kaybolduğunu" o da kendinden emin bir şekilde tekrarladı– verdiğimiz ifadeyi doğruladılar ve altına onlar da imza attı. Kumandan şaşkınlığını saklamıyordu, gözünün önünde olup biten her şey mantık kurallarını ve sağduyu ölçülerini altüst eder türdendi! Sonunda iki astıyla birlikte gitmeye karar verdi ve biz otelin yan kapısının önüne park etmiş olan beyaza boyalı zırhlısına kadar ona eşlik ettik. Bize soruşturmayı ertesi gün tamamlayacağını söyledi. Ama bilmiyordu ki gaipten kanıt aramaya daha yeni başlıyordu.

Kulakları sağır eden top ve havan konseri yatışır yatışmaz İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in cesedini bir kamyonete yükledik, bir süre önce ruhunu teslim eden kütüphanenin önünden geçerek, karanlıklara gömülen kenti boydan boya katettik, ırmağın üstündeki küçük köprüyü aştık; sonra da mezarlığın bulunduğu tepeye zikzaklar çizerek tırmanan yolu. Zaman zaman bulutların arkasına saklansa da mehtap yolculuk boyunca bizimle birlikteydi. Tıpkı

Belcourlu Seyyid Muhammed ve Tunuslu İbn Turmeda gibi, Murabıtlar başkentinin esrarengiz evliyası da sonsuza kadar iki ayrı mezara sahip olacaktı; biri o kentteki meydanın bir ucundaki tekkede, daha mütevazı olan –adının ve pasaporttaki yaşının yazıldığı basit bir taş parçasından ibaretti çünkü– öteki ise bizim viran olmuş kentimizde. Kurallar gereğince hastane morgunda hazırlanması gereken ölüm belgesini düzenleme işini doktor F.K. üstlendi. Daha sonra bana anlattığına göre yetkililer, Fas uyruklu merhumun ilerlemiş yaşına rağmen faşist propagandanın "İslam'ın Batı'nın kalbine sapladığı zehirli kılıcı" olarak tanımladığı hükümete bağlı birliklere asker yazılmak için buralara geldiğine ikna olunca, yaratabileceği karışıklığı önlemek için bu tekil vakayı sessizce geçiştirmeyi yeğlemiş.

Dolayısıyla, resmi ölüm, tehlikeye düşen kardeşlerini korumak için uzak bir ülkeden gelen şehit olarak kayda geçti: Öyle heyecanlandık ki, huşu içinde Yitik'in Duası'nı okurken gecenin eğreti sükûnetini delivermişiz.

III.

ÇOKDİLLİ TOPLANTI

A.

Uluslararası Barış Gücü Yüksek Komutanlığı'nın anonim sözcülerinin, dünyanın kendilerine acımasını ve sık sık ilan edilen ama asla başlamayan cezalandırıcı hava bombardımanının artık yapılmasını sağlamak amacıyla, bir kere daha bizzat kuşatmaya maruz kalanlarca açıldığını açıkladığı topçu ateşi sonucu meydana gelen çarşı katliamından sonra, kentin durumunda eskiye oranla biraz olsun düzelme oldu. Beklenen Batı müdahalesi gerçekleşmedi –aylar önce sağlam yeri kalmamış küçük deneme tiyatrosunda mum ışıkları altında oynanan oyunda olduğu gibi Godot ya da "God" randevuya gelmedi– ama kenti her gün bombalayan ağır topçu bataryası, kuşatmacılarla çokuluslu güç komutanlığı arasında yapılan ve sahte kabadayılıkların, babalanmaların gündemden hiç düşmediği görüşmeler sonucunda birkaç kilometre daha uzağa çekildi.

S. bir gün, alışılmış top mermisi ve el bombası salvolarının olmadığı güzel bir sabaha uyandı. Kent sakinleri, bu beklenmedik ve eğreti sessizliğe inanma cesaretine yeterince sahip olmasalar da, odun, yiyecek ve su temin etmek için başlarını ihtiyatla derme çatma evlerinin dışına uzattı. Karla kaplı tepe ve dağlar sanki yıkanmış, temizlenmiş gibi pırıl pırıldı; sahte birer masumiyet maskesi takmışlardı

sanki. Irmağın öteki kıyısındaki binalarda pusuya yatmış bekleyen keskin nişancılarda bile bir farklılık vardı; her zamanki hedefleri olan kadın ve çocuklara ateş ederken sanki biraz çekiniyor gibiydiler. Kuşatma devam ediyordu ama kentin boğazını sıkan ip gevşemişti. İyi yürekli urbicide[1] uygulayıcıları, onları kulakları tırmalayan hırıltılarla boğacakları uygun zamanı beklerken, bırakıyorlardı ki kent sakinleri arada kesik kesik de olsa nefes alsın.

Kısacık ve güvenilmez de olsa ateşkes, yıkık kente az çok, burada yaşanıyor görüntüsü sağlamıştı. İnsanlar eskiden olduğu gibi bidonlarını yükledikleri el arabalarını itmeye ya da yiyecek dağıtım merkezlerinin önünde kuyruğa girmeye devam ediyordu ama, tehlikeli kavşaklardan geçerken eskisi kadar korkmuyor, arkasına sığınıp canlarını kurtaracakları çöp konteynırlarını ya da vagonları daha seyrek arıyorlardı. Kısa süre içinde birkaç kafe de açıldı ve cebinde döviz bulundurma şansına sahip olanlar kuşatma boyunca yaşadıkları dehşetengiz olayları birbirlerine aktarmak için oralarda toplanır oldu. Mezarlıkları ziyaret etmek artık pek o kadar gözü pek olmayı gerektirmiyordu. Kuşatma altındakiler dua etmek ve ölen yakınlarına çiçek sunmak için mezarlıklarda buluşuyordu.

Eski tanıdıklarımız da kafalarını evlerinin dışına uzatmaya başlamıştı. Uzun bir kıştan çıkan köstebekler gibi sokaklardan hâlâ çekilmeyen kara ve soğuğa meydan okuyarak, kasvetli Mareşal Caddesi'ndeki bir kafede buluşuyorlardı. Bir avlu kapısının uzun kemeri altına kurulmuş bir yerdi burası. İçerisi tek bir gaz lambasıyla aydınlanıyordu. Başlarında yün bereleri, kürk şapkalarıyla masaların çev-

[1] Urbicide: Siyasi literatüre Saraybosna ve Mostar'da İslam ve Osmanlı kültürüne ait bütün yapıların saldırıya uğramasından sonra giren ve kültürel soykırım anlamında kullanılan terim. (Çev.)

resinde kümeleşen müşteriler, bu halleriyle kaçakçı ya da muhbirleri çağrıştırıyordu.

H.İ. Oteli'nin resepsiyoncusu tarihçi ve kumandanı allak bullak eden öykülerin yazarı, önce ikisi, sonra başka eski müdavimleri de yanlarına alarak çokdilli sohbetlerine yeniden burada başladılar. Bu cehennemden ayakta kalarak çıkmış olmak, aralarında çoktandır eksikliğini hissettikleri entelektüel suç ortaklığı bağını güçlendiriyordu. Onlara, henüz ayakta olduğu günlerde şaşmaz bir düzenle kütüphaneye giden ve kuşatmanın başından bu yana birbirlerini hiç görmemiş olan başkaları da gelip eklendi. Hastanedeki işini bitirdikten sonra, Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü üyelerinden Navarrolu tıbbiye son sınıf öğrencisiyle birlikte hükümet tabibi doktor F.K. da onlara katılıyordu. Artık kurumsallaşmış olan yirmi aylık kâbusa rağmen olaylara mizah duygusuyla bakmayı becerebiliyorlardı. Yaşadıkları dramın sorumlu ve mağdurlarına lakaplar uydurarak, komik ve çarpıcı bir Esperanto yaratırcasına, bunların çeşitli dillerdeki çağrışım yaratan karşılıklarını arayarak işe başladılar:

Slobo Globo
Milo Venüseviç
El Venüs Milo – Çetnik
Shakesnipear
Etnik Kurutemizleme
Başka Çocukların Tanrısı
Minüs Major
Aşırı Sakin Güç[1]

Bu, beyin alıştırması yapmak, düşüncenin kas-

[1] Burada kuşatmanın yerel ya da uluslararası ünlü simaları olan Slobodan Miloseviç, Çetnikler, Sniperlar, İngiltere Başbakanı John Major, Fransa Devlet Başkanı Mitterrand'a gönderme yapan düzmece isimler sıralanmış. Ancak bunlardan bir kısmı Türkçe'de herhangi bir çağrışım yaratmayacağı için çevrilmedi. Türkçe'de yarattığı çağrışıma uygun olarak serbest bir biçimde uyarlandı. (Çev.)

larını çalıştırmak, kendilerini yakında kaçınılmaz olarak karşı karşıya gelecekleri yeni gelişmelere direnmeye hazırlamak için iyi bir yöntemdi. Ama hepsinin kaygı ve korkularının birbirinden çok farklı nedenleri vardı ve ilk günlerin heyecanı dindikten sonra bunların hepsi su yüzeyindeki zeytinyağı lekeleri gibi çiçekleniverdi. Çokdilli sohbet toplantısı bir süre sonra bir dedektifler toplantısına dönüştü. Katılan herkes olayı çözmek için iyi bir yönteme, sırrın başka bir anahtarına sahip olduğuna inanıyordu. Masanın kenarındaki şarap şişesi ise boşalıp boşalıp doluyordu: Hesabı ödeme işini H.İ. Oteli'nin resepsiyoncusu üstlenmişti; bunun için, alaycı bir dille, "Onlar buraya macera turizmi yapmak, acılarımızı paylaşmak ve güzel fotoğraflar çekmek için geliyor," dediği insancıl turistlerin dolar ve marklarını kullanıyordu.

B.

Kimdi bu İbn Seyyid Ebu el-Mekârim?

Soru içimi didikleyip duruyordu. Neden buraya geldiği konusunda düşünmeye çalıştıkça bir sürü çelişki ve zaman uyumsuzluğu yakalıyordum ve kuşkularım, şaşkınlığımı da aşacak biçimde çoğalıp derinleşiyordu. Kuşatmadan birkaç ay önce, İbn Seyyid hakkında bilgi sahibi olmak için Muvahhit başkentindeki vakanüvislerle uzun uzun yazışmıştım. H.T. ve M.K.'nın evliyanın hayatına ilişkin bulup buluşturabildikleri, onun hayatı boyunca sahip olabildiklerinden daha fazla değildi; çünkü hakkındaki her şey, tıpkı kütüphane yangınında kaybolan elyazmalarım ve öteki belgelerim gibi kaybolup gitmişti. Kendi elinden çıkıp da günümüze kadar korunabilen tek şey, Konya'daki şeyhinin yazdığı şiirlerin çevirilerinden ibaretti: *Köle ol ve atın adımlarını takip et. Halkın sırtında yükselmenin peşinde koşma, çünkü o zaman mezara götürülen bir cesetten farkın kalmaz.* Hiç kuşkusuz büyük çoğunluğu düzmece olan sonraki seçkilerdeyse, anonim derlemeci onun güçlülere ilişkin can yakıcı eleştirilerinden övgüyle söz ediyor ve kamuya açık yerlerde def-i hacet eylemiyle dışavurduğu tuhaf ve çarpıcı bir alçakgönüllülüğün altını çiziyor, bu eylemi, insanlar arasındaki eşitliğin ve herkesin Kozmos'un evrensel düze-

nine tabi olduğu gerçeğinin en üst ifadesi olarak yorumluyordu. Derlemeci aynı seçkilerde, ona inananlar nezdindeki itibarını kırmak amacıyla evliyanın öğretisine karşı olan bazılarının kendisine bu yüzden "Bokçu" sıfatını yakıştırdığını, ama onun "gururunu terbiye etmeyi ve mükemmeliyeti iç temizlikte aramayı çoktandır öğrenmiş olduğunu" anlatıyordu. Yazıştığı başka bazı vakanüvislere göre, karizmatik ve ünlü biri olduğunu söyleyen çağdaşlarının tanıklıklarına dayanarak kişiliğine ilişkin bazı ipuçları elde edilebiliyordu ama, şimdi nerede olduğu bilinmeyen mistik şiirlerinin içeriği konusunda hiç kimsenin bilgisi yoktu.

Merhumun yanında gezdirdiği şiir seçkisi modernize edilmiş böyle bir çeviri miydi, yoksa hepsi kendi hayal gücünün bir ürünü müydü? Zaman içinde ele geçen çok sayıda serbest uyarlama ve dönemin bilinmeyen pratiklerine ve kavramlarına ilişkin referanslar ikinci varsayımın geçerli olma ihtimalini daha kuvvetli kılıyordu. Yazarın Latince ve İspanyolca'ya vâkıf olduğuna ilişkin pek de güvenilir olmayan bilgiler Riad Zeytun Tekkesi'nde yatan evliya hakkında bilinenlerle uyuşmuyordu. Silsilenin Melamilere, İbn Arabi ya da Mevlana'nın mürşitlerine, gönül gözü dostlarına kadar uzatılması mümkün olsa, Plautus'tan ve *La Celestina*'nın[1] yazarından yapılan alıntıların ne kadar saçma ve münasebetsiz olduğu anlaşılacaktı: Bir sürü geçişmenin, karşılıklı etkileşimin ve dolayısıyla birbirini yaratmanın ürünü olan ve Avrupa kültürü denen şeyi ortaya çıkaran dil alt tarihindeki bu tür kırılmalar, Rönesans insanlarının özel gayreti ve Batı İslamının parlaklığını giderek yitirmesi nedeniyle son iki yüz-

[1] La Celestina: Fernando de Rojas'ın (1465-1541) İspanyol edebiyatı için bir dönüm noktası oluşturan, 21 perdelik ve döneminde müstehcen sayılan sahneler içeren oyunu. (Çev.)

yılda o kadar çok istismar edildi ki.

Bu evliya ve onun ortadan kaybolan eseri konusundaki sezgilerime dayanarak zamanında bir dizi şiir yazmıştım ve bu şiirler seçkide yer alan şiirlerle mısra mısra birbirinin tıpatıp aynısıydı. Bunu ırmağın kıyısındaki evinde söylediklerime bir türlü tam olarak inanamadan yaşayan İspanyolca uzmanı kadim dostuma da böyle anlatıyordum. Orijinalleri küle dönüştüğüne göre, şiirlerim aynı zihinsel sürecin yeniden inşa edilmesinin verdiği ürünler olarak gösterilebilirdi pekâlâ! Böyle düşündüğünü sanıyordum ve yazdıklarımla İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in yazdıkları arasında hiçbir fark olmaması onun duyduğu kuşkuyu haklı kılacak nitelikteydi. Ama bu benim için o kadar su götürmez bir gerçekti ki, onları yazarken o kadar büyük sıkıntılar çekmiş ve hepsi benimmiş gibi onları o kadar içselleştirmiştim ki, hepsini tereddütsüz kendi eserim sayıyordum. Yazdığım bütün şiirleri, örneğin bir füzyon –konfüzyon[1] diye düzeltti kadim dostum– ruh halinde kül olup giden sevgili kütüphanemde yazdığım "Cehennemlik" adlı şiiri ezbere okuyabilirdim:

Uçurumdan çıkıveren hayallerin parıltılı uçuşu

Sözün erdemi seni kavrıyor, aşıyor, ışıtıyor, kendi çoraklığına götürüyor.

Neredeyse sönerken yanan kısacık aydınlıklar; yenilmişlik ve karmaşa duygusuyla

Donukluk, kararsızlık ve ömürsüzlüğü yeteneğin.

Cesaretini yitirerek sayfalarını çevirdiğin sözlüğün dölsüzlüğü, kısırlığı

[1] Confusion: Karışıklık. (Çev.)

Seçkinin başlangıç mısraları ile benimkinin başlangıç mısraları, sanki bir ilham ya da önsezinin yol göstericiliğinde yazılmış gibi: Elimi keserim ki hiçbirini uydurmamış ya da halüsinasyon falan görmemiştim. Ama dostum, öyle kolayca ikna olmayı reddediyor, hemen teslim olmuyordu. Defteri çekip elimden aldı.

Ya bunu? Bunu da kuşatmadan önce yazmış mıydın?

("Son" başlıklı bölümü bir daha okudum, bu bölümü ona daha cesedi otel odasında bulduğum sabah göstermiştim ve bana rağmen, hakkını teslim etmeliyim ki, hayır, yazmamıştım.)

Dinle, nasıl geçmişte bir sözde Denys l'Aeropagite vardıysa, şimdi de bir sözde Seyyid Ebu el-Mekârim var. Birileri senin elyazmalarınla oynamış.

İyi de, kim bunları getiren ve benimle ilişki kurmaya çalışan Arap? Beni birilerinin onu bana göndermediğine, tamamen rastlantı sonucu karşılaştığımıza inandırmaya çalışmayacaksın değil mi?

Birileri mi? Kim ki onlar? Kaderimiz önceden yazılmış değil mi bizim? Tanrı'ya sor bakalım, bu konuda ne düşünüyor ya da istersen kitabın derlemecisine!

(Lamba bütün gazını tükettiği için karanlık çöktü. Kafenin patronu lambayı doldurup yeniden yakmaya çalışırken biz de apar topar sohbetin konusunu değiştirdik.)

C.

Dostum İbn Ebu el-Mekârim'in kimliği ve şiir kitabı üzerine binbir ahret sorusu sorsa da, ben kendi payıma daha çok "Budalalık Kuşağı"nın yazarının kim olduğu konusunda kendimi yiyip bitiriyordum.

Darbeci askerlerin ahlaki yozlaşma ve sodomi suçlamasıyla M. Psikiyatri Hastanesi'ne kapattığı bu esrarengiz **"J.G."**, arkasında hangi gerçek ismi saklıyordu?

Dobra ifadesiyle Cernuda ya da Kavafis'e öykünmekten ya da onların nostaljisine bağlı olmaktan çok, kırbaç tutkunu sadomazoşist özdeneyimlerin anlatımıymış izlenimi veren bu mısraları bugün bile birilerine kabul ettirebilmek zorken, elli yıl önce, bizi son insanımıza kadar kırmak isteyen bugünkü kuşatmacılardan hiçbir farkı olmayan, yeni haçlı seferleri düzenleme düşü gören ya da vatanı kurtarma planları yapan papaz ve subayların yönettiği bir müstahkem mevkinin hoşgörüsüzlük ikliminde yazmış olabilir miydi?

Elimizdeki tek yola çıkış noktası, hastaneye girişine ve sonra, yıldırım hızıyla iş bitiren yargıçların elinden ve büyük temizliğin toplumezarından mucizevi biçimde kaçışına ilişkin kısacık bilgilerden ibaretti. Geri kalan her şey sisler altındaydı: Nerede, ne

zaman doğmuştu, ne iş yapardı, mısralarının güzelliğine tanık olmalarına izin verdiği o asker ve savaşçılar kimlerdi? Kaçmayı ve sınırın öteki tarafında kendine sığınacak bir yer bulmayı ve nihayet, Taborlu âşığı ve suç ortağıyla birlikte hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolmayı nasıl başarmıştı? "J.G." adının gerçekten baş harfleri miydi, yoksa okuyucuyu kimliği konusunda yanıltmak için onları kendisi mi yaratmıştı? Sayfaların boşluk çizgilerinin solundaki beyaz boşlukları dolduran hakaret sözcükleri ve Latince yorumlar bende bunun bir manipülasyon olduğu duygusu uyandırıyordu. Birtakım kopyacılar, papazlar, Latince yorumcuları ve tahrifat kalemşörleri, orijinal metinlere ulaşmayı bilerek zorlaştırmak için, yorum ve görüşlerini katman katman yığarak şiirlere gizlice müdahale ediyordu sanki. J.G. diye bir takma isim var mıydı gerçekten ya da hiç kuşkusuz Seyyid Ebu el-Mekârim diye başka bir takma ad? Kendimi örümcek ağına yakalanmış sinek gibi hissediyordum.

Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü'nden Navarrolu tıbbiye son sınıf öğrencisi kuşkularıma yenilerini ekledi: Uluslararası Barış Gücü'nün komutan ve subaylarına ayrılan ikametgâhta kalan kumandanın odasında bulunan yeşil kaplı defter, benim H.İ.'nin resepsiyon görevlisi olan dostum ve çalışma arkadaşıma bıraktığım defterden farklıydı. Kumandan deftere yeni hakaret sözcükleri eklemiş ve kendisini utandıran paragrafları dolmakalemle çizmiş olmalıydı. Öğrencinin tanıklığına güvenilecek olursa, defterdeki ilk şiirler yer yer budanmış ya da sayfaları toptan koparılmıştı. "Çömlekçi" başlıklı şiirden geriye sadece dört mısra kalmıştı, "Beden Muhafızı"ndansa iki. Toptan yok edilen "Kendi Kendini Kutsamaya Dair" başlıklı şiirin sayfasının yerine

yapıştırılan yeni bir sayfada ise Credo'nun metni ve Sodom'a verilen ilahi cezayı anlatan İncil'den bazı satırlar yer alıyordu. Kumandan bir çılgınlık krizine yakalanıp da müttefiklerin askeri bir üssündeki hastaneye gizlice kaçırılmadan önce, bir delilik ânında orijinal metinleri ağzına atıp yutmuş olmalıydı!

Ama Navarrolu genç, İspanyol Episkopal Konferansı'nın bugünkü başkanının tebliğlerinde geçen hicivli bir notun da ve 1277'de Paris Üniversitesi'nin öteki 218 sapkın önerme ile birlikte mahkûm ettiği, papazların cinsel perhizinin doğa yasalarına aykırı olduğuna ilişkin tezin sayfasının dibine düşülen başka bir notla birlikte boşluk çizgilerinin solundaki boşlukta yer aldığını –bu katkıların hiçbiri daha önce elimden geçen defterde yer almıyordu– anlatınca, şaşkınlık ve kafa karışıklığım had safhaya vardı. Birinci dipnot kumandanın takıntılı ya da kişilik bölünmesine uğramış biri olmasıyla açıklanabilse bile, sıradan bir karargâh subayının, ortalama bir askeri akademi öğrencisinin böyle derin bir ortaçağ teolojisi ve Latince bilgisine sahip olabileceği nasıl düşünülebilirdi ki?

Genç adam, çokdilli toplantılarımızdan birinde dile getirdiğim bu soruyu sivri bir şakayla yanıtladı: Biz ötekiler, dilbilimciler, her şeye muktedir olduğumuzu sanırız! Hem unutmayın ki kumandana ait her şeyin envanterini tutmak benim işimdi –ellerinin altında bulunan ve onunla aynı uyrukta olan tek kişi bendim çünkü– ve elbette ne yaptığımı kontrol eden hiç kimse yoktu!

Bu bizi kahkahalarla güldürdü, ardından, zavallı kumandanın başına gelenlerin ana malzeme olduğu peş peşe birçok espri fışkırdı ortaya. Yine de söylediklerinin şaka olmayıp gerçeği yansıttığına dair

bir his vardı içimde ve düşündükçe bu his daha da güçleniyordu. Ben kuşatma altındaki kent öykülerimi resepsiyon görevlisi arkadaşımın aracılığıyla da olsa, takma isimli "J.G."nin bej valizine sokmayı kolayca başarabildiğime göre, soykırım korkusu ve uluslararası duyarsızlığa duyduğu öfke nedeniyle galeyana gelen bu Navarrolu barışçı genç de benzer bir el çabukluğu ile kendi esrarengiz imzasını ötekilerin arasına katmış olabilirdi pekâlâ!

Ama şiir seçkisinin ortaya çıkardığı sorun burada da bitmiyordu ki! Sahaftan satın alındığında yeşil defterin kapağında hiçbir isim yoktu! Bundan emin miydim? Resepsiyoncu dostum ve meslektaşım bunu sorarken şaşkınlığını gizleyememişti. Benim ben olduğuma emin olduğum gibi, dedim ona; "Budalalık Kuşağı" başlığı sonradan eklenmiş. Bu son gelişme fena halde kafamı karıştırmıştı ve tarihsel koşullar da durumu daha da içinden çıkılmaz hale getiriyordu: Bu başlığı daha önce kullanan yazarın –bu yazar, Müslümanların Mekke'deki Hac'ını anlatan mükemmel yapıtın sahibi Richard Burton'du– bugün İspanya'da belli bir ünü vardı elbette ama, defterdeki mısraların yazıldığı tarihlerde durum böyle değildi, onu o zamanlar kimse tanımazdı. Dolayısıyla "J.G."nın onun kitaplarını görmüş olması ihtimal dışıydı. Biri seçkilere bu başlığı tümüyle bir rastlantı sonucu atmışsa, bunu ancak bombardımanın ve İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in ölümünün meydana geldiği o meşum sabahtan sonraki bir zamanda yapmış olmalıydı.

Sokağa çıkma yasağının başladığını belirten alarmlar çalmadan sıvışabilmek için son kadehlerimizi peş peşe devirirken bu sırrı aydınlığa kavuşturabilmek için Navarrolu tıbbiye son sınıf öğrencisine doğrudan sordum:

Bunu siz mi yaptınız, yoksa kumandan mı?

O tabii, o tabii, diye yanıtladı. İşte size *cum laude*[1] ortaçağ uzmanı filoloji doktoru yemini!

[1] Latince'de takdire şayan. (Çev.)

D.

Boğazımı sıkan ip normal hayata döndüğümüzü düşünmemiz istenircesine biraz gevşetilince, kanlı kasap bıçağını dün olduğu gibi bugün de bileyleyip duran beyaz psikiyatr önlüklü şair ve katliamcı mitoloğun saklandığı dağlardaki barbarlık hışırtılarını dinlemeye devam etmek için, yeniden kulak kesildim.

Benim ötekilerden belirgin bir üstünlüğüm var, onlar savaşın ve etnik temizliğin dehşetine apansız yakalandı, oysa dindaşlarım ve hatta bizzat ben, kökleri yüzyıllar öncesinde olan birçok farklı şeyi yeniden yaşıyoruz: hepsi palavracı bir Maures[1] ruhban sınıfıyla cehaleti en âlâ ata mirası kanıtı olarak savunacak kadar bilim ve edebiyattan nefret eden safkan bir ayaktakımının eseri olan diasporalar, din değiştirmeye zorlanmalar, ateşte yakma cezaları, bedenlerin alçakça dağlanması! Topraklarımızdan sökülüp atılmamızın, ardından önce İtalya'dan, sonra da Dalmaçya kıyılarından kovulmamızın bir sonu olmalı, yolculuğumuz bu konuksever ve doğurgan kültürler potası Osmanlı sürgün kentinde noktalanmalıydı. Buraya bin yıllık bir inancın ve iflah olmaz bir kaybedilmiş topraklar özleminin simgesi olan ve

[1] Maures: Kartacalıların Kuzey Afrika Berberilerine verdiği isim. (Çev.)

sürgün maceramız boyunca oradan oraya taşıdığımız, herkesten gizlediğimiz değerli *Haggada*'mızla birlikte geldik. Yaşadıklarımız bize öğretti ki, hiçbir uygarlık gelişmesi kalıcı değildir; kendine tapmak ve hoşgörüsüzlük onu için için kemirir, pogromlar ve etnik temizlik tekrarlanır durur. Toplumsal gelenekleri ve inanç dünyası artık değişemeyecek kadar sağlam sanılan birçok kültür, bir bakmışsınız, bugün var yarın yok. Tıpkı dün İspanya kralına şan şeref kazandırsın diye Sefarad'da olup bitenler gibi; tıpkı bugün katledilen, can çekiştirilen bu küçük Kudüs'te yaşananlar gibi.

Bizi her gün top mermisi yağmurlarıyla sulayanların başka birçok iyi şeyle birlikte kısıtladığı hareket etme özgürlüğümü yeniden kazandığım gün, ilk yaptığım şey başkanlık bürolarını ziyaret etmek oldu. Ziyaret sırasında üniversitenin rektör yardımcısı müzede muhafaza edilen *Haggada*'nın mucizevi bir biçimde, burayı altüst eden yangından sapasağlam çıktığını bana resmen bildirdi. Bu kadar yoğun bir heyecanı bugüne kadar hiç yaşamamıştım, yaşayacağımı da sanmıyorum: Nazilerin elinden Müslüman dostlarımız tarafından kurtarılan el yazmaları, efsane ve mitlerini yalanlayan bir mirasa saldırarak yüzlerce yıllık aşağılamaların –Türklerin fethettiği krallığın elden gitmesi, Prens Lazare'ın ölümü, Sırpsındığı bozgunu– intikamını almak isteyenlerin yaktığı ateşten de kurtulmuştu. Bir üniversite profesörü binanın yıkıntıları altında onu tanımıştı ve kitap o günden beri Ulusal Banka'nın bir kasasında güvencedeydi.

Gerek ben gerekse mütevazı cemaatimiz tarifi imkânsız bir sevinç içindeyiz: Ağlıyoruz, şükrediyoruz, kucaklaşıyoruz, kuruyup çoraklaşan ruhumuzu

köklü, asla tükenmeyecek bir inancın coşkusuyla sulayıp duruyoruz.

Çokdilli toplantılardaki dostlarımı epeydir görmemiştim, bu iyi haberi onlara da vermek istedim. Benevolensiya ile birlikte çalışanlardan birinden öğrendiğime göre, birkaç gündür akşamüstüne doğru, kapalıçarşı civarında bir yerde toplanıyor ve kuşatmanın getirdiği kıtlık ve sefalete karşı bilgi ve mizahın keskin kılıçlarıyla direnmeye çalışıyorlardı. Geldiğimi görünce hepimizin hayatta olmasına o kadar sevindiler ki, bildiğim ve bilmediğim bütün dillerde merhaba dediler bana: İspanyolca, İbranice, Türkçe, Arapça, Yiddiş, hatta Esperanto dilinde. Sonra hepimiz *Haggada* şerefine kadeh kaldırdık. Ortak belleğimizin birkaç kırıntısı barbarlığın elinden kurtulmayı başarmıştı! Sohbet sonunda döndü dolaştı, yakında bir tarihte hastalık iznine çıkan Uluslararası Barış Gücü'ndeki İspanyol kumandana geldi. Magripli halk evliyaları üzerinde çalışan araştırmacıyla aylarca ırmağın kıyısındaki evinde mahsur kalan öykücü arkadaş, bana uzun uzun İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in otele gelişini, orada nasıl öldüğünü; onun kimliğini ve elyazmalarını nasıl başka bir kimlikle değiştirdiklerini anlattılar. Evliyanın yazılarından esinlenen şiirler ve esrarengiz "J.G." ile ona ait mısralar üzerine yaptıkları tartışmayı hiçbir şey söylemeden, sadece dinledim. Su götürmez bir eşcinsele ait olduğu belli olan seçkideki temel izlek, kumandanın bana S.O.S. Sefarad kuryesiyle yolladıklarının arasındaki "İlk Düş"ünki ile tıpatıp aynıymış gibi görünüyordu. Zarfta mektubun kime gönderildiği belirtilmiyordu ama bu, gönderenin ihmali yüzünden olmalıydı: Örgütün sekreteri benim bu konudaki sorularım üzerine, kendi açıklama notunun adresini şaşırdığını ve onu tanıyanlardan bi-

rinin talebi üzerine mektubun çokdilli toplantılarımızın müdavimi olan İspanyol edebiyatı uzmanı öykücüye gönderildiğini kesin bir dille açıklamıştı. Söylediklerim orada bulunanları allak bullak etti. Sadece sözü edilen dostum değil, Seyyid Ebu el-Mekârim hakkında çalışmalar yapan tarihçi, hatta Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü'nden Navarrolu genç tıbbiye son sınıf öğrencisi de şaşırıp tedirgin oldular. Beni de şaşırtan şaşkınlık dolu uzun bakışmalardan sonra adını ilk andığım dostum kendini toplayıp konuşmaya başladı.

O: Eğer doğru anladıysam, mektubun gönderildiği kişinin ben olduğumu söylemek istiyorsunuz.

Ben: Doğru anlamışsınız! Mektupta ikinci bir şahsa yazılmış, kuşatmaya ilişkin çağrışımlar, felaket kehanetleri ve Öteki Dünya'nın nasıl bir yer olduğuna dair anlatımlar içeren üç "Düş" yer alıyordu.

O: Ve onları sakladınız tabii?

Ben: Elbette! Hatta onları yanımda getirmeyi bile düşündüm ama sizi burada bulacağımdan emin değildim.

O: Hatırlıyor musunuz, metinlerde yazarın ismi var mıydı?

Ben: Hiçbirinde imza yoktu! Gönderen kişi sizinle çok eskiden beri arkadaş olduğunu ve kuşatmadan hemen önce gittiğiniz Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Kongresi sırasında onun evinde kaldığınızı söylüyor. Bu "Düşler" ve o ziyaret sırasında size verdiğini söylediği şiir seçkisi hakkında ne düşündüğünüzü öğrenmek istiyormuş. Haddini bilmezlik ettiğimi düşünmenizi istemem ama, hiç kuşkusuz, seçkinin adında erkekler arasındaki aşka dair şiirleriyle ünlü Yunanlı şair Sotades'e gönderme yapan bir sözcük oyunu var!

O: "Budalalık Kuşağı" mı?[1]

Ben: İyi bildiniz!

Çelikten bir sessizlik konuşmayı aniden, tam ortasından kesiverdi. Pot mu kırmıştım? Dostum boğulacak gibi oldu ve ona bir bardak su yetiştirmemiz gerekti; içtiği su biraz daha düzenli soluk alıp vermesini sağladı ama tutulan dilini çözmeye yetmedi. Arkadaşına, Seyyid Ebu el-Mekârim'in vakanüvistine gelince, o, izin bile istemeden oradan sıvışmıştı. Kafenin patronu gelip de bütün hesapları ödedikten sonra kendini artık tek bir ışığın yanmadığı, in cinin cirit attığı sokaklarda kaybettirdiğini söyleyinceye kadar, biz onun tuvalette olduğunu sanıyorduk.

[1] Romanın İspanyolca aslında "Zona Sotadica" ve Fransızca çevirisinde "Zone Sotadique" olarak geçen terim Türkçe'ye "Budalalık Kuşağı" olarak çevrildiğinden, sözü edilen bu kelime oyunu ancak bu dipnotla anlaşılabilecektir. (Çev.)

E.

İspanyol kumandanın yolunu şaşırtmak ve onu hareketli kumların bulunduğu bölgeye çekerek boğazına kadar soru işaretlerine gömülmesini sağlamak amacıyla başlattığımız İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in izlerini el çabukluğuyla silme ve yerine takma isimli "J.G."yi geçirme oyununun kurallarının bizzat tarafımızdan konuyor, istediğimizde bizim tarafımızdan değiştiriliyor olması, başlangıçta arkadaşımı da beni de fazlasıyla tatmin ediyordu. Tarihin acımasızlığının kurbanı olmuştuk; kendi tarihlerimizin örgülerinin arasına karanlık bölgeler, olmadık metinler, hayali olaylar sokuşturarak intikam alıyorduk: İşte edebiyatın büyüleyici gücü budur. Çatal dilliliği ve alaycılığıyla mutsuzluğumuzun sürüp gitmesine katkıda bulunan uluslararası kumandanlığın temsilcisini, kâh ikiye ayrılıp başka yerlere giden, kâh çatallaşıp bir yerde birleşen metinler bahçesine ya da labirentine sokarak, orada onun için gerçek bir orman oluşturarak, yolundan iyice saptırmıştık. Kendisine kurnazca yüklediğimiz role iyice sarılan ve böylece yönünü kaybeden kumandan, dümeni kırılan bir gemi gibi sulara kapılmış, aklını ve bütün hareket işlevlerini yitirecek hale gelmişti. Hastalık –akli dengesini yitirme ve hezeyanlara kapılma hali– nedeniyle dinlenmek için

izin istemesi hepimizde bir tür ferahlama hissi yaratmıştı: Hiçbir işe yaramayan, can sıkıcı varlığı bizi rahatsız ediyordu çünkü. İzlediğimiz oyunu anlamak için çevirmene ya da suflöre ihtiyacımız yoktu. Dostum ve meslektaşımın oluşturduğumuz oyun örgüsünün içine kendi öykülerini ve "J.G."nin şiirlerini de katma fikri ilk bakışta mükemmel gibi görünse de, kısa sürede vahametinin farkına vardığım bir dizi jeolojik fay hattının ve sismik sarsıntıların öncüllerini de içinde taşıyor, Seyyid Ebu el-Mekârim üzerine yaptığım araştırmaları ve bunların yazılı sonuçlarını temelden tartışmalı hale getiriyordu. Gerçekten de benim sezgisel olarak yeniden kurduklarımla, onun bazı şiirleri arasında kusursuz bir tını aynılığı olsa da, başka bazı şiirlerde her türlü sahiplik ilişkisini yalanlayan belirgin bir uyuşmazlık vardı. Bundan daha vahimi "Son" başlıklı şiir ve onun Plautus ve *La Celestina*'ya olan anakronik göndermeleri, daha ilk mısraından itibaren planımı bozabilecek, Latince uzun bir manzumesi olan erotiko-mistik kıtalar içeriyordu:

Oduncular, duvarcılar, bekçiler, askerler, savaşçılar, budalalık kuşağının hoyrat sakinleri
albümdeki çizgileri görünmez olmuş, renkleri solmuş şipşak fotoğraflarınızın sayfalarını çeviriyorum

Gerçek ya da sözde İbn Seyyid Ebu el-Mekârim'in "J.G."nin şiirlerine gönderme yapması ve büyük bir özenle altını çizdiği "Budalalık Kuşağı"nı kendine mal etmesi mümkün müydü? Sayfalar bir sonbahar ağacından dökülen yapraklar gibi ellerimden koptu gitti. Elyazmalarını, sahaftan satın alan dostum bu mısraları okusa ne derdi? Onun gözünde komik düşeceğim düşüncesine tahammül bile edemezdim; ben ve evliyam derhal karar verdik: Şiiri

sansür edecek ve onu viraneye dönmüş evimdeki bir çekmecede çifte kilit altına alacaktım. Birden fark ettim ki, artık kurduğumuz oyunu yönetemiyorum; kurallar elimden kaçıp duruyor ve biri –ama kim– benim kumandanla oynadığım gibi benimle oynuyordu. Saygısızlığa uğradığım ve birilerinin beni uzaktan yönettiği hissi bütün güvenimi, hareket yeteneğimi ve saygınlığımı alıp götürmüştü. Öykünün örgüsünü dokuyan sayısız ipten sadece biriysem, öyleyse başrol kimindi?

Bana öldürücü darbeyi Yahudi Kültür, Eğitim ve İnsani Yardım Derneği'nin sekreteri D.K.'nın katıldığı o çokdilli toplantı vurdu. Magripli esrarengiz ermişin hayatı ve eserlerini yeniden yaratmak için yürüttüğüm yoğun çalışma sırasında, alçakgönüllülüğün tezahürlerinden biri olan kalabalıkta def-i hacet eyleminden sık sık söz etmiştim. İşte dostumun metrodaki hatip ya da kâhin ile ilgili öykülerini yazarken dolaysız ilham aldığı –bana ulaştırmayı başardığı mesajlardan birinde bu borcunun altını özellikle çiziyordu– bu şahsiyet, kıçı iki yana ayrılmış bir vaziyette, S.O.S. Sefarad tarafından D.K.'ya gönderilen isimsiz "Düşler"den birinde yeniden karşıma çıkmıştı.

Bir sürü laf dokunduracaklarından ve sıkıcı sorularla karşılaşacağımdan korktuğum için ânında oradan sıvıştım ve kendimi otelin bodrumuna attım. Yaşadığım durumla ilgili kaygılarımdan söz ettiğim, aynı zamanda mesai arkadaşım olan yengem, yakınmalarımı dinledi ve dostum hakkında düşüncelerini dile getirmek için fırsatı kaçırmadı. Onu kelimenin tam anlamıyla kadın düşmanı olmakla ve öykülerinden birinde yengemin "tehditkâr ve cam gibi" bakışlarına kötü niyetli bir gönderme yapmakla suçluyordu. Oysa yengem tatlı tatlı bakan ışıltılı

bakışlarından pek memnundu ve bu bakışlarla çevresindeki herkesi baştan çıkartıyordu. Zaten arkadaşımın bu olaya müdahalesinin de bir sürü sıkıntı ve zorluk yaratmaktan başka hiçbir yararı olmamıştı. Kendi bokçu kahramanını yaratmak için senin Magripli evliya konusundaki araştırmalarından yararlanması yetmezmiş gibi, şimdi de hatalarından ve saflığından yararlanarak bundan yeni bir öykü çıkarmak için seni içine düştüğün arı kovanında tek başına bırakacak ve işin içinden sıyrılacak, diye ekledi sonunda.

Onu dostumla ilgili dırdırlarıyla ve gerçek ve kurguyu karıştırarak, ne olursa olsun bir şeyler yazma takıntısıyla baş başa bırakarak, 435 numaralı odada süpürülüp bir köşeye yığılan dökümtüleri incelemek için dördüncü kata çıktım.

Bir mucizeyle -kayıp kişinin dirilmesi ya da birden görünüvermesi- karşılaşacağımdan son derece umutluydum ama bu kez, heyhat, İbn Seyyid Ebu el-Mekârim randevuya gelmedi.

F.

Çokdilli birliğimizi temellerinden sarsan açıklama ve olaylara son ve belirleyici bir felaket daha eklendi. Bir süredir hükümetin ve başka makamların bazı üyeleri Uluslararası Barış Gücü Yüksek Komutanlığı'na düzenli olarak ihbarda bulunuyor ve bazı askerlerin her türlü kaçakçılığı yaptıklarından yakınıyordu. Söz konusu subaylar tarafsız hakem konumunda olma ayrıcalıklarını istismar ederek yerel mafya ile birlikte alkol, sigara ve uyuşturucu kaçakçılığı yapıyor, kiliselerden sökülüp kaçırılan ikonaları ve süslü mihrap oymalarını yasadışı yollarla satıyormuş. Ukrayna kontenjanına ait ve her türlü utanma duygusundan yoksun küçük bir grup asker, kapandaki fareler gibi kentte tuzağa düşürülen üç yüz bin masum insanın sırtından kazandıkları parayla parlak bir gelecek kurma konusunda gösterdikleri beceriklilik ve utanmazlıkla daha da özel bir yer tutuyor. Havan mermileri, el bombaları ve keskin nişancılar aracılığıyla yürütülen ve Birleşmiş Milletler ve Avrupa Topluluğu arabulucularının "fesatların savaşı" ya da "kabile kavgası" olarak niteledikleri insan avını her gün filme çekiyor ve bunu paraya dönüştürüyorlar.

Yoksul ve kasvetli Mareşal Caddesi'ndeki sahafların tezgâhlarında kütüphane yangınından kurtarı-

lan elyazmalara, paha biçilemez nadir kitaplara rastlamak mümkün; bunlar bugün bize sırtını dönen ve yaşanan cinayetlerin vahşetine gözünü kapayan ülkelere kaçak yollardan geçirildikten sonra, ahlak ve namus yoksunu koleksiyoncu ve kitapçıların ellerinde inanılmaz fiyatlara alıcı buluyor: Her şey güpegündüz ve herkesin gözünün önünde cereyan ettiği halde, polis operasyonları bu ticaretin önüne geçemiyor: Sahaflar, ikili oynama sanatının ustası olmuş muhbirler tarafından, her keresinde, baskının gün ve saati konusunda önceden haberdar ediliyor.

Kuşatma altındakilerin dağlardan tepelerine mermi yağacağı kaygısı taşımaksızın, biraz temiz hava solumak ve gecikerek de olsa iklimin tadına varmak için başlarını topluca evlerinden, viranelerinden çıkardığı ilkbaharın ilk günlerinde, çokdilli toplantılardan birinin sürpriz bir ziyaretçisi oldu. Yeteneksiz, kuşatma altında otuz kilo vermesine rağmen hâlâ olağanüstü şişman bir yazardı bu; dudaklarında esrarengiz bir tebessüm, orada bulunanları selamlayıp eski deri çantasını fütursuzca masanın üzerine bıraktı. Her lafını yalanlamasıyla, dedikoduculuğuyla ünlü biridir bu yazar ve kitabın başındaki bölümlerde aralara giren öykülerin yazarı olan yaşlı dostumuz İspanyol dili uzmanı öykücüden de ölesiye nefret eder: Kıskançlıktan kudurduğu için, onu her fırsatta eleştirmekten, yeteneğini ve yazarlık namusunu tartışma konusu yapmaktan hiç kaçınmaz. Kolunun yeninde as saklayan pokercilere özgü bir güvenle sessiz sedasız uzun süre oturdu ve sohbetin kesildiği bir andan yararlanarak sesini yükseltiverdi.

Bu sabah küçük bir tur atmak ve hepimizi ödüllendiren şu güneşten biraz daha fazla yararlanmak için biraz erken çıkmıştım, diye girdi söze; gidip şu

ikinci el kitaplar çarşısına bir bakayım, dedim kendi kendime ve nasıl bir sürprizle karşılaştım, tahmin bile edemezsiniz: Hayatım boyunca sahip olmayı en çok istediğim elyazmalar bir anda kucağıma düştü, hem de sadece iki mark ödedim!

(Çantasını açıyor ve hedefi on ikiden vuracağından emin seçkin nişancılara özgü bir güvenle, öykücümüzün yüzüne uzun uzun bakmadan önce bir an bekliyor.)

"J.G."nin sansürlenmemiş şiirlerinden ve eski dostum, yol arkadaşımın beş öyküsünden oluşan bir seçki bu; bana söylediğine göre kitapçı bunu Uluslararası Barış Gücü'nün eski bir kumandanının kişisel eşyalarının mezatından satın almış! Öyküler daha ilk bakışta orijinalinden birkaç yerde farklılık gösteriyor, elbette (tebessümü burada genişleyerek bütün yüzünü kaplıyor ve yüzüne sahte bir yumuşaklık ifadesi veriyor), tekrarlıyorum elbette, tersi söz konusu değilse: Yani orijinal metin elimdeki olabilir ve sevgili dostumuzun metni de bir kopya, esinlenme süsü verilmiş bir sahtekârlık olabilir elbette! İki metni birebir karşılaştırmak uzun ve sıkıcı bir mesai gerektireceği için, öykülerin yazarının kim olduğu gerçeğini ortaya çıkarmak ve sahtekârı rezil etmek için bir deontoloji mahkemesi kurma onurunu size bağışlıyorum.

Oyunbozan, bunları söyledikten sonra keyiften çatlak çatlak olmuş yüzünde zevkten salyalar sızan dudaklarına doğru yayılan tuhaf bir tebessümle, izin isteyip çıktı gitti: Yaptığı müdahalenin toplantıya katılanlara öldürücü bir darbe indirdiğini biliyor, kendilerinden bile kuşkulanmalarına ve gerçeğin azar azar ellerinden kaçmasına yol açan ardı arkası kesilmeyen belirsizlikleri sona erdiriyor ve şiir seçkilerinin kime ait olduğu konusundaki dile gel-

meyen sorulara son noktayı koyuyordu çünkü.

Biz iki dost ve öteki arkadaşlar şaşkına dönmüştük ve bu yeni meydan okumayla yüzleşecek gücümüz yoktu; içimizden biri, hepimizi teselli etmek için Voltaire'in bir öyküsünü hatırlattı.

Tahttan düşmüş dört-beş hükümdarın büyük bir rastlantı sonucu uzak bir ülkedeki bir köyde bir araya geldiği ve hiçbirinin ötekilerin asaleti hakkında bir şey bilmediği *Candide*'deki o bölümü hatırlar mısınız? Heyecanlı bir iskambil partisinin sonunda birden aralarındaki şaşırtıcı akrabalığı keşfederler ve herkes sırayla bu olağanüstü tesadüfe şaşırır! İşte bizim başımıza gelen de aşağı yukarı böyle bir şey! Her birimizin hem araştırmacı hem yazar hem şair, hem kalpazan hem de metin tahrifatçısı olması ne kadar inanılmaz ama ne kadar gerçek değil mi? Bu kadar benzerliğin bir araya gelmesi, birkaç yıl önce asla aklımıza gelemeyecek bir kuşatmanın kurbanları olarak, bize dayatılan bir Tarih'in kişilerine dönüşmüş olmamızdan başka hangi mantıklı gerekçeyle açıklanabilir? Birileri –savaş ağaları ve onların suç ortakları– senaryo yazıyor ve bizleri sıramız gelince yukardan kuklalar gibi oynatıyor. Gerçek kurguya dönüşmüş: Gündelik varlığımızın dehşetinin öyküsü!

Çok yakında bir yerde patlayan ama neyse ki bu kez kimseyi kurban etmeyen –uluslararası kumandanlığın her zamanki açıklamasına göre kuşatmacıların kazara ateşlediği– bir havan mermisi çokdilli akşamlarımızın müdavimlerini darmadağın etti: Davetsiz bir ışığın şaşırttığı akşam sinekleri gibi, sığınmak için evlerine koşuştular. Bu onların son toplantısı oldu.

IV.

KUMANDANIN ASKERİ PSİKİYATRİ MERKEZİNE AÇIK MEKTUBU

Böyle durumlarda –haftalardır beni her türlü özgürlüğümden yoksun bırakan uygulamaları kastediyorum– hasta olduğu varsayılan kişi, kendisiyle ve tıbbi otoritenin dayattığı sınırlamalarla yüzleşme sonucunda, kendi kendine sorduğu sorulara yanıt ya da açıklama ararken, kendisini geçmişin küllerini eşelemeye kışkırtan bir ruh haline girer ve bunun için dışardan birilerinin yardımına da ihtiyaç yoktur.

Uluslararası Barış Gücü Yüksek Komutanlığı tarafından dinlenme iznine yollanmamdan, A.'daki müttefik üssüne nakledilmemden ve savunma bakanlığına bağlı N. Psikiyatri Merkezi'ne yatırılmamdan bu yana, çoktan toprağa gömdüğümü sandığım çocukluğumdan ve çeşitli aile sahnelerinden kesitler içeren geri dönüşler yaşadım durdum. Sanki varlığımın yeraltında kalmış bütün katmanlarını sarsarak onların yerüstünde yeniden çiçek açmasını sağlayan ve böylece yaptığım arkeolojik faaliyeti kolaylaştıran bir tufanı yaşıyor gibiydim. Ülkenin birinde ya da bir evde meydana gelen felaketler, kardeşin kardeşi vurduğu kanlı bir savaşın kurbanları konuşan, suçlayan ve hâlâ izleri kapanmayan yaralarıyla şimdi gün gibi ortada. Öfke ve keder karışımı bir duygunun pençesinde, bir çılgın gibi bütün bu yıkıntıların arasında dolanıp duruyorum.

Ben 1946'da T.'deki askeri garnizonda doğdum.

Ülkenin beklenmedik biçimde bağımsızlığa kavuştuğu ve bizim koruyucu bölgemizi terk ettiğimiz tarihe kadar aşağı yukarı on yıl orada yaşadım. Geleneklerine bağlı bir askeri ortamda, en görünür yerlerinde Generaller Generali'nin ve Falanj'ın kurucusunun portrelerinin, İsa'lı haçların asılı olduğu sınıflarda sağlam bir din ve vatanseverlik eğitimi aldığım, gürültüsüz patırtısız bir çocukluğum oldu. Babam beni arada bir kışlasının karargâhına götürürdü; tribünden askeri birliklerin resmi geçidini izleyişim gözümün önüne gelir sık sık: lejyonerler, yerli avcı birlikleri, profesyonel askerler; kendisini cesaret ve özveriyle "Mücadele"ye adamış herkesi ben de selamlardım. Gelecekte ne yapacağım çok önceden belliydi. Ne fikrim soruldu ne de onayım alındı: Babamların aile geleneğinin icabı olarak subay olacaktım. Olgunluk Sınavı'ndan hemen sonra askeri akademiye girecektim.

Annem çok güzel bir kadındı: Kültürlü ve zarifti, doymak bilmez bir iştahla roman ve şiir okurdu, öteki subayların eşleriyle, hatta yüksek rütbelilerinkilerle bile görüşmez, onların akşam toplantılarına, hayır işleri törenlerine katılmazdı. Sonradan bu kadınların annemin bu münzevi hayatını babamın kıskançlığına ve hükmedici karakterine yorduğunu duydum. Bugün kanaatim odur ki, bu yarı kilit altında olma durumunu annem, bizzat kendisi yaratmıştı. Geleneksel bir çevreden ve bambaşka şeylerden tat alan bir adamla bugün bile nedenini bilmediğim bir biçimde evlenmişti, ama yumuşakbaşlılığının ve sabrının gücüyle, Kuzey Afrika müstahkem mevkilerinin bu incelikten, nezaketten yoksun askeri kast dünyasında kendisine küçük bir özerk alan yaratmayı başarmıştı. Kitapları ve biricik çocuğunun eğitimi –benden daha büyük olan iki erkek

kardeşim doğduktan hemen sonra ölmüştü– onu öyle meşgul ediyordu ki, sıkılmak için zaman bulamıyordu. Okurken kendine kurduğu dünya ve birlikte geçirdiğimiz zamanlar onun gizli bahçesiydi: Benden başka kimse oraya giremezdi.

Dağın eteğindeki kocaman villada geçirdiğimiz zamanlardan kalma sadece birkaç fotoğraf saklayabildim ona ait, ama öğrenim gördüğüm papaz okulundan eve her dönüşümde beni karşılarken yüzünde beliren neşeli ifadeyi bugün gibi hatırlarım. Yanındayken, ne yazık ki asla giremeyeceğim bir başka dünyanın daha var olduğunu hep hissederdim: ancak bir kolejde teneffüs edilebilecek kültür, duyarlılık, incelmiş duygular dünyası. Babamın yanımıza her gelişi dışımızdaki bir hayatın bizim iki kişilik dünyamıza müdahalesiydi. Annemin hükümranlığına yaptığım kaçak baskınları çocukluğumun en ışıltılı anıları olarak hatırlıyorum.

Annemin Eusebio Dayı'nın adını ilk kez telaffuz edişine, duvarları kitaplarla kaplı o odada, İspanya'dan kendisini ziyarete gelen kuzinlerinden biriyle konuşurken tanık oldum. Ne dediklerini anlamayayım diye alçak sesle konuşuyorlardı ve annem ağlıyordu. Sıcaktan oldu herhalde, diye gözyaşlarını alelacele silmeye çalışırken, kendimi neden ağladığını sormak zorunda hissettiğimi hatırlıyorum. Odadaki sedirin üstünde uyur taklidi yaparken bu fısıldaşmalardan oraya buraya saçılmış epeyce tohum toplamıştım ve kırk yıl sonra, geçici olarak atandığım Uluslararası Barış Gücü Yüksek Komutanlığı'ndaki görevim sırasında, bu tohumlar yeşeriverdi. Önce anneme, sonra babama ait, yatak odasında, salonda ya da başka bir odada ağızdan çıkmış cümleler, cümlecikler: Eusebio Dayı ayaklanma günü tutuklanmış, oracıkta kurulan mahkemelerden birin-

de yargılanacakmış, ayaklarına kapandım, yalvardım, deliler gibi yalvardım, bir tek senin müdahalen onu kurtarabilir, götürürlerse onu değil beni kurşuna dizmiş olurlar, sana hep söyledim bu işin sonu kötü bitecek diye, bir kızıl, oğlancı ve şair, anlıyor musun bu ne demek? Bunu benim için yap, Tanrı aşkına yap! Ailemizin utancı ve yüzkarası! Epey sonra bir gün, başım onun göğsüne yaslı, sığındığımız o odada huzur ve sükûneti birlikte solurken, anneme Eusebio Dayı'nın başına ne geldiğini sordum. Baban onu idam mangasının elinden kurtardı, dayını uzakta bir yere hapsettiler ama bir süre sonra oradan kaçtı, baban sözünün eri bir adam olduğunu gösterdi, evet, hayatım boyunca unutamayacağım gerçek bir cesaret örneğiydi yaptığı. Ama bu anlattıklarımı asla hiç kimseye söyleme, ikimizin sırrı olarak kalsın, kardeşimin adını hiç kimsenin yanında anma, baban öfkeden çıldırır yoksa, beni asla affetmez! Hem geçmişe geri dönmek neye yarar ki! Unutmayı öğrenmek lazım!

Belli sınırları her zaman korumaya özen göstererek benimle başka sırlarını da paylaştığı sonraki sohbetlerimiz sırasında da, onu benden alıp götürecek hastalığı ile ilgili tedavi gördüğü hastanedeki son günlerinde de, bir daha bu konudan söz etmedi. Artık olgun bir insandım; Eusebio Dayı ile ilgili sohbetimizi parantez içine almış ve en derinlerimde bir yere saklamıştım, ta ki T.'dekine benzer biçimde içinden çıkamadığım bir olay meydana gelene kadar.

Bir yaz günüydü, hava sıcaktı, annemle babam bir yere gitmişti; bundan yararlanıp, annemin sığınağına dalmak geldi aklıma. Babamın aşk mektuplarını ve ailesinden birilerinin kendisine yazdıklarını sakladığı çalışma masasının –mobilyaların içinde

en güzeli oydu– küçük anahtarını arayıp buldum. Çekmecede ne var ne yok, hepsini tek tek çıkardım, sonunda, çekmecelerin arasındaki boşluktan kayıp en alt çekmecenin altına sıkışarak gizlenmiş bir zarf buldum. Zarfın üstünde şunları okuyabildim: "Öldüğümde ya da ortadan kaybolduğumda yok etmesi ricasıyla, 17 Temmuz 1936'da kız kardeşime teslim edildi." Zarfı gerçekten açtım mı? Yoksa bütün bunları sonradan zihnimde yeniden mi kurguladım? Gerçi görüştüğüm psikiyatr o dayanılmaz Freudcu (yoksa Lacancı mı) jargonuyla, ikinci varsayımı seçmeye daha yatkın ama, onun kuram ve zırvalarını yalanlayan ayrıntılarıyla, sahne o kadar açık ve kesin bir biçimde gözümün önünde ki! Psikanalizin dilinin hep şematik ve yanlış olduğunu düşünmüşümdür; hastanın –benim özel durumumda hastadan çok "hasta olmayan"dan söz edilebilir– yaşadığı onca deneyi sonradan imal edilmiş kavramsal bir kalıba sıkıştırmaya çalışmak, bana kalburla su taşımak kadar boş bir çaba gibi gelmiştir. Saklı ve anlamlı olan her şey deliklerden kaçar gider.

Zarfın –sonra ne oldu acaba ona– içinde bir şiir defteri, mektuplar ve fotoğraflar vardı. Defterle ilgili olarak aklımda belli belirsiz şeyler kalmış ama, geri kalanını bugün gibi hatırlıyorum. Belli ki cahil birilerinin –her şey kelimelerin ses özelliklerinden yararlanılarak, doğru kelimeler el yordamıyla bulunarak ve kaba kaba harfler kullanılarak yazılmıştı çünkü– kaleme aldığı, bazıları müstehcen kurşunkalem resimlerle –acemice çizilmiş, işeyen ya da sperm fışkırtan sertleşmiş kamışlar– süslü pusulalardan oluşuyordu mektuplar. Zamanın sararttığı fotoğraflara gelince; hepsi heykel gibi bedenleri olan bıyıklı erkeklere aitti, üniformalı yerli avcı birliği askerleri ya da lejyonerlerdi ve cüretkâr pozlar vermişlerdi: Pan-

tolonlarının önü açık, aletlerinin, saldırıya hazır doğal silahlarının sertliğini ve büyüklüğünü gururla sergiliyorlardı. Zarfı kapattım, saklı durduğu yere koydum ve artık mastürbasyon yapmak için mi, yoksa kusmak için mi bilmiyorum, tuvalete koştum.

Bu olayı da öteki unuttuğum şeylerin bulunduğu yere gönderip belleğime gömdüm, çocukluğumun ve aldığım eğitimin belirlediği koşullarda çoktan yönü belirlenmiş bir mesleki kariyerin basamaklarını hızla tırmandım: askeri akademide parlak bir eğitim, bana iki çocuk veren bir kadınla evlilik, yarınadadaki çeşitli karargâhlarda görevler, Teksas'ta dil ve staj diploması, Körfez Savaşı sırasında müttefik genel karargâhında koordinasyon görevi, '93 sonbaharında S.'deki Uluslararası Barış Gücü Yüksek Komutanlığı'na komiser olarak atanma. Geçmiş, cesedi olmayan bir ölü görünümü altında beni orada yeniden yakaladı: H.İ. Oteli'ndeki odası havan mermisi isabeti alan bir yurttaş ve onun şiir defteri Eusebio Dayı'nın anısını yeniden diriltti. Yazarın defterde imza olarak kullandığı baş harfler dayının adından alınmamıştı ama, öyle zamanlar yaşanıyordu ki o ara –o korkunç 1939 Yazı– yaşama içgüdüsü onu belki de ihtiyatlı davranmaya yöneltmişti; bu tür mısralar yazarın idam mangasının önüne çıkarılmasına mal olabilirdi çünkü, dahası, Granadalı şairin başına gelen gibi, mermilerden birini de insanın kıçına sıkıyorlardı. Ve M.'dekinden –askerlerin ayaklanmaya destek verdiği kale– farklı olarak, isyancıların böyle bir durumda vereceği ceza daha da beter olurdu.

Sözde şizofrenimin seyrini kontrol altında tutma yöntemleri Eusebio Dayım için uygulananlara göre çok daha insaflı olan, ama yine de özgürlüklerimi kısıtlayarak beni içgüdüleriyle konuşan özürlü

bir adama –yani analiz ve tümdengelimlerinin basit bir nesnesine– dönüştüren tıp konseyi nezdinde durumumu daha da ağırlaştırma riskini göze alarak söylemeliyim ki, son birkaç hafta boyunca yaşadığım deneyler pek çok seti yıktı ve kırk yıldır baskı altında tutulan bir düşünce selinin vanalarını açtı. Bugün, at gözlüklerinden tamamen kurtulmuş biri olarak, biz Uluslararası Barış Gücü'nün gözlemci sıfatıyla orada bulunmamızın kurbanlara hiçbir yararı olmadığını, tersine, saldırganın işine yarayan bir statükoyu korumakta olduğumuzu açıkça görüyorum. Yaptığımız, 1936'da ülkemizde halkı bir "Yahudi-Mason fesadı"ndan kurtarmak için ayaklanan ve kendileri gibi düşünmeyen herkesi acımasızca ezen kiralık katillerin izinden giderek, silahlarını Nisan 1992'de savunmaya ant içtiği kendi halkının üstüne çeviren nankör subaylar çetesine destek vermekten başka bir şey değil. Bizim başkentimizde üniversite kampusunda, Manzanares yolu boyunca ve Casa Campo civarında meydana gelen çatışmalar gibi, S.'deki kuşatma ve her gün yeniden başlayan bombardımanlar da gösteriyor ki, ortada hayata ve toplama dair birbirine taban tabana zıt, iki farklı kavrayış var. Antonio Machado'nun yazılarında lanetleyerek tarif ettiği "alçaklar, katiller, kayıtsız şartsız uşaklık ruhuna sahip olanlar, tarihin en korkunç canavarının kör maşaları, savaş teknisyenleri, insan türünün akıllı cellatları" burada da ağaçların, binaların, komşu tepelerin ardına gizlenip, yaptıklarının cezasız kalacağına güvenerek canlarının istediği gibi davranıyor: Tutulmayan sözlerin sayısı arttıkça artıyor, fiyakalı sözler veriliyor ama bir bakıyorsunuz hepsi bir süre sonra çöp sepetine gitmiş, havadan yapılacak müdahalelere bir dizi kısıtlama getiriliyor, koruma altına alındığı açıklanan alanlar kısa süre sonra

toplumezar alanına dönüşüyor; bütün bunlar gösteriyor ki uluslararası toplumun ne vicdanı var, ne de bu toplukırımın engellenmesini sağlayacak iradesi. Bu "ülkenin içişlerine karışmama" –çatışmada "taraf olanlara" uygulanan silah ambargosu–, Londra ve Paris hükümetleri kararlılıkla cumhuriyetimizin boğulmasına ve çökmesine katkıda bulundukları için, içişlerine karışmanın tam da dikâlâsı ve en zalim örneklerinden biridir aslında. Her iki durumda da bu farsı andıran çekimserlik –belki de S.'ninki gibi bir boğulmayı engellemeye çalışmadan, ona katılmak suç ortaklığı suçu işlemenin tipik bir örneğidir–, Hitler'le bağlantılı birtakım darbecilerin, katillerin, etnik temizlik yanlılarının yararına yasal kurumlara ve demokrasilere karşı çıkmakla eşanlamlıdır.

Bu şiddetli sarsıntının ardından beni nasıl bir geleceğin beklediğini bilmiyorum: Geçmişimde yaptığım ve pek de yenir yutulur şeyler olmayan keşiflerin bendeki etkisi hiç kuşkusuz kalıcı olacaktır. Ama ne olursa olsun, en azından bir konuda kararlıyım: Eğer kişisel durumum elverirse, başkalarının yazdığı bir öykünün kahramanı olmayacağım artık; haysiyetli bir tutumla görevinden istifa ettikten sonra, uluslararası arabulucu ya da üçkâğıtçıların açgözlü aşağılık Pale Generali ile yaptığı gizli anlaşmaları korkusuzca ifşa eden Birleşmiş Milletler Mülteciler Bürosu eski direktörü olan yurttaşımın yaptığını yapacağım. Dahası, üniformamı yeniden sırtıma geçirme ihtimalini de göz ardı etmiyorum; ama bunu bir Uluslararası Barış Gücü zırhlısının içinde amaçsızca devriyeye çıkmak, bu fare kapanına hapsolan zavallı kent halkının üstüne yüksek tepelerden yüzlerce el bombası yağarken sorumluluklarımın gerektirdiği gibi davranmak yerine sonu

gelmez kararsızlık ve vesvese gösterilerinden yeni örnekler vermek için değil, kenti savunanların yanında yerimi almak için yapacağım. Annemin bana sessiz sessiz aktardığı her şey, bugün beni boğmak isteyen bir bataklık gibi boğazıma kadar yükseldi: Eksikliğini hissettiğim insanlık ahlakı beni onurun yanında saf tutmaya zorluyor. Asla romantizme kapıldığım için değil, sadece çocukluk günlerimde kopan bağları onarmak için, Miljaka kıyılarına geri döneceğim. Ya ölümüne düşmanımın defterini artık bir daha açılmamak üzere dürecek ya da postu deldireceğim.

V.

SON DÜŞ

Editör seni kitabın yazarı ya da yazarlarının sayısız ses ve yazılarını birleştirip teke indirmek, yayın kurulu üyelerinin başa çıkamadıklarını itiraf edip de teker teker pes ettiği çetin bir bulmacanın dağınık parçalarını bir araya getirmekle görevlendirdi. Masamın üstünde biriken şiir, öykü, belge ve tanıklık yığınlarının arasındaki tutarsızlık ve zaman uyumsuzluklarını giderme, apayrı dokulara sahip bu parçaları birleştirme, aralarındaki farklılıkları yok edip hepsini bire indirme, bütün bunları bütünlüklü bir plana dönüştürüp bundan mimari bir yapıt hayal etme işini ancak senin gibi biri, birden fazla işi bir arada yapan bir müzisyen yapabilir, dedi sana; hünerinden mahrum kalırsa bütün bunlar, eleştirmenlerin alaycı yorumlarına hedef olacak, insanlar tarafından reddedilecek ve bu *monstruum horrendum, informe, ingens*'in[1] sonu, olanca ağırlığına ve iddiasına rağmen, çöp sepetine gönderilmek olacak!

Bütün olguları tek bir düzleme taşıyabildiğini kendine kanıtlamak azmiyle, bölümleri belli bir izleğe göre sıralamayı, aralarındaki karışık ilişki ve bağlantıları keşfetmeyi, bir bölümün ötekine tam uyumunu engelleyen pürüzleri törpülemeyi ve hepsini anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde birbirine bağlamayı kendine görev ediniyorsun. Sabırla, özenle ve tek tek deneyerek, koronun seslerini ben-

[1] Latince'de, "şekilsiz, görülmemiş, korkunç canavar". (Çev.)

zerlik ya da farklılıklarına göre yeniden gruplandırıyor, ayırıyor, hepsini birbirine uyumlu hale getiriyorsun.

Özen ve maharetle, öne çıkmış uçları birbirine bağlıyor, taslağını çizdiğin kanaviçeye uymayı reddeden ip ve saçakları koparıp atıyorsun; ama bir yandan bağlarken öte yandan çözdüğünün, gevşettiğinin, ördükçe söktüğünün, bir gün önce kazandığını ertesi gün kaybettiğinin farkında değilsin. Sorulara bulduğun her yanıt yeni soruların dölyatağı oluyor. Bir Şark masalının ortasına daldığını görüyorsun: Binbir zahmetle bulduğun çıkış yolu kapalı bir kapının önünde bitiyor, zorlayıp onu da açtığında bu kez bir başka kapıyı daha zorlaman gerekiyor ve bu böyle sürüp gidiyor. Bu durumun farkına varmanın tek etkisi seni bitkin düşürmek, cesaretini kırmak oluyor. Sana emanet edilen görev aslında bir tuzak: Editörün önerisine evet diyerek zokayı yutmuş oldun! Tıpkı Sisyphos gibi, sırtındaki kayayı dağın tepesine taşıyıp duracaksın!

Uykusunda düş yerine kaybolma kâbusu gören, evini yolunu şaşıran, onu eve götürecek sokağa yaklaşmak yerine ondan uzaklaşan, kendine tamamen yabancı yerlerde yönünü kaybeden, fırtınalar seller aşıp dağlar yamaçlar tırmanarak evinden daha da uzaklara düşen biri gibi, sen de kitaptan uzaklaşıyorsun; bir an önce toparlayıp düzenlemen, ondan kurallarına uygun bir roman, pazara sunulabilir eli yüzü düzgün bir ürün çıkarman için önüne konan malzeme senden uzaklaşıyor. O gayretle çam ve kayın ağaçlarıyla kaplı karlı bir tepeye tırmanmışsın bak; oradan, gücün iyice kırılmış, uzaktaki kuşatılmış kenti seyrediyorsun.

Çokdilli toplantılarınızın bir üyesinin, Swift'in yapıtlarını tanıyan arkadaşın ironik bir biçimde "tu-

ristik koridor" olarak tanımladığı, güçlü duyarlıklara sahip olanların fare kapanını çevreleyen tepelere kazasız belasız ulaşmalarına yarayan; yürekleri öyle yapmalarını emrederse kendilerinin de bizzat katılacağı bombardımanın o "insana zindelik veren" manzarasını seyretmek için kullandıkları o koridoru kullanarak mı çıktın yoksa oraya?

Topçu bataryalarının kudurganlığı ikiye katlanmışken, kendini birden enkazın tam ortasında buluyorsun. Sakatlanmış, iç organları dışına çıkmış bedenler, yaralar, irinli, dehşet verici görünümlü çıbanlar: Alevler tarafından yakıp yıkılarak inşaatın ta başındaki haline geri dönmüş binalar; paslı demirler, yanmış armatürler, çürümüş iskeletler; güdükleşmiş, diş diş olmuş metal aksam; kırılmış kavalkemikleri, burun çukurları, korkudan sırıtırken bir anda hareketsiz kalmış çeneler. Kar bütün bu enkazın üstünü müşfik bir kefen gibi örtüyor. Semt sakinleri küçücük sığınaklarına kendilerini kilitlemiş, bir tek canlı ruh dolaşmıyor ortalıkta.

Koşuyorsun, kurşun yağmurundan ve avcıların usta atışlarından nasiplenmemek umuduyla, zikzaklar çizerek koşuyorsun. Bir kadın, sonsuza kadar genç kalacak güzel bir anne, yıkıntıların arasında bir yerde piyano çalıyor: Bir Brahms sonatı! Seni teslim alan bir heyecan duyarak, kararmış ve sana düşman binalarda, bodrumlarda, insanların üst üste yığıştığı sığınaklarda onu arıyorsun. Bu müziği senden başka duyan yok mu? Ölü gibi yatmasına karşın hâlâ çılgınlar gibi bombalanan bu kentte soluk alan, titreyip duran, yüreği çarpan bir tek sen misin?

Yüreğini daraltan kerpetenin dişleri daha da derin batıyor tenine, sanki yüreğinin olduğu yerde artık bir saat var. Sarı boyalı binaya, tabutluğa dön-

müş, ışığı geçirmesin diye naylonla kaplanan kör pencerelerinden güneşi sana yansıtan otele yaklaştıkça sarkacın salınımları daha da hızlanıyor. Eklembacaklı bir böceğin gözlerini, mide bulandırıcı bir sineğin iki gözden ibaret kafasını büyüteç altında inceliyorsun sanki; ayaklar, antenler, ayak kemerleri, göğüs, işte bu da yumurta bırakmak için ağaçta delik açmasını sağlayan burgaç. Korkulu düşlerinin, hayallerinin dölyatağı. Belki de adamın biri pencerelerden birinde açtığı bir delikten seni dikizliyor. O da senin gibi ölesiye korkarak, yeniden ve yeniden başlayan sahneyi seyrediyor olabilir mi?

Karın beyaz bir halı gibi kapladığı uzayıp giden bir kaldırım, özenle budanmış ağaçların bulunduğu parktan geriye ne kalmışsa onu kaldırımdan ayıran bir metre yüksekliğinde basit bir duvar, koyu renk mantolu, siyah başörtülü bir kadın silueti. Yere boylu boyunca uzanmış; eski devlet müzesinin artık sadece iskeleti kalmış binasına sığınmak için dizlerinin üstünde o çileli yolculuğu yaparken gücü tükenmiş de ondan mı? Öyle upuzun hareketsiz yatışının altında başka, daha da acımasız bir gerçek var. Bir keskin nişancının mermisi boğazını delmiş, kanı karın üstünde kırmızı bir lekeyi büyüterek yayılıyor. Geçmişin ikinci baskısı bugün de tekrarlanıyor: Kimse kaderin bildik acımasızlığından kaçamaz. Elindeki çantayı sıkan o hassas parmakların sadece senin belleğinde bir yeri var. Çantayı açmasan da içinde ne olduğunu biliyorsun. O piyano notalarını bir daha hiç duymayacaksın.

Yazarın notu:

Kuşatmanın en kötü günlerinde yazar ortalama bir değer yargısı ve biraz da uygarlığı yanına katarak iki kez Saraybosna'da bulunmuştur: Gördükleri nedeniyle duyduğu dehşet ve kızgınlık onu öylesine tüketmiştir ki, zihnine yerleşen görüntülerden kaçabilmek ve iyileşebilmek için kurguya sığınmıştır. Böylesi bir güçtür edebiyatın gücü.

Ne yazık ki kuşatma sürüyor ve üç yüz bin kişi ne iyileşme ne de gördüklerinden kaçabilme olanağına sahip olarak bu güzelim kentte hâlâ eli ayağı bağlanmış durumda. Budur işte edebiyatın son sınırı.

EKLER*

* Bu romanın nazik okuyucuları, yorumcunun isteği üzerine buraya eklenen şiirleri okumak zorunda değildir (Editörün notu.)

I.

BUDALALIK KUŞAĞI*

* Yorumcu bu mısraların Eusebio'ya (1903 -?) ait olduğu inancındadır.

Boşluktan başka hiçbir dayanağım olmadan geçirdiğim saatlerin ardından
(bir tek ışık huzmesi bile bedenime ulaşmamışken)
iriyarılığını gizleyen ve beni hayal kurmaya zorlayan o kaba saba üniformanın içinde seni anımsıyorum.
beni tahayyüle zorlayan o kaba saba üniformanın içinde,
seni yeniden görüyorum.

Bedenim, hiç acele etmeden teslim oluyor,
el yordamıyla acı ve doyumun olduğu yere yönelen ağır hareketlerine seninkinin.

Güçlü, ne yaptığını bilen; yumuşak kile şekil vermek, onu insan formuna dönüştürmek için yaratılmış ellerinle
(bir kâse ya da bir küple nasıl çalışırsan öyle)
biçimlendirerek beni,
yoğuruyorsun,
sen benim çömlekçimsin.

Bir coşturup bir yatıştırıyor, akımın şiddetini bir artırıp bir düşürüyor, avuçlarının basıncını giderek yoğunlaştırıyorsun,
Kızgın fırçan üstümde geziniyor, doymak bilmeyen ağızın gidip gelişi, fokurdayan volkan, iştahla emiş ve uçurum!
Ben senin eserinim!

(Çömlekçilik Dersleri)

Gece ışıltılarla ortaya çıkışının tehditkâr görüntülerini unutulmaktan kurtar
botlar, bere, pantolon, gömlek, fişeklikler,
davetkâr, sonuna kadar açılmış bekleyen bir fermuar,
(ve örtünün altında titreyip duran bedenin yanına sıçramaya hazırlanan öteki silahın tamamlayıcısı ve amblemi olan)
uzun zervata'nın[1] kenarından sallanıp durduğu palaska.

Beden bedene geçişin, balığın pullarıyla kucaklaşması kadar yakın bir sarılışın, zevkten yok oluşun öncesinde,
önce birine minnet, sonra ötekine
(askerin gürzüne ve onun şişkin simgesine)

Günün hengâmesinde silikleşip solan kısa ziyaretler.

Hayal mi bunlar yoksa aşkın bir gerçeğin alametleri mi?

Işıltısı yazının ötesine geçmiyor.

(Beden Muhafızı)

[1] Zervata: Kuzey Afrika yerli askerlerinin kullandığı bir tür topuz. (Çev.)

Güçlü göğsüne yaslanmamak ne mümkün.

Yamaçlarından bir geçit buluyorsun kendine ve dikenli yapraklarının arasına sızıyorsun.

Ağaç gölgelikleri, böğürtlen çalıları, korular.

Kalın ve sert dokulu yapağı.

İçinde kolayca kaybolacağın geçit vermez ağaçlıklar.

Çalıların arasında gizlenmiş tepecikler.

İşlenmemiş, nadasa bırakılmış tarla.

(Ormancılık)

Soğanlar.
Şapkalı mantarımsı gövdeleri, damarlı başlarıyla dimdik.

Cinsel büyülenme.

Şiddet, sperm kasırgası, dölleme.

Şaşkınlık
(en büyük ermişlerin işkencesi)

İyi bir soydan gelmek mi,
yekpare gerçek mi?

(Şaşkınlar İçin Kılavuz)

Yemi ve zokayı yutuyorsun
(acının eli kulağında, bundan kuşkun olmasın)

ayin ekmeğini bekler gibisin, gözlerin kapalı.

Gözlerini açtığında o tanıdığın eğrilik,
Kendini yineleyen bilinmezlik.

(Son)

II.

USTURLAB

Bedenin şiddeti evrenin bir yansısı mıdır?
Bilmediğimiz içkin bir yasa gereğince cezalandırılmış, sonsuz kadar küçük parçacıklar mıyız biz?

Bizi ışıtan yasak kelam kesildiğinde içerdeki bu ateşi nasıl dindireceğiz?

Kendimi yatıştıracak bir çare arıyorum el yordamıyla.

Ve Biricik Varlık'ın kokusunu gizleyen, örten şeylerin çokluğuna tutunuyorum
(olta yemi, göz boyaması.)

(Mührü Evliyanın Terekesi)

Sadece bir kaostan başka bir şey mi kâinat ilk patlamadan bu yana?
İtimleri, çekimleri, merkezkaç güçleri, yıldız patlamalarını, kara delikleri, yutan uçurumları nasıl açıklardık böyle olmasa?

Bizim mikroskobik tarihimiz gürültü ve öfkenin, Plautus'un akıllı özdeyişinin, Petrarca'nın[1] karamsarlığının
ve *La Celestina*'nın tuhaf dünyasının sonsuz yeniden üretimi değil mi?

(Bedenine seni yok edecek olanı döllemekten daha korkunç bir savaş olabilir mi?)

Şiddetin tanrısı
bizi durmaksızın birbirimizle savaşalım diye yarattıysan eğer
merhametinin şalını hangi yasak göklere gizledin o halde?

(Yakarış)

[1] Petrarca, 14. yüzyılda Rönesans'ın öncülerinden olmuş İtalyan şair. (Çev.)

Yıkılan imparatorlukları hatırla, viran olan haneleri
kokuşmuş insanların ağır ağır tükenişini
güç ellerindeyken ve güçle yaşarken neler yaptığını hatırla insanların,
neler kazandıklarını, nasıl kaybettiklerini, nasıl en zayıfları aldatıp varlarını yoklarını ellerinden aldıklarını
(ve nasıl ruhlarını da çaldıktan sonra kendi ruhlarını onlara bıraktıklarını).

En tepeye kurulduklarını sanırlarken bile hep seferiydiler aslında
geçmişleri yok onların
gelecekleri de yok olacak.

Onlardan öncekiler, onca iktidar ve zenginlik kaygılarıyla, neredeler şimdi?
Sonunda ne kazandılar yaşamda
İnsanlık ışığına kattıkları ne oldu?

(Seyyid Ebu el-Mekârim'in iç avlusunda
Mektupçu Ali'nin kuması)

Uçurumdan çıkıveren hayallerin parıltılı uçuşu

Sözün gücü seni içine alıyor, ışıtıyor ve geri gönderiyor çoraklığına.

Neredeyse sönerken yanan kısacık aydınlıklar

Bitkinlik, umutsuzluk, şaşkınlık

Donukluk, kararsızlık, verişlerin artık eskisi gibi sürekli olmayışı

Cesaretini yitirerek sayfalarını çevirdiğin sözlüğün dölsüzlüğü, kısırlığı

(Cehennem Dersi)

Oduncular, duvarcılar, bekçiler, askerler, savaşçılar, budalalık kuşağının hoyrat sakinleri
albümdeki çizgileri görünmez olmuş, renkleri solmuş şipşak fotoğraflarınızın sayfalarını çeviriyorum

...

Ayaklanmayı
(her şeye rağmen)
onaylıyorum.

Bu, zevahiri geçici olarak kurtarmaktan öte, çakırkeyif bir âna denk gelmiş bir vaat.

(Quod resurrectio futura non debet concedi a philosopho, quia impossibilium est eam investigari per rationem)[1]

[1] Latince. "Bir düşünürün gelecekte yeniden dirilişin mümkün olduğunu kabul etmesi ne kadar zordur; çünkü bunu mantıken kanıtlamak imkânsızdır." (Çev.)

Benden bana giden yol öyle uzun ki

Boşluğa gerilmiş bir ip.

Apayrı uçlardakileri nasıl birleştirmeli, nasıl bir araya getirmeli hayatın sonsuz dağılmışlığını?

Dondurulan bellek, ikindi ışıkları

İşlenmemiş malzeme mi yoksa alamet mi?

(Anlık cezir)

Hayata karşı çılgın koşunda
(pek kum kalmamış, kum saatinin üst gözünde)
seyahatleri, çapkınlıkları, orgazmları, tehlikeleri
biriktirip duruyorsun.

Seni yok edecek bir merminin peşinde misin?
Yoksa senden kaçacak, parmaklarının arasından kayıp
gidecek yazının peşinde mi?

Ölüm ve çürüme çevreliyor seni.

Nasıl kurtulabilirsin
bu erozyondan vakur bir tavırla?

(Son)

Juan Goytisolo

KUŞATMA HALİ

Kuşatılmış bir kentten dış görüntüler: Bitkin bir kadın dizlerinin üzerinde keskin nişancıların ateş hattını aşmaya çabalar. Kadını gözleri ve yüreğiyle izleyen ziyaretçinin yıkıntıya dönmüş odasına bir top mermisi isabet eder. Uluslararası Barış Gücü Komutanı, kendisi gibi İspanyol olan ziyaretçinin odasına gittiğinde cesedin ortadan yok olduğunu görür. Tek ipucu bir şiir defteri ve bir bavulun içindeki öykülerdir. Kent kuşatılmış, Uluslararası Barış Gücü, kentte konuşlanmış, resmi tarih yazılmaya başlanmıştır. Kent artık iktidar ve finans guruplarının, savaş ağalarının ilân ettiği yeni dünya düzeninin bir oyuncağıdır. Toplu tecavüzler, işsizlik, sosyal ve ahlâkî çöküntü, açlık, soğuk, zulüm ve her türlüsünden ölüm... Bütün bunlar dünyada inanılmaz bir kayıtsızlıkla karşılanır. Gerçek, azınlıkların yazdığı duvar yazılarında ya da kurgunun gücünde gizlidir. ***Juan Goytisolo***, Saraybosna kuşatmasının en kötü günlerinde iki kez gidip görmüştü bu acılı kenti. Yaşadıkları ve tanık oldukları, insan aklının alabileceğinin öylesine ötesindeydi ki, belleğine yerleşen ve kendisine işkence eden görüntülerden kaçabilmek için her şeyi kurguya dönüştürdü. Saraybosna'dan yararlanarak, kuşatılmış bir kente ait bir metafor yarattı. Burası, Saraybosna'nın gerçeklerinden, dehşet ve görüntülerinden yola çıkılarak betimlenmiş olsa da Saraybosna değildir. Tüm kuşatılmış kentler adına ***Juan Goytisolo***'nun usta kaleminden çıkmış, kuşkunun izleğiyle biçimlenmiş, resmi tarihin yalanlarını, olayları nasıl saptırdığını dile getiren bir destandır ***Kuşatma Hali.***

ISBN 975-07-0192-5

9 789750 701924

http://www.canyayinlari.com

Kapaktaki resim: PATRICK BARTA

KDV İÇİNDEDİR